

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Första kammaren.

Nr 23.

Lördagen den 13 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs herr Linds anhållan att få till herr statsrådet och chefen för civildepartementet framställa spörsmål rörande statsrådets upplåtning i fråga om tillsättande av landsfiskalstjänster.

Denna anhållan bifölls.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtande nr 23.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av §§ 25—27 i förordningen om landsting.

Om rätt för landsting att självet utse ordförande.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen med bifall till en inom andra kammaren av herr Hage väckt motion, nr 9, måtte för sin del antaga följande:

Lag om ändrad lydelse av §§ 25—27 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Häriigenom förordnas, att §§ 25—27 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande lydelse:

§ 25.

Vid varje lagtima landtings första sammanträde företogs upprop av samtliga valkretsarna i länet, därvid de utsedda ombuden skola sina fullmakter förete. Framställes anmärkning mot ombuds obehörighet att i landstinget taga inträde, äga de landstingsmän vilkas fullmakter godkända blivit, att, efter fulländat upprop, däröver besluta; och må över sådant beslut klagan ej föras.

§ 26.

Sedan granskning av fullmakterna på sätt § 25 föreskriver ägt rum, utser landstinget bland tingets ordinarie ledamöter en ordförande och en vice ordförande för tiden intill nästa lagtima sammankomst.

Om rätt för
landsting att
ejärligt utse
ordförande.
(Forts.)

Upphör under nämnda tid ordförande eller vice ordförande att vara landstingsman, upphör jämväl befattningen som ordförande eller vice ordförande.

§ 27.

Den landstingsman, som bevisat de flesta landstingen, eller, där två eller flera landstingsmän deltagit i lika många landsting, den av dem, som är till levnadsåren äldst, förer ordet till dess ordförande blivit vald. Inträffar under mötet samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande, utses under enahanda ordförandeskap en av landstingets ordinarie ledamöter att tjänstgöra som ordförande till dess förfallet upphört.

Vid samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande under den tid, då landstinget ej är samlat till möte, skall ovannämnda äldste ledamot tjänstgöra som ordförande, till dess förfallet upphört.

Därest under tiden mellan landstingets lagtima sammanträden ordföranden avgår eller hans befattning eljest upphör, skall vice ordföranden tjänstgöra som ordförande intill nästa lagtima sammankomst. Skulle under samma tid jämväl vice ordföranden avgå eller hans befattning upphöra, skall bemälda äldste ledamot tjänstgöra som ordförande.

Konungens befallningshavande kallar äldste ledamot till tjänstgöring, varom ovan stadgat är.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1920.

Reservation hade avgivits av herrar *von Geijer, Johansson, J. B., Henriksson* och *Nilsson* i Antnäs, vilka av anförda skäl hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föräldas.

Herr *von Geijer*: Herr greve och talman! Det är en gammal bekant fråga, som här återkommer. Den har förelegat till riksdagens avgörande många gånger — om jag inte missminner mig, är det 9 gånger, sedan landstingsförordningen tillkom. Av dessa 9 gånger falla icke mindre än 5 på de sista 9 åren. Sålunda är det nästan omöjligt, när man här tar till orda i frågan, att undvika att göra sig skyldig till upprepningar. Å andra sidan har denna omständighet ju det goda med sig, att man givetvis bör kunna fatta sig synnerligen kort.

Yrkandet går, som herrarna givit akt på, ut på att framtida Kungl. Maj:t den rätt, som hittills varit Kungl. Maj:t tillerkänd, att utse ordförande i landstingen. Dessa ordförande skulle nu för framtiden väljas av landstingen själva. Jag har, jämte tre andra ledamöter av konstitutionsutskottet, avgivit en reservation emot denna hemställan, under yrkande, att motionen icke måtte bifallas, och jag skall nu be att få ge några skäl till stöd för denna min hållning.

Om man granskar de skäl, som åberopas för och emot reformförslaget, så kan man göra den uppdelningen, att skälen till förmån

*Om rätt för
landsting att
själv utse
ordföran-
de.
(Forts.)*

för reformen äro rent teoretiska, abstrakta, under det skälen emot gå på den praktiska, tillämpande linjen, detta uttryck »praktisk» då taget — det få mina motståndare förlåta mig — icke allenast i den vanliga bemärkelsen såsom en motsats till teoretisk, utan även i den betydelse, som man i vardagslag ger åt ordet »praktisk» såsom lämplig, passande till förhandenvarande förhållanden och överensstämmande med sunt förnuft.

Ser man på de skäl, som åberopas till förmån för förslaget — det är för resten icke alldeles riktigt att säga *de* skäl, ty det är faktiskt inte mer än ett, som åberopas såväl i motionen som i konstitutionsutskottets tillstyrkande utlåtande; vad utskottsutlåtandet för övrigt innehåller är endast en polemik mot den utgångspunkt, jag hävdar — ser man på detta enda skäl, finner man, att det verkligen är, om något, icke annat än en ren abstraktion. Skälet är nämligen det, att den princip skall genomföras även på detta område, som allmer trängt sig fram ifråga om offentliga beslutande församlingar, nämligen att de tillerkännas rätt att själva utse de personer, som skola leda förhandlingarna. Det enda skälet är alltså detta principiellt abstrakta, att det icke lämpligt, att de församlingar, som ha en del kommunala eller dylika uppdrag, icke få själva välja sina ordförande. Det heter också i motionen: »Ur principiella utgångspunkter kan det därför vara lämpligt, att Kungl. Maj:ts prerogativ även på detta område försvinner, även om naturligtvis en sådan reform ej kan anses ha alltför stor betydelse.» Ja, det är just detta, att den s. k. demokratiens genombrott skall betinga, att den förhandlande församlingen skall själv få utse sin ordförande. På vissa områden, det skall jag visst icke förneka, kan detta vara synnerligen lämpligt, men att på detta vis åstadkomma en likformighet över det hela och skapa uniformitet, när verkligt praktiska skäl tala däremot, förefaller mig icke kunna vara att förorda. Och för visso tala många praktiska skäl för att den gamla ordningen bibehålles, nämligen att Kungl. Maj:t utser landstingsordförandena.

Jag vill erinra om att arbetssättet för landstingen ju är helt annorlunda än för andra delibererande församlingar, stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige, för att inte tala om riksdagen själv. Landstinget sammanträder en gång om året. Dess verksamhet är synnerligen koncentrerad, den är sammanträngd till några få dagar, och det är en mycket stor arbetsbörda, som påvilar ett landsting och som alltså skall fullgöras på jämförelsevis kort tid. Jag har här tagit med mig handlingar från Malmöhus läns landsting, det landsting, som jag bäst känner till, då jag tillhört det i 20 år. Detta landstings sammanträden vara 3, högst 4 dagar. På denna tid skall en föredragningslista genomgås och ärenden handläggas av så pass omfångsrikt innehåll, som de handlingar jag här har med mig utvisa. Denna publikation är 360 sidor stark, och ärendenas antal uppgår till åtskilligt över 100 stycken. Det ligger väl i alldeles öppen dag, att om detta arbete med framgång skall kunna

*Om rätt för
landsting att
själv utse
ordförande.*

(Forts.)

bedrivas, måste det finnas någon person, som kan sammanfatta det hela. Men de frågor, som äro föremål för landstingets avgörande, gå in på områdena för en hel del lagar och författningar och förutsätta sålunda en ingående kännedom om dessa, och det måste därför finnas någon, som på förhand kan sätta sig in i frågorna för att se, i vad mån ett eventuellt beslut kan beröra det ena eller andra lagstiftningsområdet. Det måste med ett ord finnas någon, som ur juridisk eller parlamentarisk synpunkt sammanfattar detta material, och den, som gör detta, är ordföranden, och jag medgiver det, även sekreteraren. Det är dessa två, och särskilt ordföranden som måste samla ihop materialet, så att det åtminstone finnas någon, som satt sig noga in i det. Det var detta, som var syftet med bestämmelsen, att Kungl. Maj:t skulle tillsätta ordförande i landstinget. Detta sker, som bekant, på försommaren, så att ordföranden skall ha några månader på sig för att sätta sig in i handlingarna. Vad jag nu sagt avser egentligen de ärenden, som handläggas under själva tinget. Men det finnes även rätt avsevärda göromål, som det åligger ordföranden att sköta, *innan* tinget sammanträder. Han skall t. ex. ombesörja handlingars befordrande till trycket och mycket annat. Dock skall jag icke uppehålla mig vid denna sidan av saken, då jag förmodar, att dessa omständigheter under diskussionens lopp skola få en ytterligare och närmare belysning.

Allt detta förarbete skulle, förmenar jag, till väsentlig grad äventyras, om denna reform skall genomföras. Visserligen har konstitutionsutskottet, som jag nämnde redan i början av mitt anförande, polemiserat mot den uppfattning jag hyser och som redan förut är framförd, men enligt mitt förmenande hava icke övertygande skäl framförts om att icke de olägenheter, som jag och med mig liktänkande påstå skulle komma att inträffa, därest detta kungl. prerogativ skulle borttagas, verkligen också i vidsträckt mån skola komma att föreligga. Jag skall med herr talmannens tillåtelse litet grand granska de motskäl, som utskottet anført.

Först och främst säger man, att det väl ligger rätt nära till hands att antaga, att en ordförande, en gång vald, kommer att omväljas. Ja, visserligen, det vill jag visst icke förneka, är detta mycket antagligt, men någon vidare säkerhet därför kan jag inte se förefinnas. Till en början vill jag erinra om, att enligt de nu ändrade föreskrifterna angående val av landstingsmän, dessa val skola ske efter tingets sammanträde i september månad. Det är alltså en rätt lång tid, som förflyter, innan det nya tinget sammanträder, och förfall av en eller annan art kan under tiden synnerligen lätt inträffa för ordföranden, oavsett, att någon garanti icke finnes för att denne person, som förut tillhörde landstinget och var dess ordförande, verkligen icke faller igenom i själva valet. Med de politiska kombinationer, som nu för tiden inträffa, kan en dylik eventualitet mycket väl förutsättas. Det är — det glömde jag kanske säga — meningen, att den av landstinget valde ordföranden

*Om rätt för
landsting att
själv utse
ordförande.*

(Forts.)

skall tjänstgöra till nästa landstingssammanträde. Men omedelbart efter landstingssammanträdet skulle alltså en dylik ordförande kanske kunna falla igenom. Nå, ja har man tänkt sig andra möjligheter. Då skulle vice ordföranden inträda i dessa funktioner och vara den, som skulle taga upp ordförandens mantel så att säga. Ja, det kan visserligen sägas, att beträffande de förberedande arbeten, jag vidrörde i början av mitt anförande, vice ordföranden kanske skulle kunna i någon mån ersätta ordföranden. Att han fullt ut skulle kunna göra det, vill jag dock påstå, att han icke skulle kunna, bl. a. beroende på hans känsla av osäkerhet, då utsikterna för honom att senare bli vald till ordförande visst inte äro alldeles säkra, utan snarare ganska små, om jag får utgå ifrån den erfarenhet jag själv kan åberopa från Malmöhus läns landsting, där mig veterligen icke någon enda gång inträffat, att den person, som haft förtroendeuppdraget att vara vice ordförande, blivit utsedd till ordförande. Jag har visserligen hört uppgivas, att i andra landsting så skulle ha skett eller att kutym skulle ha varit, att den person, som varit vice ordförande, varit kandidat till ordförandeposten, men detta är icke förhållandet överallt. Den vice ordförande, som alltså enligt förslaget skulle vara den, som automatiskt inträder som ersättare för ordföranden, har enligt min mening inga garantier alls för att han verkligen blir vald till ordförande, och om jag får döma efter de förhållanden, jag känner till, skulle det snarare finnas utsikter för att han icke blir vald. Jag kan ju för övrigt gärna peka på situationen inom det landsting, jag tillhört, vilken är den, vice ordföranden vid sista landstinget, om man räknar vänsterpartierna som en enhet, tillhörde minoriteten.

Nå, vidare kan det hända, att både ordföranden och vice ordföranden få förhinder. Det är visst inte oantagligt, att endera mycket lätt kan falla igenom vid valet, under det den andre flyttar till annan ort eller får annat förfall. Då skulle dessa funktioner fullgöras av ålderspresidenten. Men något sådant torde väl, som var och en måste erkänna, som har någon kännedom om förhållandena, icke vara att tillråda. I den omständigheten att en person innehar rangplatsen som ålderspresident ligger förvisso icke någon garanti att han innehar de förutsättningar, som behövas för att på lämpligt sätt förbereda och leda förhandlingarna.

Det är en liten omständighet till, som jag kanske kunde röra vid. Man säger i konstitutionsutskottets utlåtande — detta är ett åberopande av vad som stått i en kungl. proposition till 1913 års riksdag — att det är ej endast ordföranden, utan även övriga ledamöter av landstinget (särskilt blivande utskottsordförande) som torde vara nödsakade att före tingets sammanträde sätta sig in i de ärenden, som skola förekomma. Javäl, men det ligger icke inom möjligheternas område, att *alla* ledamöter skola kunna i detalj sätta sig in i alla handlingarna. Av nödtvång måste man specialisera sig på vissa ärenden. Detta gäller särskilt de personer, som en gång blivit valda till ordförande i utskott och ha anledning

Om rätt för
landsting att
ejälv utse
ordförande.
(Forts.)

antaga, att de skola bli återvalda och till vilka hänvisas såsom ägnade att kunna sätta sig in i det hela och sammanhålla detta och i denna del ersätta vad som eventuellt brister hos den valde ordföranden; detta kunde de icke, även om de få handlingarna i förtid sig tillsända. Orimligt är det under alla förhållanden, att säga, att det skulle gälla samtliga ledamöter, att de på förhand sätta sig in i de ärenden, som skola förekomma, så att den kandidatnöd, som jag gått ut ifrån i mitt anförande, icke skulle föreligga.

Enligt mitt förmenande, herr greve och talman, finnas inga som helst praktiska skäl som tala för reformen, och jag vill påstå, att ingen kunnat göra gällande — åtminstone har jag inte hört det, och det framgår icke av de tryckta handlingarna — att några olägenheter skulle föreligga av att den gamla ordningen bibehålles. Därför, herr greve och talman, vill jag för min del yrka bifall till den av mig och åtskilliga andra ledamöter i konstitutionsutskottet avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Ljunggren: Herr talman! Såsom framgår av handlingarna, är ju denna fråga mycket gammal. Förslag om en reform i denna riktning framlades redan 1869 uti riksdagen och bifölls då utav andra kammaren. Sedan har frågan återkommit vid många olika tillfällen, senast 1912 och de närmast följande åren.

Det, som ligger bakom detta yrkande, är naturligtvis kravet på det fulla genomförandet utav självbestämmanderätten även på detta område. Denna princip har ju nu fått sin tillämpning på alla andra områden i det kommunala livet, och såvitt jag känner, är det endast i detta fall, när ordförande skall utses för landstinget, som avgörandet ligger i Kungl. Maj:ts hand.

Nu säger man och har sagt förut från det håll, där man icke velat gå med på denna ändring att det kan ju inte anses föreligga tillräckliga skäl för en sådan här reform, när de, som yrka på den, i allt fall icke ha kunnat påvisa några som helst praktiska olägenheter utav den ordning, som hittills har varit rådande. Det är ju mycket möjligt, att i stort sett den nuvarande ordningen ur praktiska synpunkter icke kunnat ge anledning till några större anmärkningar. Jag vill emellertid i detta sammanhang erinra om att under den diskussion, som fördes om denna sak 1912 inom andra kammaren, dock utav konstitutionsutskottets nuvarande ordförande anfördes ett exempel på olägenheter, som *kunnu* uppstå med den nuvarande ordningen. Det är ju alldeles uppenbart, att då det gäller att draga fram praktiska olägenheter i detta fall, så kommer man in på ett synnerligen ömtåligt ämne. Det gäller ju här personfrågor, och man vill ju i allmänhet undvika att indraga sådana i diskussionen. Men det fall, som jag här vill peka på och som anfördes i andra kammaren, hänförde sig till att en landstingsordförande utnämnts, som tidigare visat sig vara synnerligen lämplig för detta uppdrag, men som under årens lopp kommit i en sådan ställning till landstinget, att samarbetet inte blivit det allra bästa. Jag tror, att om man ville gå närmare in i en sådan diskussion, kanske även andra exempel skulle kunna framdragas.

Om man dessutom betraktar frågan ur synpunkten av landstingens självständighet gentemot de statliga myndigheterna, så förhåller det sig ju på det sättet, att landstingets ordförande väl i allmänhet också är ordförande uti förvaltningsutskottet och i andra nämnder, som utses, och som sådana naturligtvis har tillfälle att utöva ett betydligt inflytande.

Emellertid koncentrera sig motståndarna till reformen på att påvisa, att den skulle vara förenad med vissa praktiska olägenheter. Jag kan förstå, att man 1912 kunde anföra dessa synpunkter, ty då hade ännu icke de ändringar vidtagits i landstingsförordningen — de genomfördes 1913 — varigenom det blev möjligt för landstingets samtliga ledamöter att sätta sig in i frågorna. Det skälet kan ju dock icke för närvarande, synes det mig, åberopas för det motstånd, som reses mot reformen.

Herr von Geijer har påpekat, att både ordföranden och vice ordföranden kunna få förhinder att tjänstgöra till dess nästa landstingssammanträder, genom att de kanske icke ha blivit omvalda eller utav andra skäl. Men för ett sådant fall stadgas det enligt det förslag, som föreligger, att ålderspresidenten, den äldste ledamoten, skall av Konungens befallningshavande kallas att inträda såsom ordförande. Och man får väl ändå antaga, att den ledamot av landstinget, som har bevisat de flesta landstingssammanträdena, skall kunna vara så pass insatt uti landstingets arbete, att han mycket väl kan fullgöra detta uppdrag, intill dess att landstinget får besluta i ärendet.

Men så anmärker herr von Geijer vidare, att det ju kan tänkas, att en ordförande inte blir omvald vid landstingets sammanträde, och då skulle stora olägenheter kunna uppstå. Och han specificerade här, vilken massa av ärenden som en ordförande hade att handlägga före landstingets sammanträde. Jag har försökt att också i min mån taga reda på, vad det är för uppgifter som en landstingsordförande har att utföra före sammanträdet, och jag har icke kunnat finna, att de äro av den art, som herr von Geijer här velat göra gällande. Utan det är väl mera formella förberedelser, som i det fallet äga rum, och jag tycker, att det skulle vara bra besynnerligt, om inte även en annan än landstingets ordförande skulle kunna handlägga sådana ärenden. För övrigt har herr von Geijer själv påpekat, att det finnes sekreterare och tjänstemän, som äro väl insatta i frågorna och som kunna biträda ordföranden i detta arbete.

Samma anmärkning, som nu riktas mot reformen, skulle också kunna riktas mot utskottens val av ordförande, då man ju inte på förhand vet, vem som skall bli utskottsordförande. Den egentliga realbehandlingen av ärendena är väl i alla fall förlagd till de dagar, då landstinget sammanträder, och då blir det väl egentligen inte ordföranden, utan närmast utskotten och deras ordförande, som får bära ansvaret. Man skulle ju därför också kunna göra gällande, att även dessa borde på förhand utses av någon utom landstinget stående myndighet.

Ja, det är ju klart, att invändningar kunna göras mot alla förslag, som komma fram. Denna principfråga har diskuterats i annat

*Om rätt för
landsting att
själv utse
ordförande.
(Forts.)*

*Om rätt för
landsting att
själv utse
ordförande.
(Forts.)*

sammanhang, exempelvis när man från Stockholms stadsfullmäktiges sida krävde, att själva få utse sin ordförande. Då restes samma motstånd mot den reformen, och det uttalades, att det skulle gå synnerligen olyckligt, om de själva skulle få taga saken om hand. Men reformen genomfördes, och så vitt jag känner, har den icke varit förenad med några som helst olägenheter.

Om man ville gå till utlandet, exempelvis till England, skulle man också kunna anförä, att Englands county councils, som närmast motsvara våra landsting, ända sedan 1889 själva fått utse sina ordförande, och ingen har kunnat uppvisa några olägenheter av detta förhållande.

Jag tror sålunda, herr talman, att den här föreslagna reformen icke behöver medföra någon som helst risk för det praktiska arbetet, men då den är i full överensstämmelse med de principer, som redan äro fastslagna i avseende på den kommunala förvaltningen, finner jag för min del ingen anledning, varför Kungl. Maj:ts beslutanderätt skulle bibehållas på detta område. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von H o f s t e n: Den föregående ärade talaren medgav, att det vore möjligt, att den nuvarande ordningen icke medförde några avsevärdare olägenheter. Han sade, att huvudmotivet till reformen vore att söka i att det vore ett demokratiskt krav, som länge varit påyrkat och därför borde genomföras. Jag förstår denna synpunkt. Denna fråga har legat före, såsom talaren anförde, en mångfald gånger, och nu är det så, att den kan genomföras, och därför skulle vi då genomföra den. Men jag vågar bestämt bestrida den föregående talarens påstående, att några praktiska olägenheter icke skulle vara förenade med reformen. Det är nog så på detta område mer än på något annat område i allmänna värv, att om man icke har erfarenhet av landstingsarbetet, så är det mycket vanskligt att bedöma den här föreliggande situationen. Det innebär icke alls någon anmärkning mot den föregående ärade talaren, men jag tillåter mig ändå poängtera, att om man icke har deltagit i landstingsarbetet, vet man icke, vad det förberedande arbetet i landstinget vill säga.

Låt mig angiva några huvudsynpunkter, där det förberedande arbetet, som en landstingsordförande kan utföra, är av ovanligt stor betydelse. Ordföranden bör så ingående behärska de vid landstinget förekommande ärendenas alla detaljer så väl med hänsyn till möjligheten att behärska propositionsordningen som med hänsyn till att på grund av det vid landstinget förekommande synnerligen brådskande arbetet han även må kunna i någon mån kontrollera, att vederbörande utskott fullt uttömmande behandla de föreliggande ärendena. En ytterligare synpunkt är den, att det är av synnerlig vikt, att landstingets ordförande i förening med sekreteraren har tillfälle att förut överlägga om remiss till vederbörande utskott av de ärenden, som skola dit hänföras.

Jag vill även framhålla ännu en synpunkt, som har sammanhang

med det som den föregående ärade talaren berörde, då han sade, att det huvudsakliga arbetet påvilat utskottens ordförande, och att det vore en sak för sig, som icke hade så stor betydelse, huruvida landstingets ordförande behärskade frågorna. Det är sant, att det påvilat utskottens ordförande ett stort och omfattande arbete. Men det kan gå till på det sättet — och jag vet, att det ofta praktiseras så — att ordföranden, som ju varit utnämnd en lång tid före landstingets sammanträde, meddelar de personer, som plåga vara ordförande i respektive utskott, att de och de ärendena komma att remitteras till utskottet. Då har denne utskottsordförande möjlighet att lära sig behärska just de frågor, som han vet komma att remitteras till hans utskott.

*(Om rätt för
landsting att
själf utse
ordförande.
Forts.)*

Den föregående talaren sade, att han förstod, att det före år 1912 kunde resas motstånd mot denna reform. Han syftade, förmodar jag, på det förhållandet, att den tid då icke var i författningen angiven, inom vilken handlingarna skulle vara utsända till medlemmarnas läsning för inhämtande av deras innehåll. Ja, men, herr Ljunggren, om herr Ljunggren någon gång får tillfälle att läsa de handlingar, som ligga före vid ett landsting, där det finnes ett hundratal ärenden av synnerligen omfattande vikt, skall herr Ljunggren nog förstå, att det icke är möjligt, att var och en av landstingets ledamöter kan behärska ärendena så, som en ordförande bör göra, om han skall kunna sköta sin befattning. Herr Ljunggren sade också, att det huvudsakligen är formella saker, som föreligga för landstingsordförandens bedömande. Jag har redan påvisat, att det är ofantligt omfattande områden, som han måste behärska för att tillfredsställande kunna utföra sitt arbete.

Det har också sagts, att ordförandens ställning skulle vara behagligare, om han vore en vald ordförande. Ja, det kan ju ses från olika synpunkter. Men det synes mig nästan, som om det vore en styrka för ordföranden, att han har den ställning något ovan partierna, som ligger i att han är förut utsedd. Det kan väl icke gärna vara lyckligt, att landstingets arbete börjar med partistrider, ty det bleve ju ofta fallet. Man kan ju visserligen hava olika åsikter om detta, men det synes mig, som om hans ställning borde vara starkare, om han är förut utsedd, än om han blir vald vid landstinget med halva antalet röster plus en.

Det säges nu, att det är ett undantag från självstyrelseprincipen, att icke dessa stora korporationer själva få välja sina ordförande. Jag har förut antytt, att jag förstår den synpunkten. Men då nu Kungl. Maj:t alltid hittills utsett den vice ordförande, som landstinget förut har valt, kan man ju våga påstå, att det påtalade förhållandet icke i verkligheten innebär någon kränkning av självstyrelseprincipen.

Det har vidare sagts — och det antydde även den siste talaren — att dessa olägenheter möjligen kunna föreligga första gången, men den därefter valde ordföranden kan till följande landsting vidtaga de förberedande åtgärder, som äro lämpliga. Jag undrar ändå, om det är så särdeles behagligt för en person, som förut varit ordförande, att i sina åtgöranden liksom utgå ifrån att han skall bliva omvald. — Det

Om rätt för
landsting att
självt utse
ordförande.
(Forts.)

har vidare sagts, att denna fråga skulle kunna ordnas på det sätt, att ordförandena i de olika partigrupperna förut sammanträdde och överenskomme om, vem som skulle kunna tänkas bliva ordförande. Detta är nu emellertid ganska svårt att praktiskt genomföra, och i varje fall blir naturligtvis en sådan överenskommelse icke i någon mån bindande för landstingets ledamöter. Det är alldeles säkert, och jag tror, att om många av de personer, som tillhöra de partier, vilkas representanter i konstitutionsutskottet här hava gått med på majoritetens hemställan, hade erfarenhet av landstingsarbetet, skulle de vitsorda mitt påstående, att det möter praktiska olägenheter.

Det är sannolikt, att första kammaren nu kommer att biträda andra kammarens beslut, och att landstingsordförandena således härnäst komma att väljas av landstingen, men det synes mig ändå underligt, att man för vinnande endast av ett teoretiskt, principiellt, demokratiskt krav skall lämna synpunkter och nuvarande förhållanden, som faktiskt — det medgav den föregående ärade talaren — icke medfört några olägenheter. Säkert, är, att den nu tilltänkta ordningen kommer att medföra många praktiska olägenheter.

På grund av vad jag sålunda anført ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och på den föreliggande motionen.

Herr Thulin: Herr talman! Av den föregående ärade talaren gjordes gällande, att det nuvarande systemet med kungavalda ordförande icke skulle föranleda några olägenheter, men att däremot det system med landstingsvalda ordförande, som av utskottet föreslagits, skulle vara förenat med väsentliga olägenheter.

Jag vill till en början framhålla, att även om man möjligen kan säga, att det nuvarande systemet förut icke varit förenat med några olägenheter, dylika olägenheter dock numera kunna i viss mån anses föreligga. En sådan olägenhet, som först på sista tiden framträtt till aktualitet, är den, som tillskyndas regeringen därigenom, att den är tvungen att handhava en med hänsyn till det utvecklade parti-väsendet så ömtålig angelägenhet som utseende av landstingsordförandena. Så länge nämligen som landstingen i avseende på meningsriktningar voro så homogena som de voro intill 1909 års reform, var ju detta ordförandeval för Kungl. Maj:t givetvis icke någon svårare sak. Men landstingen äro numera organiserade i partier i lika hög grad som riksdagen, och att skipa rätt mellan partiernas främste, då det gäller att utse de personer, som skola bliva ordförande i landstingen, är en nog så delikat fråga. Kungl. Maj:t har ju redan en gång framlagt förslag om att, genom proposition till 1913 års riksdag, bliva befriad från detta uppdrag, och den uppmärksamme kan nog i den omständigheten, att Kungl. Maj:t då framlade en proposition om att landstingen själva skulle utse sina ordförande, se en önskan från den dåvarande regeringens sida att bliva befriad från detta uppdrag. Jag håller före, att en verklig lättnad skulle beredas Kungl. Maj:t, därest landstingen själva finge välja sina ordförande. Valet komme då att

framgå såsom en frukt av partiställningen inom landstinget. Den olägenhet av det nuvarande systemet, som jag nu velat framhålla, är således en olägenhet icke för landstingen, utan för Kungl. Maj:t.

Jag skall därefter övergå till att något beröra de invändningar, som hava framställts från oppositionssidan rörande de olägenheter av praktisk natur, som skulle vara förenade med det system, som utskottet har föreslagit. De olägenheter, som skulle framstå, hava hittills åtminstone gjorts gällande vara väsentligen sådana, som sammanhånga med det förberedande arbetet och organiserandet av landstingets sammanträde ävensom med ledningen av arbetet under landstinget. Såsom redan flera föregående talare framhållit, är det av vikt, att de ärenden, som skola behandlas i landstinget, i tid beredas. Fördelen med kungavalda ordförande har ju av motsidan gjorts gällande bestå däri, att den kungavalde ordföranden tillsammans med sekreteraren svarar för den formella behandlingen av ärendena, intill dess landstinget sammanträder. Den kungavalde ordföranden skall fördela ärendena på utskott, uppsätta föredragningslistor och dylikt, och såsom herr von Geijer påpekade, är ju detta nödvändigt därför, att en så kort tid är anvisad till landstingets sammanträde.

Huruledes ställer det sig då vid övergången till det nya systemet med landstingsvald ordförande? Jo, det skall förhålla sig så, att den kungavalde ordföranden skall fungera, till dess ordförande utsetts av landstinget. Den kungavalde ordföranden svarar således för den förberedande behandlingen av ärendena, ända till dess att landstinget utsett ordförande. Är det så, att den kungavalde ordföranden blir landstingsvald ordförande, kan jag icke se, att det föreligger några som helst olägenheter vid själva övergången. Är det återigen så, att den kungavalde ordföranden icke av landstinget väljes till ordförande, skulle det uppstå svårigheter för den nye ordföranden på grund av hans bristande kännedom om ärendena. Så har det åtminstone gjorts gällande. Denna invändning saknar emellertid, såvitt jag förstår, fog. Det är nämligen genom landstingsförordningens § 32 sörjt för att varje landstingsman i god tid före landstingets sammanträde får sätta sig in i ärendena genom att trycket i god tid skall sändas ut till varje landstingsman. Härtill kommer, att till vice ordförande givetvis komma att utses personer med längre landstingserfarenhet och praktisk skolning. Det är också givet, att ordföranden blir en framskjuten man inom något av partierna, samt att han genom föregående ledamotskap i landsting och nämnder behärskar de inom landstinget förekommande ärendena. Jag kan sålunda icke förstå, att det under en dylik förutsättning kan vara någon olägenhet vid själva övergången, i de fall då den landstingsvalde ordföranden icke blir den, som förut varit kungavald.

Sammanfattar jag sålunda vad jag sagt, torde framgå, att övergången till det nya systemet icke skulle bereda några svårigheter. För den förberedande formella behandlingen, fördelning av ärendena och dylikt, är det sörjt av den kungavalde ordföranden, och den nye ordföranden måste på grund av sin framskjutna ställning hava god

*(Om rätt för
landsting att
själv utse
ordförande.
(Forts.)*

Om rätt för
landsting att
själv utse
ordförande.
(Forts.)

känedom om ärendena. Jag vill tillägga, att för den person, som blir vald till ordförande, valet sannolikt icke kommer som någon överraskning, då ordförandevalet givetvis redan på ett tidigt stadium varit föremål för överläggning inom de olika meningsriktningarna i landstinget och överenskommelse träffats om vem som skall utses till ordförande.

Då sedan det nya systemet med landstingsvalda ordförande väl trätt i kraft det blir fråga om att utse ny ordförande i stället för en förut landstingsvald ordförande, gäller det givetvis i fråga om en sådan övergång vad jag redan anfört i fråga om övergången från kungavalld till landstingsvald ordförande. Jag vill tillägga, att det, såsom också framhölls i 1913 års proposition, saknas anledning att antaga, att icke landstinget genom att omvälja den ordförande, som visat sig för uppdraget skickad, i regel kommer att söka undvika de möjliga olägenheter, som täta ombyten av ordförande till äventyrs skulle medföra.

Det har nu från opponenterna mot utskottsutlåtandet framhållits såsom en särskild brist i det föreslagna systemet, att betydande olägenheter skulle uppkomma, därest både ordföranden och vice ordföranden skulle få förfall. Jag vill framhålla, att ett dylikt *extremt* fall näppeligen kan tagas såsom exempel på olägenheter av systemet i *allmänhet*. Genom det föreliggande förslaget är det sörjt för att en dylik olägenhet så vitt möjligt förekommes. Detta sker därigenom, att landstingets äldste ledamot skall tjänstgöra som ordförande. Det är sålunda denne äldste ledamot, som tillika med sekreteraren skall sörja för förberedelserna till landstingets möte, och då sekreteraren vanligen är den, som besitter den formella erfarenheten, och förberedelserna till landstinget i mycket äro av formell natur, torde även denna endast i extrema fall inträffande olägenhet vara reducerad till sina rätta proportioner. Den nye ordföranden och vice ordföranden, som i dylikt fall skulle väljas, äro givetvis väl förtrogna med landstingets ärenden och utan tvivel genom uppgörelse mellan de olika meningsgrupperna på förhand beredda att rycka in.

På grund av vad jag sålunda anfört kan jag icke finna de olägenheter, som av ett par föregående ärade talare påstått vidlåda det nu framlagda förslaget, vara av någon så betydande natur. Denna fråga har, såsom den föregående talarön framhållit, upprepade gånger förekommit inom riksdagen, och denna kammare har hittills alltid sagt nej till förslaget om landstingsvalda ordförande. Den senaste gången, som kammaren sade nej, var år 1916. Jag vågar hoppas, att då kammaren nu går att fatta beslut, den icke skall genom ett nytt nej öka den redan långa raden av nej.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Såsom gammal landstingsman skall jag be att få säga ett par ord i denna fråga.

Jag har tillhört Norrbottens läns landsting i 27 år. Under denna tid har det i landstinget funnits fyra olika ordförande. Ett par av dem ha tjänstgjort över ett tiotal år. Allesamman ha skött sitt upp-

drag på ett synnerligen förtjänstfullt sätt. Alla hade också haft landstingets odelade förtroende. I det landsting, jag haft och fortfarande har äran tillhöra, finnas sålunda inga som helst praktiska anledningar till att önska en reform i detta avseende. Jag förmodar också, att erfarenheterna från övriga landsting äro ungefär enahanda med dessa.

*Om rätt för
landsting att
självst utse
ordförande.
(Forts.)*

Om man skall ändra en lag, bör väl detta ske för att vinna förbättringar och för att avlägsna praktiska svårigheter, som kunna hava gjort sig gällande. Jag tror icke, att detta ändringsförslag åstadkommer någon verklig förbättring, och vad praktiska svårigheter och olägenheter angår, tror jag snarare, att lagen kommer att befrämja än avlägsna sådana.

Det är onekligt, att en ordförande i ett landsting har ett icke ringa arbete för beredande av landstingets sammanträden. Och om nu den nya ordningen med val av ordförande skulle inträda, kommer en stor osäkerhet i detta avseende att i många fall göra sig gällande. Detta har redan framhållits av reservanterna. Men jag vill även peka på en annan synpunkt, som icke förut varit berörd, men som dock för det fall att ordförande icke finnes och ingen vice ordförande kan träda i stället, kan medföra stora olägenheter. Det kan nämligen hända, att den äldste ledamoten, som skulle inträda i deras ställe, bor avlägset från residensstaden. Jag tänker mig, att detta i de stora norrländska länen skulle medföra rätt svåra olägenheter. Då han skulle inträda och fungera bleve det ytterst svårt att komma i kommunikation med honom, då han tilläventyrs bodde på mycket långt avstånd från sammanträdesorten och endast ofullständiga eller svåra kommunikationer funnes. Nu kan man invända, att det också i vissa fall inträffar, att en ordförande bor avlägset från residensstaden. Men detta är dock någonting helt annat. Förutom att han givetvis vanligen har telefon, är han inne i ärendena, så att det är lätt för sekreteraren och kamreraren att kommunicera med honom och få klart besked. Helt annorlunda blir det, när den äldste ledamoten skall inträda.

Jag ber om ursäkt, att jag även gör en liten formell anmärkning mot det här föreliggande lagförslaget. Jag är ju icke jurist men, så vitt jag kan se, finns det formellt taget en lucka däri. Det skiljes mellan *förfall* för ordföranden och vice ordföranden å ena sidan och deras *avgång* från befattningen å den andra, och då heter det, att om det samtidigt är förfall för dem bägge, skall den äldste ledamoten inträda, och om de samtidigt avgått från sin befattning, då skall också den äldste ledamoten inträda. Men antag att ett tredje fall inträffar, nämligen att den ene avgått och den andre har förfall. För ett sådant fall finnas inga föreskrifter givna. Jag tar för givet, att detta praktiskt taget icke kan medföra några olägenheter, men en formell lucka är det i lagförslaget, det kan icke hjälpas.

Jag ber, herr talman, att med instämmande i reservanternas yttrande få yrka avslag på förslaget.

Herr Strömberg: Herr talman, mina herrar! De talare, som

*Om rätt för
landsting att
själv utse
ordförande.*
(Forts.)

företrätt utskottsmajoriteten, hava på ett ganska utförligt sätt understrukt de skäl, som utskottet haft för sitt tillstyrkande av denna framställning, och jag skall icke närmare ingå härpå, utan endast framhålla, att det synes mig, som om man litet för starkt klandrade vår ställning, då man säger, att vi offra för mycket åt detta principiella demokratiska krav. För oss står det ju så, att när vi önska en anordning, som överensstämmer med vår nuvarande författning, måste det finnas starka skäl emot för att vi skulle frågå detta krav. Det förefaller mig, som om man från reservanternas sida vore synnerligt angelägen om att rädda de sista resterna av en antidemokratisk författning. Man talar om, att de praktiska olägenheterna bliva så stora. Detta förefaller mig vara överdrivet, ty man kan väl utgå ifrån att även med denna anordning, att landstingen själva få tillsätta sina ordförande, kommer i allt väsentligt det gamla förhållandet att bibehållas. De nuvarande ordförandena äro ju i regel uttryck för landstingets majoritet, och det kommer således icke att inträffa några nämnvärda förändringar. Jag tror, att de svårigheter, som man här pekat på, äro avhjälpta genom de bestämmelser, som finnas i här föreliggande lagtext, då man sört för att landstinget har sin ordförande även under mellantiden och till och med går så långt, att vid förfall för både ordinarie och vice ordföranden man låter den äldste ledamoten träda in i stället. Dessutom kan man säga, att landstinget ju icke heller är alldeles urständsat tillvarataga sina intressen under mellantiderna. Vi hava ju inom landstinget ett förvaltningsutskott, och de flesta av oss känna nog, att vid det landstings ombudsmöte, som i dagarna varit samlat, man gått fram på en enig linje, att starkare organisera detta förvaltningsutskott, så att det får större befogenhet och kan på ett mera effektivt sätt än vad nu är fallet tillvarataga landstingets intressen.

Det synes mig således icke föreligga de praktiska olägenheter, som reservanternas andragit emot utskottets ståndpunkt, och jag ber på grund härav att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr J o h a n s s o n, J o h a n B e r n h a r d: Herr greve och talman! Jag har icke kunnat följa utskottets majoritets uppfattning om den kommunala självstyrelseprincipen i detta fall därför att arten och omfattningen av landstingens verksamhet gör att dessa på ett intimare sätt än övriga kommuner sammanhånga med administrationen i övrigt, och det förhållande, i vilket landstingen stå till statens myndigheter, berättiga icke att i sådan utsträckning som utskottets majoritet gjort hävda denna princip om kommunal självstyrelse. Under diskussionen här i kammaren har för bifall till denna reform framförts huvudsakligen samma skäl och synpunkter som många gånger tidigare i denna fråga. Det har dock i dag framkommit ett alldeles nytt skäl, nämligen från byråchefen Thulin, som anført, att det skulle vara svårt för Kungl. Maj:t att vid val av ordförande träffa ett lämpligt avgörande, därför att det är svårt för Kungl. Maj:t att tillfredsställa de olika partiriktningarna och de olika kraven från olika partiers sida. Men jag vågar fråga eder, mina herrar: skall nu parti-

*Om rätt för
landsting att
själv utse
ordförande.*
(Forts.)

politik officiellt även drivas in i landstingen, vars verksamhet dock hittills varit ev helt annan art? Landstingens egentliga verksamhet är icke partipolitisk. Ordförandens ställning i landstingen bör ses från den praktiska verksamhetens sida och han bör intaga, såvitt möjligt, en självständig ställning, en ställning som onekligen den hittillsvarande ordningen givit honom. Och för övrigt skall det verkligen vara så synnerligen svårt för Kungl. Maj:t att i dessa avseenden träffa sitt val? Kungl. Maj:t kan ju följa föregående landstings beslut i fråga om val av vice ordförande, Kungl. Maj:t har fått även förslag från landshövdingarna på lämpliga personer, vilka, med det intima samarbete som råder mellan landshövdingarna och landstingen, dessa säkerligen stå i nära kontakt med de olika meningsriktningarna inom landstinget. Jag kan därför icke finna, att det av herr Thulin framförda skälet är hållbart. Man skulle kunna förstå det, om det vore så, att vissa politiska partier kraftigt ville framhäva, att deras män ovillkorligen skulle placeras och detta krav står i strid mot regeringens egen uppfattning om den föreslagnes lämplighet. Men jag håller före, att det i detta avseende bör vara mycket lätt för regeringen att fatta sitt val, om den nämligen allt fortfarande, såsom hittills, följer principen om duglighet och förtjänst.

Herr greve och talman, jag har inom utskottet sökt väga de principiella skälen mot de praktiska och jag har därvid funnit, att de praktiska skälen i detta fall väga ojämförligt tyngre än de principiella. Jag ber därför att få hemställa om avslag på såväl motionen som utskottets hemställan och bifall till den av herr von Geijer m. fl. avgivna reservationen.

Herr Ljunggren: Bara några ord med anledning av herrar von Hofstens och Bergqvists yttranden.

Den argumentation, som herr von Hofsten förde, synes mig icke alls träffa själva kärnpunkten i denna fråga. Han argumenterade, såvitt jag kunde förstå, som om det icke funnes någon ordförande mellan landstingens sammanträden. Men var och en som läst handlingarna vet mycket väl, att detta är förhållandet. Det är endast i det, såvitt jag förstår, mycket sällsynta undantagsfall, att en ordförande icke blivit omvald, som vissa olägenheter skulle kunna uppstå, och det är därom striden faktiskt rört sig.

Vad sedan partistriderna beträffar, vill jag erinra om, att redan nu existera val av vice ordförande, och erfarenheten har icke givit vid handen, att dessa val föranlett så värst svåra partistrider och slitningar inom landstingen, utan allt tyckes ha gått lugnt och icke i någon mån inverkat störande på förhandlingarna. Jag tror också, att det skulle komma att utveckla sig lika lugnt, om landstingen även finge välja ordförande.

Det är alldeles riktigt som herr von Hofsten sade, att jag icke haft tillfälle att deltaga i något landstings förhandlingar, och jag hade därför kanhända icke bort yttra mig, men då jag deltagit i utskottets arbete och haft tillfälle att taga reda på saken och dess behandling både nu och förut och även de argument, som anförts från mycket

*Om rätt för
landsting att
själv utse
ordförande.*

(Forts.)

sakkunnigt håll, har jag varit nog förmäten att våga uttala mig i diskussionen.

Vad herr Bergqvists invändningar beträffar, så sade han, att alla ordförandena skött sig synnerligen väl. Ja, det betvivlar ju ingen, men det bevisar ingenting i detta fall, såvitt jag förstår. Det exempel, som han drog fram, att den äldste ledamoten kan bo synnerligen avlägset, är icke av någon synnerlig betydelse. Det är givet, att nog kan man alltid hitta på något skäl mot reformen, ifall man vill argumentera in absurdum.

Vidare sade herr Bergqvist: huru skall man ställa sig, ifall ordföranden icke blir omvald och vice ordföranden får förfall? Jo, då träder § 27 i kraft och den lyder på följande sätt: »Vid samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande under den tid, då landstinget är samlat till möte, skall ovannämnda äldste ledamot tjänstgöra som ordförande, till dess förfallet upphört.» Den saken är sålunda mycket enkel.

Jag har, herr talman, ingen anledning att frängå mitt yrkande.

Herr Rosén: Med anledning av herr Bergqvists antydan, att det inom Norrbottens läns landsting icke skulle finnas någon önskan om ändring i det avseende, varom här är fråga, vill jag fästa kamarens uppmärksamhet på, att den nu förevarande motionen är väckt av vice ordföranden i nämnda landsting.

Herr Bergqvist uttalade vidare en farhåga, att om landsting självt väljer ordförande och förfall för ordinarie och vice ordförandena uppstår, den ordföranden skulle kunna komma att bo allt för långt bort från residensstaden. Med anledning härav vill jag upplysa om att ordföranden i Norrbottens läns landsting året runt är bosatt i Stockholm, och mycket längre bort från sitt landsting kan han icke gärna komma att bo, även om landstinget självt skulle välja ordförande.

Herr Bergqvist: Gent emot herr Ljunggren vill jag säga, att vad han yttrade icke träffade min anmärkning om lagtexten, utan berodde på en missuppfattning. Emellertid vill jag icke ingå i diskussion om denna lagtext, ty jag tror icke, att spörsmålet har någon stor betydelse.

Vad vidare herr Roséns yttrande beträffar, vill jag beklaga, att han, fastän han sitter så nära mig, ändå icke tycks ha hört vad jag sagt. Han sade, att jag skulle ha yttrat, att det inom Norrbottens läns landsting icke funnes någon önskan om ändring i förevarande avseende. Därom har jag icke yttrat mig. Jag har endast sagt, att de fyra ordförande, som tjänstgjort under den tid jag tillhört landstinget, varit skickliga på sin post och tillvunnit sig landstingets fulla förtroende. Om sedan någon önskan inom landstinget finnes om ändring med avseende på tillsättande av ordförande, det har jag icke yttrat mig om.

Vidare påpekade herr Rosén, att jag sagt, att om den föreslagna ordningen infördes, det kunde komma att uppstå svårigheter, när äldste

*Om rätt för
landsting att
själv utse
ordförande.
(Forts.)*

ledamoten skulle inträda i det fall att denne bodde alltför avlägset. Men det borde, fortsatte herr Rosén, bemärkas, att även under nuvarande förhållanden ordföranden kunde bo avlägset. Härtill vill jag svara med en erinran, att jag i mitt förra yttrande tagit hänsyn till detta förhållande och att jag tillika framhållit, att det är en väsentlig skillnad mellan om en ordförande, som är inne i förhållandena, bor avlägset, eller om en annan gör det, som hux flux kommit in i ordförandens ställe och kanske tillika är gammal och endast *litet* van vid att behandla parlamentariska ting.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 45.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om införande av propotionellt valsätt vid val till och inom kyrkofullmäktige i Göteborg, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till kungl. maj:t angående upphörande av den successiva förnyelsen av stadsfullmäktige i stad, stadsfullmäktige i Stockholm samt kommunal- och municipalfullmäktige.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 42, hade herr *Stendahl* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t till nästa riksdag framlägga förslag om upphörande av den successiva för-

Om upphävande av den successiva förnyelsen av vissa kommunala korporationer.

Om upphä-
vande av
den successiva
förnyelsen av
vissa kommu-
nala korporationer.
(Forts.)

nyelsen av stadsfullmäktige i stad, stadsfullmäktige i Stockholm, samt kommunal- och municipalfullmäktige.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen ville, i anledning av förevarande motion, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning till nästa års riksdag framlägga förslag dels om upphörande av den successiva förnyelsen av stadsfullmäktige, kommunal- och municipalfullmäktige samt stadsfullmäktige i Stockholm, dels ock om sammanförande av valen av berörda kommunala korporationer till samma år som valen av landsting.

Herr Reuterskiöld: I klämman till detta utskottsutlåtande göras två hemställanden. Det ena går ut på, att riksdagen skulle begära en utredning angående *sättet* för genomförande av två i klämman angivna principer, och det andra utgår ifrån, att riksdagen nu skulle *godkänna* dessa principer.

Av dessa två principer avser den ena den successiva förnyelsens upphörande och den andra ett sammanförande av ifrågakvarande val till ett och samma år. Vad den senare principen beträffar är den redan fastslagen av riksdagen och Kungl. Maj:t genom att landstingsmannavalen förrättas vartannat år och valen till andra kamraren vartannat år. Vartannat år blir sålunda valår och vartannat år fritt från val. Nu är meningen att sammanföra även de kommunala valen och landstingsmannavalen till ett och samma år och mot denna princip är ingenting att invända, då den kompletteras med kommunala val också under riksdagsvalåret, därest successiv förnyelse bibehålles.

Beträffande den successiva förnyelsens upphävande åter har riksdagen senast underkänt denna princip. Därmed förhåller det sig så, att riksdagen hos Kungl. Maj:t visserligen en gång begärt förslag till sådan ändring i lagen, att den successiva förnyelsen avskaffades, men att då Kungl. Maj:t framlade förslag i sådan riktning till 1918 års riksdag, både konstitutionsutskottet och riksdagen funno, att denna successiva förnyelse borde bibehållas åtminstone tills vidare med avseende å stads- och kommunalfullmäktigval.

Utskottet söker nu i sitt betänkande giva skäl emot denna ståndpunkt och säger, att sedan dess väsentligt förändrade förhållanden inträtt. Ja, det må vara hänt, att så är fallet, men just därför tror jag att denna fråga behöver komma under utredning. Det är icke alls säkert, att principen numera är så grundad, som utskottet förmenar. Det synes mig därför vara det riktigaste, att utredningen kommer att omfatta icke allenast sättet för principens genomförande utan även frågan, huruvida principen bör genomföras. Det skäl utskottet har för att binda sig vid principen, som eventuellt ännu en gång skulle kunna av riksdagen underkännas, synes mig vara det, att för Stockholm och de övriga städer, som icke deltaga i landsting, skulle i vissa avseenden fördelar uppstå genom

att deras kommunala val komme att förrättas samma år som andras landstingsmannaval. De städer, som icke deltaga i landsting skulle få sina val begränsade till val vartannat år, det ena året riksdagsmannaval och det andra året stadsfullmäktigval. Men för övriga större kommuner ställer sig icke saken på samma sätt. Ty det är de ha landstingsmannaval skulle de i alla fall få ett val till, och om de även det år de ha riksdagsmannaval tillika skulle få ett val till, synes det icke inverka så synnerligen mycket. Vad därmed skulle vinnas vore högst, att de vartannat år skulle få ett och vartannat år två val. Men är denna vinst så stor, att den upphäver olägenheterna?

Om upphä-
vande av
den successiva
förnyelsen av
vissa kommun-
ala korpor-
ationer.
(Forts.)

Olägenheterna av den successiva förnyelsens upphävande skulle enligt utskottet väsentligen ligga på två håll. En olägenhet skulle vara, att det blir så många mandat att tillsätta, men utskottet anser, att man kan råda bot på detta genom att öka valkretsarna — men antyder samtidigt, att många mandat skulle mildra olägenheterna av den successiva förnyelsens avskaffande! En annan olägenhet är, att kontinuiteten skulle komma i fara, men detta, säger utskottet, kan hjälpas genom det proportionella valsättet. Ja, det är sant, att detta valsystem hjälper upp kontinuiteten så till vida att *personerna* kunna bibehållas, men däremot kan det icke hjälpa mot brytande av kontinuiteten i övrigt. Ty det proportionella valsystemet medför, att den successiva förnyelsen upphäves, att *partikastningarna skärpas*: ett parti får ena året majoritet och sitter så i fyra år; då kan genom dess enväldiga handhavande av förvaltningen missnöjet bli så starkt, att representantmajoriteten för nästa fyraårsperiod går över till ett motsatt parti. Under sådana förhållanden kastas lätteligen hela utvecklingen mellan dessa ytterligheter, under det att, om man har den successiva förnyelsen kvar, partierna genom dessa vartannat år återkommande val tvingas att taga mera hänsyn till varandra och en jämn och lugn utveckling skyddas. Det synes mig vara mycket lättare och naturligare, att övergången från en partimajoritet till en annan sker genom dessa successiva val, än att man tvärt vart fjärde år kastar sig över från det ena partiet till det andra. Detta har ingen betydelse i kommuner, där inga starkare partimötsättningar förekomma, men i städer och större samhällen, där sådana partimötsättningar finnas, är risken stor.

Det förefaller mig därför vara allt skäl att, innan man bestämmer sig för denna princip, underkasta densamma utredning och detta kan vinnas på ett mycket enkelt sätt, nämligen om orden i utskottets kläm: »*Kungl. Maj:t efter verkställd utredning till nästa års riksdag framlägga förslag*» förändras till: *Kungl. Maj:t låta verkställa utredning och till nästa års riksdag framlägga därav föranledda förslag*. Det är en obetydlig ändring, men den betyder dock helt enkelt, att kammaren *icke nu* tager ståndpunkt till principen, utan överlämnar detta ståndpunkttagande till den tidpunkt, då Kungl. Maj:ts förslag i anledning av utredningen kommer.

Om upphävande av den successiva förnyelsen av vissa kommunala korporationer.
(Forts.)

Herr vice talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med den av mig nu föreslagna ändringen.

Herr Lindhagen: Detta ögonblick är i själva verket så pass viktigt i den svenska konstitutionalismens historia, att det icke bör förbigås med samma tystnad som i andra kammaren — en tystnad, som även här synes vara tillämnad detsamma.

Här föreligger ingenting mindre än, en gravsättning av åtskilliga andliga värden, som hava betydelse även för politiken. Det blir en gravsättning verkställd av tidens materialism, koncentrerad i partiorganisatoriskt hänseende. Jag skall därför be att få begagna detta tillfälle att kasta en blomma ned i den öppna graven, innan den igenskottas genom kammarens bifall till det föreliggande förslaget. Men samtidigt skall jag också tillåta mig att utbringa ett välkomme åter, ty för dessa andliga värden finnes en återuppståndelse lika visst som jag står här.

Denna fråga har egentligen sitt upphov i enträgna motioner av herr Clason, vilken dock inriktat sitt intresse på, att valperioderna till andra kammaren skulle utvidgas från tre till fyra år. Han tillade i motiveringen, att man gärna också kunde överväga, om man icke borde gå längre, Han fick emellertid endast fram de fyra åren, och därmed har han vunnit ganska mycket av sitt syfte. Detta förslag är nu i själva verket pricken över herr Clasons »i», och det är ur denna synpunkt av prick över det hela det bör bedömas.

Vilka äro de andliga värden, som här gravsättas? Jo, för det första är det tidsströmningarnas rätt att med sitt vågsvall även kunna nå in i rådpläggande konstitutionella församlingar. Det är därför valperioderna böra sättas så korta som möjligt, helst, om det låte sig göra, årliga. De böra sättas så korta som möjligt, därför att en ny tid, som blivit en realitet utanför riksförsamlingen och partiväsendet, skall få sin suveräna rätt att främst föra talan även inom denna församling.

Det andra åsidosatta andliga värdet är de meniges rätt. Det är icke någon mening uti, att den så kallade folkstyrelsen skulle bestå allenast i en valrätt vid vissa tider utan rättighet att besluta i själva saken, en valrätt, som dessutom är dikterad, så att säga, i det stora hela av valinpiskarna. Man vill nu till och med göra denna ytterligt lilla flik av verklig folkstyrelse ännu mera sällsynt förekommande genom utvidgade valperioder. Det är klart, att detta är konservatismens garanti, och därför denna suck i herr Clasons motion efter ännu längre valperioder till andra kammaren än fyra år. Ju längre valperioderna äro, ju långsammare går det för en ny tid att tränga igenom. Riksdagen och kommunalrepresentationerna bli efter sin tid, i samma mån som valperioderna förlängas. Den genomförda reformen verkar i sin mån, att, såsom herr Fabian Månsson yttrade i andra kammaren år 1917, man stjälar av svenska folket en bråkdel av dess självbestämmanderätt.

Man måste emellertid fråga sig varför även liberalerna och

socialdemokraterna så plötsligt anannat denna högergaranti. Jag frågade år 1917 socialdemokraterna, som stodo saken nära, efter orsaken, och de sade, att det berodde på, att första kammarens majoritet icke ville vara med om en på grund av penningvärdets fall nödvändiggjord höjning av riksdagsmannaarvodena. Med andra ord: man ville på det hållet begagna tidsströmningarna för att vinna en ökad garanti för de konservativa intressena. Man gav slutligen med sig i fråga om arvodena, och i stället fick man den garanti, som ligger i valperiodernas utsträckning. En av de tillfrågade, som var ledamot i konstitutionsutskottet, svarade på fråga om detta vore sant: »ja, tyvärr, käre Lindhagen». Det står återgivet i protokollet i mitt anförande år 1917 i andra kammaren. Sedan dementerade visserligen statsminister Edén detta. Det var visst icke, sade han, så som det framställts för mig, men han dementerade icke, att frågan varit på tal i samband med andra mellanhavanden. Tacka för det, icke skriver man sådant i betänkandet. I alla fall betyda de verkliga skälen, som man talar om i korridorerna, mer än de som inflyta i utskottens betänkanden.

Nu har man dragit ut ytterligare konsekvenser av denna »reform», dessa »reformsträvanden», såsom det säges i betänkandet. Ja, visserligen är det en reform, men en reform bakåt enligt mitt förmenande.

När den fyraåriga valperioden infördes hos stadsfullmäktige, uttalade vi starka betänkligheter mot densamma. Man sade oss då, att de olika tidsströmningarna, folkmeningarna, i alla fall skulle komma att göra sig gällande. Det är klart, sade förslaget tillskyndare, att de successiva valen fortfarande skola äga bestånd. Med det löftet läto vi oss nöja. Men nu drages konsekvenserna ut. Man tager den ena biten efter den andra, och nu stå vi genom herr Stendahls motion kapitalt lurade.

Det föreliggande förslaget är bara en konsekvens av det steg, som togs år 1917 och sedan lagfästes av urtima riksdagen, såsom jag tror. Man söker emellertid uppleta särskilda skäl för detsamma och säger, att förutsättningarna väsentligen förändrats. Dessa förutsättningar äro, att nu införts vidare allmän rösträtt och särskilt rösträtt även för kvinnor. Jag vill säga tvärtom, att detta är en ytterligare anledning att stå kvar vid de gamla perioderna med tätare ombyten av representanter, ty just genom denna rösträttsreform får folkmeningen för första gången verkligen göra sig gällande, och det är nu än större anledning att låta den göra sig gällande så ofta som möjligt. Att valmännen äro många, är icke heller någon anledning, att ytterligare beskära den lilla tillstymmelse av inflytande, som de förut haft.

Man framhåller även här det gamla skälet, nämligen att det är bra med långa perioder och ombyten på en gång, därför att riksdagens medlemmar därigenom beredas en ökad erfarenhet, vilken icke hinna förvärfvas under korta perioder. Detta är, såsom vi böra förstå, ett sväpskäl. Huru inträffar det vid korta perioder?

Om upphävande av den successiva förnyelsen av vissa kommunala korporationer.
(Forts.)

Om upphävande av den successiva förnyelsen av vissa kommunala korporationer.

(Forts.)

Jo, en stor del av riksdagens medlemmar bli omvalda och få således tillfälle att förkovra sin erfarenhet. Men en del bli icke omvalda, därför att valmännen icke vilja omvälja dem, och dessa få således icke tillfälle att förkovra sin erfarenhet. Det hela resulterar i att partiledarna stifta en lag, som gör, att riksdagsmän, som valmännen ej vilja skänka sitt förtroende, ändå skola få sitta kvar för att förkovra sin erfarenhet. Det är hela innebörden i detta visa resonemang.

Ett annat skäl, upprepat även nu är detta: »Ökad arbetsro!» Jag har i många år varit ledamot av riksdagen och icke därför funnit någon ökad arbetsro. Men vari består den ökade arbetsron inom riksdagen? Jo, enligt min erfarenhet i att man blir mer och mer inpiskad i maskineriet, och slutligen individuellt i utskottet förlorar sin personlighet och hemfaller åt lakejaktiga bugningar för den sittande regeringen. Det är fruktan för det s. k. parlamentariska systemet och den parlamentariska kontrollen. Det är vår arbetsuppgift att fränkänna oss självständigt tänkande och arbetsron består i den rådande tankelättjan, som resonerar så: det där sköter nog regeringen, den härliga och goda regeringen!

Vad därefter angår arbetsron i parti- och valarbetet vill jag först och främst säga, att icke skola vi för de många nya valmännens skull begära längre perioder. Att en medborgare i landet åtminstone har så mycket inflytande, att han t. ex. vart annat år eller för val till andra kammaren vart tredje år får gå till valurnan och lägga ned sin valsedel, det är väl något, som han gärna gör, och den mödan bör man ej bespara honom. Han går ju under samma period kanske hundratals gånger på teatrar och restauranger; då har han väl tid att någon enstaka gång utöva sin medborgerliga rättighet.

Vidare menar man nu, att det är dyrt, att det kostar det allmänna så mycket att anordna valförrättningar. Men då får jag verkligen erinra, att beträffande vår byråkrati, våra ämbetsverk och vårt kommissionsväsende visas icke någon sådan ömsinhet, utan för detta rinna penningarna. Skall man då icke anse sig ha råd att låta det meniga folket, när det gäller dess inflytande på det offentliga, då framträda någon gång även om det åstadkommer en del kostnader, som dock äro en försvinnande droppe mot dem, som den stora byråkratien drager.

Nu kommer jag till vad som egentligen ligger under motionen. Det är det att det blir så dyrt och besvärligt för partiorganisationerna, isynnerhet ledningen, och för de medlemmar av partierna, som stå den närmast och som bli beskattade för valändamål. Detta är en begriplig synpunkt, därj ligger det.

Då vill jag säga, att om denna olägenhet jämföres med de förut omnämnda förlusterna i andliga värden och annat, då framstår åtminstone för mig skälen för bifall till motionen såsom sväpskäl. Skulle så även vara, att dessa besvär och kostnader äro avsevärda,

kan det likväl icke falla mig in att offra det andliga innehållet för hänsynen till dessa besvär och kostnader.

Istället bör man inrikta sig på att söka uppleta utvägar att på annat sätt avhjälpa dessa olägenheter. Författningen är nu byggd på en onödig dualism i en första och en andra kammare. Varför icke taga bort första kammaren, såsom bara en dublett till den andra kammaren? Partiorganisationerna förlora visserligen en av sina reträttanstalter, där man kan emot avlöning och ett visst inflytande placera ett överskott av förtjänta pengar eller uttjänta kamrater, och jag vet, att denna kammare därför är mycket kär för alla partiledningar och därför kommer att bestå evinnerligen. Men enligt min uppfattning bör kammaren komma bort under nuvarande förhållanden. Då spara vi ej blott besvär och utgifter för valstrider utan även utgifter för det allmänna, nämligen de icke föraktliga belopp staten får utgiva för första kammaren.

Vidare kan ifrågasättas, om ej tiden är mogen för att söka förbättra valstridernas metoder. Man säger, att vi behöva vila oss från valstriderna, men följden blir väl att man rustar så mycket mera under de fyra åren för att sedan till samhällets skada så mycket starkare klämma till med de gamla förfärliga metoderna. Jag har hört från valinpiskare, att det förnämsta medlet som finns i en valstrid är de s. k. husbesöken, och att skaffa pengar och personer därtill blir allt mer och mer valrörelsens förnämsta taktik. Vad äro då dessa husbesök. Vi känna till åtskilligt därom. Jag har också haft ganska dräpliga erfarenheter. Det är de mest partibitna människorna, de mest hänsynslösa, som sändas omkring och säga precis vad de vilja utan minsta skrupler. Jag skall icke draga fram exempel på deras fruktansvärda ovederhäftigheter och predikningar av osanningar. Det är ett egyptiskt barnamord på det meniga folkets oerfarna själar, som begås. Det kan verkligen frågas, om icke sådana metoder för att förgifta ett helt folks liv och göra det oförmöget till pånyttfödelse borde förbjudas genom lag lika väl som andra försök att förgöra oss. Den är oerhört farlig denna koncentration av partiväsendet, inför vilken vi nu stå, och i detta betänkande finnes icke ett ord om förslaget såsom en förberedelse till allt våldsammare partiinpiskning. Det är nämligen fara, att just detta främjas, när man på detta sätt under sken av valarbetets lättande offerar självklara andliga värden, som varit inskrivna i vår författning under långliga tider.

Någon invänder kanske att ett val på en gång är till fördel för de små grupperna. Denna lilla fördel bör dock kunna uppväga det partiinferno, över vilket detta utlåtande särskilt håller sin skyddande hand. De små grupperna få verkligen söka sig andra utvägar.

Alltså herr talman, då detta betänkande är sista ordet i fråga om en s. k. reform bakåt, som jag icke kan annat än på det allra högsta ogilla, då det offerar de två andliga värden jag talat om, nämligen tidsströmningarnas rätt att ha första och sista ordet, och

*Om upp-
havande av
den successiva
förnyelsen av
vissa kommunala korpo-
rationer.
(Forts.)*

Om upphävande av den successiva förnyelsen av vissa kommunala korporationer.
(Forts.)

menige mans rätt att så mycket som möjligt kommer till tals, vilken möjlighet minskas i stället för att vidgas, samt då vidare detta betänkande i sin undersökning icke inlåter sig på de onödiga val, som äga rum till första kammaren, och de besparingar, som där kunna göras, och än mindre på en undersökning av botemedel mot partistriderna och förvildningen under hägn av partiernas valsystem, där osanningen för den högsta talan och icke sanningen — då kunna vi väl förstå, att det vi nu inbjudits att besluta ej är något steg mot det som skall göra oss fria, får jag därför, herr talman, yrka avslag på det föreliggande betänkandet.

Herr Stendahl: Herr vice talman! Genom val åsyftar man ju bland annat att fastställa valmanskårens uppfattning av den politik, som under tiden närmast före valförrättningen har följts, samt dessutom att på ett tydligare sätt, än man annars brukar få erfara, vilka önskemål som kunna röra sig inom valmanskåren. Det är således alldeles tydligt, att valen i och för sig endast äro ett medel och åtminstone enligt min uppfattning under inga förhållanden få upphöjas till att bli sitt eget mål. Man kan ju tvista om, huru ofta val böra företagas, men ingen tvist torde kunna råda därom, att val icke böra företagas så ofta, att de icke »svara räkning», d. v. s. att kostnaderna och arbetet för valen icke stå i rimlig proportion till de mål man genom valförrättningarna vill nå. Det skulle förvåna mig, om det här skulle finnas någon, den siste ärade talaren medräknad, som på allvar skulle vilja driva den satsen, att det vore en fördel att hålla större eller mindre delar av väljarkåren gående i ett ständigt valrus med ty åtföljande uppjagade lidelser. Det torde vara någonting, som icke kan vara nyttigt. Tvärtom tror jag, att det verkligt effektiva arbete, som skall åstadkommas, måste ske på basis av valresultaten under den tid, som ligger mellan valtillfällena, och att, om valtillfällena komma för ofta och arbetstiden således blir för kort, arbetsresultatet kommer att på ett helt annat än önskvärt sätt bli lidande på ett sådant förfaringssätt. Det är detta, som riksdagen upprepade gånger tagit hänsyn till, då man bland annat förlängt valperioden till andra kammaren från tre till fyra år, och då man minskat valtillfällena till landstingen med 50 %. Man har hittills stannat där, men konsekvensen av utvecklingen leder givetvis till, att valperioderna ej böra få återkomma alltför ofta, ity att det är skadligt för det effektiva arbete, som bör presteras. Detta är det huvudsakliga skälet, varför utskottet här kommit till den hemställan, som nu ligger på kammarens bord.

Det är rätt egendomligt, om man jämför de tvenne opponerande talarnas argumentation. Den förste talaren är rädd för, att man genom förnyelsen på en gång skulle komma till starka omkastningar ifrån den ena partiregimen till den andra. Den förste talaren är således rädd för, att utväljarnas åsikter verkligen de facto i representationen skola få göra sig gällande, något som jag för min del anser vara väljarkårens ofrånkomliga rätt. Den senaste talaren har

kommit till alldeles motsatt resultat och säger, att man på det sättet berövar väljaren allt självständigt tänkande.

Jag tror, att ingendera talaren har mot utskottets uppfattning kunnat prestera bindande bevisning för sin åsikt, och därför tillåter jag mig herr greve och talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om upphä-
vande av
den successiva
förnyelsen av
vissa kommu-
nala korp-
orationer.*

(Forts.)

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Jag har deltagit i utskottets behandling i förevarande fråga och därvid icke låtit anteckna någon avvikande mening. Emellertid, vad beträffar principinvändningarna mot förslaget att borttaga den successiva förnyelsen av stadsfullmäktige, har jag i utskottet framfört betänkligheter ungelär av enahanda art som de nu av herr Reuterskiöld framförda. Vid sådant förhållande anser jag mig, oavsett att jag beträffande den formella behandlingen inom utskottet står antecknad såsom deltagare däri, oförhindrad att instämma i det yrkande, som herr Reuterskiöld framställt, att undersökningen måtte omfatta jämväl *harucida* etc. Jag biträder sålunda det förslag, som framställts av herr Reuterskiöld.

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Det utskottsbetänkande, som föreligger, har ju formellt sett den ganska ovanliga uppställningen, att utskottet hos Kungl. Maj:t begär utredning i frågan, men på samma gång säger, att för riksdagen till nästa år skall framläggas förslag i viss riktning. Således har utskottet framlagt ett skrivelseförslag, vari begäres utredning hos Kungl. Maj:t, men säger dessutom, att Kungl. Maj:ts blivande förslag skall vara av bestämd beskaffenhet, oberoende av utredningen. Det är en ganska ovanlig form. Man har ej velat taga hänsyn till utredningens resultat, utan detta är på förhand givet. Det är en brysk form, som ännu icke brukat förekomma. Jag tror icke heller, att den formen i själva verket är behövlig, och jag tror därför, att den av herr Reuterskiöld föreslagna mera vanliga utskottsformuleringen är att föredraga, enligt vilken man, på samma gång man begär utredning, hemställer, att därav föranlett förslag skall för riksdagen framläggas.

Vad själva saken beträffar, skulle man här uttala sig för, att stadsfullmäktiginstitutionen skulle förnyas på en gång. Det kan ju vara en mycket tvivelaktig åtgärd, och för min del må jag säga, att jag icke är fullkomligt övertygad om behövligheten därav. Det är dock så, att stadsfullmäktige här i Stocholm och även i städer i övrigt, så vitt jag minns rätt, väljas för fyra år. De ha således uppdraget att deltaga i kommunalförvaltningen under den period, för vilken de äro utsedda. Denna kommunala förvaltning omfattar ju egentligen ej politiska frågor, utan förvaltningsangelägenheter, och den, som kommit in i dessa förvaltningsangelägenheter, har naturligtvis fått en viss erfarenhet om dem. Att nu ombyta alla dessa personer på en gång, då det icke är fråga om politiska ting, tror jag knappast är fullt lämpligt ur synpunkten av kommunalförvaltningens jämna och behöriga gång. Jag tror, att den kommunala förvalt-

Om upp-
hävande av
den successiva
förnyelsen av
vissa kommu-
nala korpo-
rationer.

(Forts.)

ningen bättre blir i tillfälle att tillgodogöra sig de enskilda medlem-
narnas vunna erfarenhet, om successiv förnyelse äger rum.

Man må emellertid ha den ena eller andra uppfattningen, så
anser jag dock försiktigheten bjuda att biträda den av herr Reuter-
skiöld föreslagna formuleringen, till vilken jag, herr greve och tal-
man, ber att få yrka bifall.

Herr Ljunggren: Jag skall icke mycket förlänga debatten.

I avseende på herr Reuterskiölds motivering har det syns mig,
att om han hade fruktan för allvarliga konsekvenser, han borde gått
på rent avslag, ty han ville ju icke heller efter utredningen vara med
om saken. Men då den formulering, han framställde, i sak synes
mig vara av huvudsakligen samma innehåll som utskottets förslag,
har jag för min del ej något mot, om den ordalydelsen i stället skulle
antagas.

Vad beträffar herr Lindhagens anförande, kan jag ju från mina
utgångspunkter säga, att jag måste instämma i mångt och mycket
av vad han sagt och särskilt i den befogade kritik, som riktats mot
valen, såsom de för närvarande och särskilt under senare år bedrivits.
Vi, som äro i Stockholm och haft tillfälle att deltaga i valen kunna ju
konstatera alla de olägenheter, som herr Lindhagen så skarpt belyst.
Men då han nu vill framhålla, hur det i verkligheten går till, då
det, som han beskrev det, gäller att skaffa penningar och personer
för att bedriva en agitation av den art han karakteriserade, skulle jag
vilja fråga herr Lindhagen, om han verkligen tror, att ett ideligt
upprepande av dessa valtillställningar äro ägnade att höja allmän-
heten, och om de icke i stället verka i rakt motsatt riktning. Det är
ju klart, att man kan diskutera om huru långa valperioderna böra
vara och hur ofta valen böra upprepas, och i det fallet är det klart,
att de synpunkter, som herr Lindhagen här gjort gällande, äro av den
största betydelse. Jag vill för min del ej på ringaste sätt underkänna
vikten av att valmanskåren verkligen efter en viss tid får tillfälle
att göra sin mening gällande, och att denna får sitt uttryck i valen,
vare sig det gäller kommunal eller annan politik, så att de stå i
överensstämmelse med den folkvilja, som är rådande. Men frågan
är nu, hur långt man skall driva det. Huru många år anser herr
Lindhagen kunna få gå, innan tidsströmningen beredes tillfälle att
ånyo slå sitt »vågsvall i de beslutande församlingarna?» För min del
tror jag, att denna period av fyra år ur praktisk synpunkt och ur
de synpunkter, herr Lindhagen framhållit, kan vara ganska lämplig.

Sedan vill jag i avseende på det praktiska arbetet anför, att det
dock medför vissa olägenheter, att en valkorporation alltför ofta för-
nyas. Vi hade i Stockholm för några år sedan en oerhört viktig
fråga, som då var före, och det beslöts det ena året på ett sätt och
det andra året på ett annat sätt, så att det föregående beslutet icke
hade fått tillfälle att verka. Jag tror, att man får taga hänsyn även
till sådana praktiska svårigheter.

Jag vill sluta med att säga, att när herr Lindhagen yttrade,
att det här förslaget, om det genomfördes, skulle vara ägnat att »för-

gifta hela folkets liv», är det väl ändå en bra stor överdrift att tillmätta denna ändring en sådan betydelse. Trodde jag, att det skulle verka i den riktningen, skulle jag vara den allra siste att gå med på ett sådant förslag, men då jag tvärtom tror, att det kan vara ganska nyttigt, att valmanskåren får en smula andrum på detta område, och att det kan vara nyttigt, att de beslutande församlingarna få en viss tid på sig för ett lugnt arbete, har jag icke funnit några betänkligheter mot att gå med på förslaget trots dess ursprungsbe-teckning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Ehuru jag givetvis har andra utgångspunkter än dem som anförts av den förste talaren, kommer jag vid prövningen av frågan till samma slut som han. Jag kan icke finna, att tillräckliga skäl anförts, varför man på detta sätt skulle binda och begränsa den utredning, som ett bifall till utskottets kläm skulle medföra. Det förefaller mig tvärtom vara skäligt, att utredningen får omfatta även frågan, huruvida denna omläggning bör ske. Det förefaller mig också, att konstitutionsutskottet ej skulle behöva ha så mycket emot ett sådant beslut. Om det är övertygat, att bättre skäl tala för omläggningen, kommer ju detta då endast att bekräftas av utredningen.

Jag har ej varit i tillfälle att undersöka huruvida, därest formuleringssättet på sätt herr Reuterskiöld yrkar förändras, det blir tillfreds ställande och framför allt, huruvida icke viss del av motiveringen då möjligen står i strid med klämmen. Men jag föreställer mig att om kammaren bifaller nämnda yrkande, sådan ändring i samman-jämkningsväg kommer att ske, att klämmen kommer i överensstäm-melse med motiveringen.

Jag tillåter mig därför, herr greve och talman att yrka bifall till det av herr Reuterskiöld framställda förslaget.

Herr S t r ö m b e r g: Herr greve och talman! Då utskottet gått på denna linjen så är det ju huvudsakligast för att så att säga taga konsekvenserna av det beslut, som fattats rörande valperioderna, dels till riksdagens andra kammare och dels till landstingen, och jag kan ej se annat än att herr Lindhagen åtskilligt överdrivit, då han karakteriserat detta steg som en reform i orätt riktning. Att undertecknad ej kan gå med på det yrkande, som den förste talaren framställde, beror huvudsakligast därpå, att utskottet är på det kla-ra med, vilken väg man bör gå, och det hade till och med under över-vägande, huruvida man ej genast kunde formulera lagtext, så att man i stället för skrivelse kunde ha fått ett lagförslag i ämnet. Nu var detta dock mera tvivelaktigt, och utskottet har därför stannat för, att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning till nästa års riksdag framlägga förslag. Då nu andra kammaren fattat beslut i detta ärende i överensstämmelse med konstitutionsutskottets utlåtande, så förefaller det mig ej fin-nas tillräckligt bärande skäl för första kammaren att fatta ett an-

Om upp-hävande av den succession-förnyelsen av vissa kommu-nala korpo-rationer.
(Forts.)

Om upphä-
vande av
den successiva
förnyelsen av
vissa kommu-
nala korporationer.
(Forts.)

nat beslut. Jag tillåter mig därför att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Clason: Som kammaren behagade finna, har jag ej haft tillfälle att deltaga i detta ärendes behandling inom utskottet. Jag var förhindrad av arbete i annat utskott. Emellertid står det framlagda förslaget ju i visst samband med förslag, som tidigare intresserat mig, som jag framburit, och som delvis blivit genomförda. Under sådana förhållanden har jag naturligtvis ganska starkt intresse för saken, men jag vill ändå säga, att, om jag hade närvarit i utskottet, så hade jag velat biträda ett mjukare yrkande än det, till vilket utskottet kommit. Det förefaller mig ej alldeles avgjort, att konsekvensen av vad som sker beträffande andra kammaren och landstingen med full nödvändighet måste leda till ett liknande beslut rörande stadsfullmäktigevalen, även om det är mycket möjligt, att så bör ske. Under sådana förhållanden skall jag för min del be att få förena mig i det av herr Reuterskiöld gjorda yrkandet. Det synes mig, att man ej bör binda Kungl. Maj:t så hårt som enligt utskottsförslaget.

Herr Lindhagen: Jag vill säga, som också framgår av mitt förra anförande, att det ej är detta steg ensamt, som jag har vänt mig mot, utan det stora steg, som man började taga 1917, och som man nu avslutar med detta mindre fjät. Det är hela denna utveckling, som jag tillåtit mig att göra några erinringar mot. Jag inser, att, när det stora steget är taget, kan ingen stå emot det sista lilla, men jag skall åtminstone i sista hand nedlägga en gensaga emot vad det leder till. Herr Stendahl sade det, att herr Lindhagen har ju rent av påstått, att genom att taga detta steg skulle vi beröva valmännen allt självständigt tänkande. Nej, herr Stendahl, det har jag aldrig sagt. Jag har endast betonat, att i det förslag, som nu föreligger, offrats gamla ideal och icke tillsatts, finnes icke något som helst annat att falla tillbaka på. Utsikten är den att efter dessa fyra perioder komma valstriderna att koncentreras och tillspetsas allt chyggligare och jag tror, att i de striderna, herr Stendahl, kommer man att göra allt för att beröva valmännen möjlighet att tänka själva. Jag tror, att herr Stendahl själv, visserligen ej i ond avsikt, men som en trogen tjänare i ett partis tjänst, gjort vad han kunnat i det avseendet. Men en enda liten lycka finnes dock kvar, herr talman, och ett är att det ändå ej går i tidernas längd att beröva människorna allt självständigt tänkande, ty när förtrycket från organisationerna blir för stort, reser sig inom varje människa något emot det, och det, som då reser sig, är odödligt, och det ensamt segrar, under det att alla dessa organisationer gå i kvav förr eller senare.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande utlåtande framkommit följande yrkanden: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr Reuterskiöld, att utskottets hemställan skulle bifallas med den

ändring, att orden »efter verkställd utredning till nästa års riksdag framlägga förslag» utbyttes mot: »låta verkställa utredning och till nästa års riksdag framlägga därav föranledda förslag: samt 3:o att utskottets hemställan skulle avslås.

Om upphävande av den successiva förnyelsen av vissa kommunala korporationer.
(Forts.)

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Reuterskiölds yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Olsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 195 angående befrielse för kronofogden C. O. Helmer att gälda visst honom ådömt belopp;

nr 200, angående ändrade bestämmelser för tilläggsbidrag till innehavare av odlingslägenheter å kronomark i de sex nordligaste länen ävensom av nybyggeslägenheter å Alträskis nybyggesområde; samt

nr 204. angående anslag till lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om ändring av 24 § i förordningen om landsting.

Om rätt för landstingsman till dagtraktamente under resa.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 6, hade herr *Hage* hemställt, att riksdagen måtte besluta ändra paragraf 24 i landstingsförordningen på sådant sätt, att den komme att få följande lydelse:

§ 24.

Landstingsman eller suppleant, som ej bor på den ort, där landstinget hålles, åtnjuter av landstingsmedel i dagtraktamente för varje dag som helt eller delvis oundgängligen användes för resa från eller till landstinget samt för mötesdag tolv kronor — — — nio kronor.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för nästa års riksdag framlägga förslag om rätt för landstingsman att erhålla dagtraktamente även under resedagar.

Reservation hade afgivits av, utom andra, herr *von Geijer*, vilken likväl ej antytt sin mening.

Herr *von Geijer*: Herr greve och talman! Jag har, som herrarna finna, vid ifrågavarande utskottsutlåtande låtit anteckna en blank reservation mot utskottets hemställan. Skälen äro ju ungefär sammanfallande med vad som föranlett en opposition mot utskottets utlåtande nr 6. Det förefaller mig, att jämväl här har utskottet föregripit utredningen och intagit positionen på förhand. Det gäller här, som herrarna hava varit i tillfälle att iakttaga, att infö-

Om rätt för
landstingsmän
till dag-
traktamente
under resa.
(Forts.)

ra bestämmelse om, att landstingsmän skulle få dagtraktamente jämte väl under resedagar. Det har sagts om oss människor, att vi ofta äro tvungna att generalisera ett fåtal fall. Det förefaller mig, som om den satsen skulle vara tillämplig här. Det finnes givetvis förhållanden i vissa delar av vårt land, särskilt de övre delarna av Norrland, som med skäl kunna åberopas till stöd för förslaget. Det är sagt, och jag har ingen anledning att betvivla uppgiftens riktighet, att det finnes enstaka orter i övre Norrland, där det tar fyra, fem dygn att komma fram till de platser, där landstinget hålles. Att under sådana förhållanden det skulle vara berättigat för en landstingsman att få dagtraktamente under denna långa resa, kan ju näppeligen bestridas, och jag gör det ej heller för min del. Men å andra sidan vill jag säga, att förhållandena äro så skiftande; att det finnes orter, där dessa skäl icke föreligga. Det är givet, att jag då tänker på den ort, som jag själv har mesta erfarenheten av, Malmöhus län. Är det så, att det finnes orter i Norrland, där det kan behövas 4 å 5 dagar för att komma fram till landstingsstället, så finnes det å andra sidan ej någon ort i Malmöhus län, där man icke på lika många timmar kan nå Malmö, som är landstingets samlingsplats. Att då utan vidare säga, att man bör giva reseersättning över hela linjen förefaller mig ej vara riktigt. Jag kan näppeligen gå med på, att man skulle ställa så till, att landstingsmännen i Malmöhus län i allmänhet skulle få ersättning. Det tager från Landskrona eller Hälsingborg 1 å 2 timmar till Malmö, från Ystad omkring 2 timmar, från Trälleborg omkring 50 minuter och från Lund 20 minuter. Det går åtskilliga tåg i varje riktning på dessa banor. Att under sådana förhållanden skriva, att landstingsmännen skola få ersättning, dagtraktamente för resedagar, förefaller mig vara för allmänt. Därvidlag skulle jag också vilja ha in ett ord om en utredning av, *hurvida* och på vilka villkor ersättning skall givas. Ett mitt yrkande i den riktningen vann emellertid icke något bifall inom utskottet. Jag har dock även andra anmärkningar. Under alla förhållanden, även om jag ej kan få någon ändring i detta utskottsutlåtande, så vill jag dock, att med denna skrivelse skall följa vissa erinringar, som jag ber att på detta sätt få anteckna till protokollet.

Huvudanmärkningen var, som jag redan nämnt, den, att jag icke anser det nödvändigt att över hela linjen samma bestämmelser skola gälla. Men här är det även andra saker, som jag skulle vilja göra erinringar mot. Det är själva tendensen, som jag tycker framgår av konstitutionsutskottets utlåtande. Vi erinra oss frågan om ersättning, dagtraktamente över huvud, dess historia. Först medgav man landstingsmän ersättning för resekostnaden, själva transportkostnaden. Sedan blev det dagtraktamente; dock voro de uteslutna, som bodde på den plats, där landstinget samlades. Nästa steg var, att även dessa fingo ersättning. Nu utsträcker man det även till resedagar. Det framhölls under behandlingen i konstitutionsutskottet, att den praxis har utvecklats sig mer och mer — det är riktigt, det kan också jag för min del konfirmera — att landstingsmännen

samlas dagen innan landstinget öppnas för att vidtaga vissa förberedande åtgärder. Man ansåg inom utskottet, att utvecklingen hade gått därhän, att även dessa dagar borde betraktas såsom dagar för landstingssammanträdena, så att ersättning borde utgå även för dem. Härefter anser jag, att man bör inlägga en bestämd gensaga. Det är partiväsendet, som närmast har åstadkommit dessa storsammanträden. Jag anser, att även om dessa sammanträden anses nödvändiga så bör åtminstone ej staten därvidlag vara den, som skall betala.

*Om rätt för
landstingsman
till dag-
traktamente
under resa.
(Forts.)*

Se vi vidare på den principiella sidan av saken, som jag också anser mig böra säga några ord om, så står det på sid. 3 i utskottets utlåtande: »Vad principfrågan beträffar, måste den av motionären åberopa jämförelsen med bestämmelserna om dagtraktamente för statstjänare anses vara fullt riktig.» Här ser man alltså konsekvensen. Man anser nästan att det skall betraktas som lön, ty inte kan det i princip härvidlag finnas någon riktig analogi med en statstjänare, som har en lön för sitt arbete, vilken, om detta arbete skulle tvinga honom att företaga en tjänsteresa, skulle minskas. Här är väl ändå meningen, att man skall vidhålla den satsen, att dessa förtroendeuppdrag icke skola vara likställda med en tjänstebefattning. Men det är någonting annat också. Om vi nu betrakta nästa punkt, så står där: »Det synes ej heller kunna förebringas några skäl för att, sedan man väl antagit huvudprincipen om dagtraktamente åt landstingsman såsom ersättning för dennes av uppdraget försakade kostnader, begränsa giltigheten av denna princip till de egentliga mötesdagarna — — —.» Ja, hur många gånger har det icke hänt, då han har haft framme ett förslag, att invändningen gjorts: »Ja, men det drar vissa konsekvenser med sig.» Då har det alltid svarats: »Nej, det är ej nödvändigt, ty vi behandla var sak fristående.» Här är ett exempel på risken av en eftergift i en principiell sak, ty sedermera åberopas just det beslut, man fattat och som egentligen skulle vara ett undantag, som en ledande princip, och det andra blir ofrånkomliga konsekvenser. På denna grund och då jag anser att beslut i den av utskottet föreslagna riktningen har vissa konsekvenser, som jag anser betänkliga, vill jag peka på dessa. Det är ju bekant, att ett landsting har en massa funktionärer, att det är en massa personer, som väljas av, få sitt uppdrag av landstinget. Jag har här, för att illustrera riktigheten härav, tagit med mig Malmöhus läns landstingsprotokoll för 1919 för att framhålla, hur ofantligt många val det är, som ett landsting har att företaga i och för funktioner, mer eller mindre sammanhängande med landstingets egen verksamhet. Det är så många i Malmöhus län, så att nästan allt sedan landstingets tillkomst det blivit tvunget att överlåta dessa valförrättningar åt en särskild valnämnd; det skulle alltför mycket inkräkta på landstingets tid att verkställa dessa val omedelbart. Och det är ju ej underligt, att så är förhållandet, då vallistan upptar i detta protokoll ej mindre än 30 sidor. Det är åtskilliga hundratal, som på detta sätt väljas. Jag vill visserligen erkänna, att många av dessa funktioner äro sådana som landstingen äro ålagda att

*Om rätt för
landstingsman
till dag-
traktamente
under resa.*
(Forts.)

företaga enligt andra författningar, och att dessa författningar innehålla bestämmelser angående ersättning för uppdraget, men även med frånräknande av dessa, finnes det så många rena landstingsmannauppdrag, så att man ovillkorligen måste fästa uppmärksamheten därvid. Då frågar jag: Blir ej konsekvensen av ett bifall till utskottets förslag att samma skäl för tilldelande av resedagtraktamente, som åberopats till förmån för själva landstingsmannen, komma att åberopas till förmån för dessa funktionärer? Dessa komma också att få ersättning för sina resedagar. Det är min bestämda mening, att om man utan vidare låter omständigheterna utveckla sig själva utan att söka vidtaga något för att söka hejda denna utveckling, så kommer det automatiskt att ske så, att jämväl dessa dagtraktamenten för resedagar även i fall, då sådant alldeles icke vore erforderligt tillerkännas. Och detta kan ej vara lämpligt. Följden skulle kunna bli — fortfarande talar jag om Malmöhus län — att personer med sammanträden på 2, 3 timmar kanske skulle få ända till två dagars ersättning fastän både resan till förrättningsorten och hem igen och själva förrättningen mycket väl kunde gå för sig på en dag. Dessa konsekvenser förefalla mig vara så pass allvarliga, att innan riksdagen verkligen skriver, så bör detta vara sagt till kammarens protokoll. Detta, herr talman, är anledningen till, att jag begärt ordet.

Som ärendet ligger, har jag intet annat yrkande att framställa än om rent avslag på utskottets hemställan, även med utsikt att icke vinna kammarens bifall; att framlägga förslag om en modifikation i utskottets hemställan förefaller mig vara lönlöst. Under alla förhållanden har jag uppnått det målet att få dessa mina betänkligheter antecknade till protokollet, som ju också skall följa med den skrivelse, som skall gå till Kungl. Maj:t.

Herr Ljunggren: Då den siste ärade talaren ej hade något yrkande, så skulle jag ha kunnat inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan, men då han i alla fall här kommit med en hel del ganska allvarliga anmärkningar mot det föreliggande förslaget, kan det vara skäl att påvisa, att dessa anmärkningar ha varit före i utskottet och där blivit prövade.

Herr von Geijer betonade ett par gånger, att han talade endast om Malmöhus län. Och det kan jag så väl förstå, att när han kom med denna motivering, han måste uteslutande tänka på Malmöhus län. Ty om han hade tänkt även på de andra länen, de andra landstingen, då skulle han omöjligen, såvitt jag förstår, ha kunnat komma till den slutsatsen, att det föreliggande förslaget är oriktigt. Men nog måste väl ändå en riksdagsman, när frågorna behandlas, se dem mera i stort och ej bara koncentrera sig på den lilla plats, där han verkar.

Jag betvivlar ej alls, att landstingsmännen i Malmöhus län allesamman äro i den ekonomiska ställning, att de säkerligen utan den ringaste olägenhet kunna utgöra de kostnader, som här skulle komma ifråga, om ej någon ersättning skall lämnas; men om herr von Geijer skulle vilja se på förhållandena på andra orter, så måste han

väl ändå medgiva, att här är ett missförhållande, som måste avhjälpas. Se vi exempelvis på det län, varifrån motionären är, vilka avstånd som det där gäller, och de kolossala kostnader, som vissa landstingsmän där kanske få påtaga sig, då tror jag, att man måste komma till ett helt annat resultat än den förste ärade talaren kommit till.

Om rätt för landstingsman till dag-traktamente under resa.
(Forts.)

Det är ju alldeles uppenbart, att då man lever kvar i den gamla uppfattningen, att förtroendeuppdragen, vare sig i landstingen eller på andra håll, i första kammaren eller i andra korporationer, med nödvändighet uteslutande skola innehavas av personer, vars ekonomiska ställning är sådan, att de ej behöva påkalla någon ersättning för direkta utgifter, ja då måste man ställa sig på den ståndpunkten, som herr von Geijer här gjort. Men har man accepterat en annan tankegång — och det har ju även herr von Geijer varit med om att göra — nämligen att förtroendeuppdragen skola vara beroende på valmännens vilja, då bör man väl ej ställa så till, att man berövar valmännen möjlighet att välja just de personer, som de ha förtroende till, oavsett om deras ekonomiska ställning är sådan, att den tillåter dem dessa utgifter eller ej. Jag är övertygad, att om man ser saken på det sättet, så kan man ej rimligtvis göra gällande, att den nuvarande ordningen är den riktiga. Och då måste man också, såvitt jag förstår, komma till den slutsatsen, att rättelse måste ske snarast möjligt.

Nu säger herr von Geijer, att han skulle vilja ha en skrivelse, *huruvida* ett ersättande bör ske. Ja naturligtvis, utgår man från dessa synpunkter, så kan man ju vara tveksam, men med den synpunkt jag har tillåtit mig anföra, bör ingen tvekan råda.

Sedan säger herr von Geijer på tal om Malmöhus län: Det kan ju dock komma att inträffa, att en landstingsman, som har 20 minuters resa, skulle få dagtraktamente för den resan plus vad som utgår för själva landstingssammanträdet. Jag ber herrarna observera sid. 4 i betänkandet; där säges ju ifrån, att man ej vill vara med om detta, när det heter: »Det skulle kunna tänkas, att landstingsman erhöles dubbelt dagtraktamente för dag, som på samma gång vore att betrakta som rese- och mötesdag. Därjämte synas bestämmelser nödiga för att ange vad »dag, som helt eller delvis *oundgängligen* användes för resa' innebär». Det argumentet förfaller sålunda fullständigt.

Ja, herr talman, jag har bara velat göra dessa anmärkningar till herr von Geijers anförande och ber i övrigt att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Geijer: Ja, herr talman, endast några ord! Det var ett par uttalanden av den föregående talaren, som jag inte vill låta stå oemotsagda. Jag har väl uttryckt mig illa, om man i mitt anförande skulle kunna inlägga den meningen, att jag skulle vilja vidhålla, att det vore lämpligt, att så utpräglade förtroendeuppdrag som landstingsmannauppdragen skulle medföra ekonomiska uppostringar. Det har jag ej sagt, och det var ej min mening; men jag har

*Om rätt för
landstingsman
till dag-
traktamente
under resa.*

(Forts.)

velat framhålla att i vissa fall är det ej så, att dessa resedagar äro förenade med ekonomiska uppförfingar. Det är detta, som ej kommit till synes, ty lika litet som jag erkänner den principen, att de böra medföra ekonomiska uppförfingar, lika litet bör det medgivas, att man skulle kunna gagna därpå. Det är det jag tycker, att en lag av detta slag lätt medgiver. Det är den omständigheten jag pekat på och alla dessa många förtroendemän, som fungera mellan landstingen — de många val jag talade om — ty för dessa har man i Malmöhus län givit samma ersättning som för landstingen. Få landstingsmännen dagtraktamente för resdag, så få de andra också. Det är detta jag velat påpeka.

Herr Strömberg: Herr talman, mina herrar! Man kan gärna medgiva, att denna fråga ej är så synnerligen stor, men å andra sidan bör det dock, som herr Ljunggren har betonat, ytterligare understrykas, att det här ju är fråga om att lämna en tillbörlig ersättning för de utgifter, som en landstingsman för sin resa gör. Det är nog fel, då herr von Geijer påpekat, att man här skulle giva landstingsmännen tillfälle att göra förtjänster. Vi vilja just gardera oss mot detta, då vi gå den väg, som utskottet föreslagit, genom att begära en utredning i syfte att ersättning skulle lämnas endast för oundgängliga kostnader under den tid, som med nödvändighet åtgår; och man kan väl säga, att det är en gärd av rättvisa att lämna sådan ersättning åt personer, som leva under den ogynnsamma omständigheten att ha sin bostad långt avlägsen från den plats, där landstinget hålles, och vilka sålunda få vidkännas ganska avsevärda kostnader. Motionären har ju betonat, att det kan givas fall, då flera dagar, 4—6 dagar erfordras för att komma till den plats, där landstinget hålles. Det är väl då ej tillbörligt och rimligt, att denne representant skall behöva vidkännas så stora personliga uppförfingar. Det synes mig, som om denna fråga vore av beskaffenhet, att man mycket väl kunde enas om utlåtandet, och ber jag att få yrka bifall till detta.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

*Ang. upphä-
vande av
bestämmelser
om skattefrihet
för med-
lemmar av
konungaätten.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande, nr 9, i anledning av väckt motion om upphävanne av gällande bestämmelse angående skattefrihet för medlemmar av konungaätten.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 170, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade herr Hansson i Rattvik hemställt,

att riksdagen med upphävande av den skattefrihet, som medlemmarna av kungaätten för närvarande åtnjoto, måtte besluta, att ur förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt av den 28 oktober 1910 punkt a) i 5 § 1 mom. skulle utgå, samt likaledes att ur förordningen av samma datum angående beviljning av fast egendom samt av inkomst punkt c) i 12 § 1 mom. skulle utgå.

Ang. upphävande av bestämmelser om skattefrihet för medlemmar av kungaätten.
(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna betänkande av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, II: 170, av herr Hansson i Rättvik om upphävande av gällande bestämmelser angående skattefrihet för medlemmar av kungaätten icke måtte av riksdagen bifallas.

Enligt en vid betänkandet fogad reservation hade herrar *Gustaf Nilsson, Örne, Månsson* i Hageström, *Holmström, Johansson* i Kullerstad, *P. Albert Bergström* och *Sköld* ansett, att utskottets utlåtande bort hava viss ändrad lydelse ovh sluta med en hemställan, att riksdagen i anledning av herr Hanssons i Rättvik motion, II: 170, måtte besluta, att ur förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt av den 28 oktober 1910 orden i § 5 mom. 1 a) »samt för inkomst av kapital» och i § 12 c) 'Medlem av kungaätten är frikallad från utgörande av förmögenhetsskatt' samt ur förordningen om beviljning av fast egendom samt av inkomst av den 28 oktober 1910 orden i § 12 mom. 2 c) 'samt för inkomst av kapital' skulle utgå.

Därjämte hade reservanterna anført:

»Då emellertid grundlagsenligt ett sådant yrkande icke torde kunna framställas reservationsvis, emedan det går utöver motionens yrkande, och då en framställning om bifall till motionen icke kan vara lämpligt, eftersom den icke innehåller krav på upphävande av kungaättens frihet från att utgöra förmögenhetsskatt, ha vi, som anse denna fråga vara av helt och hållet principiell innebörd och sålunda böra lösas i ett sammanhang, icke ansett oss kunna framställa något yrkande.»

Vidare hade reservation anmälts av herr *Rosén* mot viss del av motiveringen.

Herr *Rosén*: Herr talman! Vid den förberedande behandlingen av denna motion om de kungliga personernas beskattning har jag gjort gällande, att utskottet borde behandla frågan ur principiell synpunkt, men utskottet har sorgfälligt undvikit att inlåta sig på den sidan av saken. För egen del har jag ungefär samma uppfattning som uttalats av nuvarande statsministern, excellensen Branting, i en reservation till bevillningsutskottets utlåtande 1908, vari han yrkade på borttagande av all skattefrihet för dessa personer. I likhet med utskottet anser jag emellertid, att tidpunkten för en sådan reform icke är den lämpligaste, med hänsyn därtill, att apanagen icke blivit höjda under dyrtiden.

De socialdemokratiska ledamöterna av utskottet ha i sin reservation uttalat sig för en sådan ändring av nu gällande bestämmel-

Ang. upphälvande av bestämmelser om skattefrihet för medlemmar av konungaätten.
(Forts.)

ser, att de kungliga personerna böra beskattas för inkomst av kapital. I det kommunalskatteförslag, som utarbetats av särskilda sakkunniga, heter det i 33 §, att de kungliga personerna böra vara frikallade från kommunal inkomstskatt för inkomst av kapital. Herr Gustaf Nilsson i Kristianstad har undertecknat såväl reservationen om de kungliga personernas beskattning för inkomst av kapital som sakkunnigeförslaget, att de böra vara frikallade från sådan beskattning. Då det kan vara något svårt att förfäktat två så mot varandra stridande meningar, förefaller det, som om kommunalskatteförslaget åtminstone i den punkten icke vore fullt så väl genomtänkt, som man från det hållet har påstått. Och man gör sig den frågan: hur skall det gå med det blivande lagförslaget, då herrar socialdemokrater redan innan det framlagts taga avstånd från det i vissa punkter. Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Det förefaller mig böra verka principiellt vägledande och även ge ett litet tillskott till statskassan, om också ej så mycket ifall de kungliga personerna bleve likställda med andra. Och det särskilt i dessa tider. I det avseende har jag en olika mening mot utskottet, och i likhet med herr Rosén har jag trott, att man borde ingått på sakens principiella sida. Vad jag emellertid, vill fästa uppmärksamheten vid, det är, att jämväl reservanterna förklarar, att någon beskattning av apanagen ej kan ifrågakomma därför, att de äro fastställda en gång för alla och med sjunkande penningvärde ha minskats. Man har nu inte givit någon ersättning för det sjunkande penningvärdet, och reservanterna mena, att om apanagen skulle beskattas, så måste förlusten ersättas på annat sätt. Detta åskådningssätt har uppkallat mig såsom stridande mot en tidigare av mig vidhållen ståndpunkt; jag har en, kanske två gånger i andra kammaren väckt motion i anledning av civillistan, gående ut på, en hemställan hos regeringen att samråda med konungen om ett sätt, varigenom apanaget kunde minskas mot det att konungen befriades från skyldigheten att hålla hov eller åtminstone större delen därav. I vår tid är ju hovhållningen mera främmande än någonsin för samhällslivet. Den är säkerligen ej till någon som helst nytta. Men den är genom sin tillvaro även ganska skadlig. Därför är det vid detta tillfälle ännu svårare för mig än före världskriget att avstå från att erinra härom. Jag yrkar således, att sista punkterna i reservationen, ifall denna reservation skulle komma under proposition, måtte få följande lydelse: »Likaledes torde de apanager, som i enlighet med civillistan tilldelas medlemmar av konungaätten, böra beskattas. Dessa anslag bestämmas visserligen vanligen en gång för alla, och de, som för närvarande utgå, ha ju fastställts under förutsättning av skattefrihet. En nu beslutad beskattning skulle därför, kan man säga, innebära en reell förminskning. Denna äventyrlighet kan lätt undkommas genom en avveckling eller begränsning av den för vår tid främmande och onödiga, för att ej säga skadliga hovhållningen.» Då skulle det också komma ett tillägg till reservanternas yrkande; och då jag först nyss fått se betänkandet och ej kunnat

hitta på något bättre, har jag formulerat saken på följande sätt: »Att riksdagen skulle i anledning av herr Hanssons i Rättvik motion dels — och så kommer reservanternas kläm — dels hos regeringen begära utredning om skatt på apanage med konungens befriande från hovhållningen eller viss del därav». Nu mena reservanterna, att proposition ej kan framställas. Det är väl vissa lärda grunder härför, som man ej i hast kunnat sätta sig in i. Jag beklagar det och undrar, om det verkligen är så omöjligt.

Ang. upphävande av bestämmelser om skattefrihet för medlemmar av konungaätten.
(Forts.)

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman! Jan anser visserligen, att den fråga vi nu kommit in på, egentligen borde behandlas i annat sammanhang, men då herr Rosén, sin vana trogen — han är ju specialist på att liksom sitta på lur och söka få fram några motsägelser, nu använder sin blanka reservation till utläggningar, som äro fullständigt vilseledande och felaktiga, anser jag mig böra säga några ord.

Jag vill till en början nämna, att utskottets utlåtande, d. v. s. dess beslut, är dikterat av herr Rosén. Det var han i synnerhet, som med kraft reste sig mot vidtagandet av någon åtgärd i den riktning motionären föreslagit. Den motivering, på vilken beslutet bygges, är alltså visserligen icke direkt skriven av herr Rosén, men det är hans mening, som går igen i denna motivering. Han har emellertid sedan kommit till det resultatet, att han borde reservera sig blankt beträffande motiveringen, och nu använder han detta tillfälle till att resonera om någonting helt annat än motiveringen i utlåtandet. I dag har han nämligen inte alls talat om denna motivering, utan han har talat om vad kommunalskatteförslaget innehåller, som ju ännu inte ens blivit framlagt i någon proposition. Han har talat om, att i den kommitté, som utarbetade detta förslag, satt bland andra också undertecknad, och i så måtto är hans uppgift riktig, att jag var medlem av kommittén. Men jag vill tillägga, att jag på den punkt, han här vidrört, försökte bland de sakkunniga få fram samma yrkande, som jag som reservant undertecknat i reservationen. Attingen reservation från min sida däremot förekommer i utlåtandet från de sakkunniga, beror därpå, att jag inom kommittén tillkännagav, att jag vid frågans behandling i riksdagen komme att motionsledes framföra förslag i samma riktning.

Jag vill för övrigt gratulera herr Rosén till, att utvecklingen inom hans eget parti gått lika baklänges i här berörda avseende som på många andra områden. Det, som inom detta parti för några år sedan ansågs riktigt att rösta för, det anses inom det partiet inte längre riktigt. Och även herr Roséns partikamrater bland de sakkunniga voro emot ett sådant yrkande, nämligen att kungahusets medlemmar skulle skatta för privat förmögenhet.

I övrigt vill jag påpeka beträffande reservationen, att vi ha icke ansett oss nu kunna framställa något yrkande, och det framgår av reservationen också, varför så skett. Motionären har nämligen i hastigheten inte tagit upp mer än ett par delar av problemet. Han har nämligen icke tagit upp frågan om beskattning av förmögenhet,

Ang. upphävande av bestämmelser om skattefrihet för medlemmar av konungaätten.
(Forts.)

och då vi anse, att denna sak har oskiljaktigt sammanhang med frågan om beskattning av inkomst av kapital, därför att inkomstskatteförordningen tar upp dessa olika delar av beskattningsproblemet och lägger dem tillhopa, ha vi icke ansett oss kunna yrka bifall till motionen enbart, då den utelämnat denna del. Detta ha vi också måst säga ifrån i reservationen. Men då majoritet inom utskottet icke kunnat vinnas för vår åsikt, ha vi med angivande därav varit nödsakade, men den ståndpunkt vi intaga till beskattningsfrågan, att avstå från att göra något yrkande.

Jag vill för övrigt i det avseendet säga till herr Lindhagen, att när kommunalskattefrågan kommer upp, blir det tillfälle att ställa yrkande även i denna del, och då kan samtidigt också med hänsyn till de beslut, som då komma att fattas, ändringar vidtagas till ett kommande år i inkomst- och förmögenhetsskattebestämmelserna. Det gäller emellertid då att avfatta en eventuell motion så, att man icke utelämnar en del av frågan.

Orsaken till att vi hyst denna uppfattning är, att vi anse det oriktigt, som också i motionen anges, att om en medlem av kungahuset ärver eller på annat sätt kommer i besittning av en större förmögenhet och denna förmögenhet placeras i fastighet, vederbörande, såsom nuvarande bevillningsförordning stadgar, skall vara skyldig att erlagga skatt för inkomst av denna förmögenhet, medan däremot enligt nu gällande bestämmelser konungahusets olika medlemmar äro skattefria för inkomst av aktier i företag, som lämna kanske 15, 20, 30 procents utdelning. Vi anse, att detta icke kan vara rimligt. Enligt vår åsikt kan visserligen vad riksdagen anslår till apanage på grundade skäl undantagas från sådan beskattning, men vad den privata förmögenheten beträffar, vare sig denna är placerad i givande industriella eller andra företag eller i fastighet, bör skatt utgå lika väl på dess avkastning, som när det gäller privata personer, som ha pengar placerade på nämnda sätt. Det är denna grundsats, som vi icke kunna anse vara annat än riktig och som andra kammaren godkänt för åtskilliga år sedan, medan första kammaren förkastat den. Och det är denna grundsats, som jag hoppas, skall komma under proposition, om också icke i dag, så i samband med kommunalskattefrågan, liksom jag också hoppas att den nästa år skall komma att framläggas i ett förslag i fullfärdigt skick, så att man kan fatta ett beslut efter de linjer, som här i reservationen angivits.

Av här anförda orsaker har jag som frågan nu ligger till icke något yrkande.

Herr Rosén: Då herr Gustaf Nilsson häromdagen predikade, att man icke skulle bära falskt vittnesbörd om sin nästa, måste hans anförande i dag bero därpå, att herr Nilsson varit frånvarande från utskottets skatteavdelning, då förslaget till betänkande förelåg, ty vid det tillfället framställde jag yrkande, att man vid den omredigering av förslaget, som skulle företagas, skulle ingå på frågans principiella betydelse.

Jag har aldrig förr erfarit, att socialdemokraterna ha varit ängsliga för att i reservationer framställa sina särmeningar, men nu hör jag, att man kan göra detta även på det sätt, att man låter sakkunnige, bland vilka man har säte, veta, att man icke gillar deras uppfattning utan har en rakt motsatt, men att man först sedermera, när en gång förslaget kommer fram i riksdagen, skall framföra denna mening. Det är ju ett ganska egendomligt förfarande. Herr Nilsson framför här en reservation, som han själv förklarar sakna betydelse, enär den grundlagsenligt icke kan komma under proposition; då reserverar han sig. Men i ett sakkunnigbetänkande, där det icke möter något sådant hinder, reserverar han sig icke.

Emellertid skall det bli av mycket stort intresse att se, då regeringsförslaget om ett par dagar kommer, huruvida herr Nilssons uppfattning beaktats.

Ang. upphävande av bestämmelser om skattefrihet för medlemmar av konungadöten.

(Forts.)

Nilsson, Gustaf: Jag hade inte tänkt ytterligare besvära kammaren, men den evighet, som karakteriserar den föregående talaren tvingar mig att säga ännu några ord.

Jag vill betona ännu en gång, att herr Rosén inom avdelningen icke antytt någon som helst tanke på att gå reservationsvis fram, och kammarens ledamöter finna själva i dag, att hans blanka reservation mindre bottnar i skiljaktiga åsikter om motiveringen än den har till syfte att söka komma till livs bland annat det blivande förslaget i kommunalskattefrågan och att försöka få fram någon motsättning mellan min ställning som sakkunnig och min ställning som reservant här. Detta kan visserligen verka bestickande i första svepet, men i längden ha nog sådana där bondfångarknep mycket liten utsikt att lyckas.

Jag för min del vidhåller fortfarande min uppgift och vill inte, trots vad herr Rosén anser i denna fråga, överlåta åt herr Rosén att avgöra, vilken väg man lämpligast som sakkunnig skall gå.

Jag har fortfarande, herr talman, intet yrkande.

Herr Lindhagen: Herr talmannen tillkallade mig och frågade, vad jag menade, och då nu reservanternas äro eniga om att ej vilja framställa något yrkande då de anse, att det yttrande, de formulerat går utöver motionens ram, skall jag inte heller göra någon hemställan herr talman. Mitt yttrande får uppfattas på det sättet, att i anledning av att utskottet här i en punkt tyckes ha varit enigt, nämligen i fråga om att man icke under några förhållanden skulle beskatta apanage, och om jag för min del har andra åsikter i den frågan, har jag utan att på något sätt rikta något klander mot någon människa för deras åsikter, velat stå fast vid min gamla standpunkt och giva den uttryck och i tanke att det kunde framställas yrkande på bifall till reservationen, där just den saken beröres, hade jag formulerat min mening så som jag gjorde i mitt muntliga anförande liksom i den formulering jag skriftligen framlämnade till talmannen.

Ang. upphävande av bestämmelser om skattefrihet för medlemmar av konungaätten.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Herr statsrådet *Svensson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 158, angående anläggning av väg till Tärna socken m. m.; nr 168, angående utvidgning av tjänstemannasamhället vid Mörby; nr 178, angående statsbidrag till uppförande av vissa byggnader vid kustsanatoriet Apelviken; nr 179, med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 30 juni om automobiltrafik; samt nr 180, angående anslag för anställande inom väg- och vattenbyggnadstyrelsen av en automobilinspektör.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om upphävande av mönstrings- och adressanmälningsskyldigheten för landstormsmän, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om rätt för barnavårdsman att på visst sätt efterlysa underhållsskyldig.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om införande i lagen om barn utom äktenskap av bestämmelse om rätt för barnavårdsman att i länskungörelser och polisunderrättelser efterlysa underhållsskyldig.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 248, som behandlats av första lagutskottet, hade herr *Zander* hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av eller tillägg till lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap, att barnavårdsman finge i länskungörelse och polisunderrättelser efterlysa personer, för vars efterforskande barnavårdsman enligt 13 § i nämnda lag ägde att anlitä polismyndighet.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av anförda skäl hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

dels av herr *Reuterskiöld* mot vissa delar av utskottets motivering; dels ock av herr *Pettersson* i Södertälje, som på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka villkor barnavårdsnämnd kunde erhålla befogenhet att i polisunderrättelser efterlysa personer, som försummade fullgöra sin underhållsplikt, samt, i den mån så erfordrades; för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr von Koch: Herr talman, mina herrar! Den fråga som nu föreligger, är inte av någon större principiell innebörd.

men det är en fråga, som har en viss praktisk betydelse, och enär jag har haft någon beröring med densamma, skall jag be att få yttra ett par ord.

Jag ber att få erinra om, att här föreligger en motion av herr Zander i andra kammaren, vilken motion går ut på att lagen om barn utom äktenskap skulle ändras i så måtto, att barnavårdsman må, i länskungörelser och polisunderrättelser, få efterlysa personer, för vars efterforskande barnavårdsman enligt 13 § i nämnda lag äger att anlita polismyndighet.

Denna hemställan har utskottets majoritet avstyrkt, men lagutskottets ordförande, borgmästare Pettersson, har yrkat bifall till en modifikation av detta yrkande. Han har nämligen hemställt om bifall till en skrivelse, som skulle gå ut på en undersökning, huruvida och under vilka villkor barnavårdsnämnd må erhålla befogenhet att i *polisunderrättelser* efterlysa personer, som försumma fullgöra sin underhållsplikt. Det är således i åtskilliga avseenden en modifikation av motionärens hemställan. För det första skall det vara barnavårdsnämnden och icke barnavårds mannen, som föranstaltar om efterlysning i dessa polisunderrättelser. För det andra skulle efterlysning icke kunna ske uti länskungörelser, och för det tredje är efterlysning inskränkt allenast till sådana personer, vilka icke fullgöra sin underhållsplikt.

Utskottets majoritet, som har avstyrkt det hela, ställer sig emellertid ganska sympatisk till själva tanken. Utskottsmajoriteten säger, att motionens syfte är »i hög grad behjärtansvärt». Den finner emellertid, att det är olämpligt att begagna sig av länskungörelserna för detta ändamål, och den anser också olämpligt, att man skall i en sådan publikation kunna efterlysa personer för att utröna barnets börd o. s. v. Men jag tycker, att dess motivering för avslag på yrkandet, att även *polisunderrättelserna* skulle kunna komma till användning för detta ändamål, onekligen är ganska svag. Utskottet tyckes anse, att denna metod icke skulle vara effektiv. Det är ju ganska svårt att på förhand säga, i vilken mån en sådan åtgärd kommer att visa sig vara verkningsfull eller icke; men då utskottet mycket starkt framhåller, att man i alla fall har det s. k. införselinstitutet, d. v. s. att arbetsgivaren kan åläggas att från arbetarens lön avskilja ett visst belopp såsom underhållsbidrag, innan den utbetalas till den, som är underhållspliktig, vill jag visserligen gärna medgiva, att detta införselinstitut visat sig mycket nyttigt och behövt. Men det förhåller sig på det sättet, att en del av de mindre samvetsgranna underhållspliktiga, när de märka, att detta införselinstitut skall tillämpas, upphöra med sitt arbete hos arbetsgivaren och fara till en annan ort, där de kanske under långa tider inte bliva utsatta för något krav på underhållsplikt. Man vet nämligen inte, vart de tagit vägen, och barnavårdsnämnden i den ort, där personen förut vistades, har inte någon kännedom om, var han befinner sig. Det förefaller, som om det skulle vara ett ganska gott medel till barnavårdsnämndens hjälp i det här av-

Om rätt för barnavårdsman att på visst sätt efterlysa underhållsskyldig.
(Forts.)

Om rätt för
barnavårds-
man att på
visst sätt efter-
lysa under-
hållsskyldig.

(Forts.)

seendet, om vederbörande kunde efterlysas i polisunderrättelser, ty med det samarbete mellan barnavårdsnämnderna, som nu äger rum och som sannolikt kommer att ytterligare utvecklas torde, en sådan anordning som den föreslagna visa sig ganska praktisk och lämplig. Även om man sålunda inte på förhand *bestämt* kan uttala sig om, huruvida denna åtgärd kommer att bli synnerligen effektiv eller icke, finnes det dock anledning att tro, att så kommer att bli förhållandet; och då utskottet över huvud taget anser, att någonting i denna riktning bör göras och ställer sig tillmötesgående till själva tanken, har jag mycket svårt att förstå, varför utskottet ställt sig på den avvisande ståndpunkt utskottet slutligen intagit.

Vidare vill jag framhålla, att utskottet har tyckt, att en sådan här anordning med efterlysning i polisunderrättelser skulle vålla mycket obehag för dem, som ej vilja fullgöra sina skyldigheter. Ja, mina herrar, jag tror, att det är just i viss mån avsikten med hela denna anordning, att det skall uppstå vissa obehag. Det är inte så trevligt att komma i dessa polisunderrättelser och det kan kanske avskräcka vederbörande från att försumma sina skyldigheter. Men, mina herrar, skall man verkligen tänka på dessa vederbörande personers behag eller obehag? Skall man inte mera tänka på att här gäller det i alla fall att ordna det så, att vederbörande barn får det underhåll, det behöver, och att således också en tillfredsställande hjälp lämnas åt mödrarna till dessa barn. Jag undrar, om utskottet ändå icke förbisett, att det här gäller en ganska viktig sak i syfte att tvinga vederbörande att fullgöra försörjningsplikten gentemot de barn de satt i världen.

Jag vill dessutom nämna, att enligt reservationen är det inte meningen, att *barnavårds mannen* skall ha denna befogenhet att åstadkomma efterlysning — det *kan* i dennes hand missbrukas, det erkänner jag gärna — utan meningen är, att åt *barnavårds-nämnden* uppdraga denna sak. Kan man hysa någon grundad farhåga för att barnavårdsnämnden skall missbruka en sådan befogenhet? Jag tror det knappast. Jag tror, att barnavårdsnämnden kommer att med mycken försiktighet begagna sig av denna nya befogenhet, om den lägges uti dess händer. Jag har därför den uppfattningen, att det mycket väl är försvarligt och lämpligt, att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och framkastar möjligheten utav en sådan här anordning, och jag anser det så mycket mer lämpligt, som jag har mig bekant, att när ifrågavarande lagstiftning utarbetades, denna tanke icke var uppe till diskussion inom lagberedningen. Det är således i viss mån en ny tanke, och det är sådana tankar av praktisk innebörd, som man icke bör avvisa utan föra vidare framåt. Det är visserligen sant, som utskottet säger, att denna lagstiftning i viss mån är en försökslagstiftning, och att man skall avvakta och se, vilka ytterligare åtgärder man lämpligen kan vidtaga. Men när man nu vet — att det kräves ytterligare medel i barnavårdsnämndernas händer för att hålla efter dessa försumliga försörjningspliktiga, har jag svårt att förstå, att man bör alldeles avvisa denna tanke,

utan det vore skäl att åtminstone låta den komma under granskning genom Kungl. Maj:ts försorg.

På grund av vad jag sålunda yttrat, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid detta utskottsutlåtande fogade reservationen.

Om rätt för barnavårdsman att på visst sätt efterlysa underhållsskyldig.

(Forts.)

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman! När de nya äktenskapslagarna antogs, var för riksdagen en av de angelägnaste omsorgerna just att man skulle bereda ett bättre skydd åt dessa barn. Det har ju förut på detta område rätt ett fullkomligt oeffterrättlighetstillstånd, och man hoppades nu genom de nya bestämmelserna få ett mera effektivt medel att tillvarataga moders och barns rätt. Utskottet har också betygat, att det finner motionens syfte vara i hög grad behjärtansvärt och framhållit, att det är samhällets plikt att bereda barnen skydd och hjälp, och vad som från samhällets sida kan göras för utkrävande av de förpliktelser, som åvila föräldrarna till ett barn utom äktenskapet, bör därför enligt utskottets mening göras. Likväl vill utskottet icke vidtaga den åtgärd, som här föreslås. Det stadgas redan uti 13 § i lagen om barn utom äktenskap av år 1917, att barnavårdsman äger anlita polismyndighet för underhållsskyldigs efterforskande. Men det har visat sig, såsom den föregående ärade talaren framhöll, att detta icke är tillräckligt. Man behöver det mycket effektiva medlet att också kunna göra efterforskning genom lysnings intagande i polisunderrättelserna. Då en underhållsskyldig flyttar utomlands, medger lagen, att man får efterlysa honom i polisunderrättelser, men när han försvinner från en plats genom att flytta till annan ort inom riket, får man icke göra det. Jag tycker liksom den föregående ärade talaren, att det är ganska nödvändigt, att lagstiftningen härutinnan kompletteras och fullständigas.

Reservanten, herr Pettersson i Södertälje, har också liksom den föregående ärade talaren — och de äro ju bägge synnerligen hemmastadda på detta område — betygat, att de år 1917 vidtagna anordningarna icke till fullo motsvarat förhoppningarna och särskilt har det visat sig, att vederbörande underhållspliktiga, trots den nya lagstiftningen, genom att avflytta till en annan ort inom riket i stor utsträckning undandragit sig att fullgöra sina skyldigheter. Då den utredningsåtgärd, som här föreslås, endast riktar sig mot dessa samvetslösa, som undandraga sig sin plikt, kan jag icke tycka, att man bör lägga fingrarna för mycket emellan, utan jag skall i likhet med den föregående talaren be att få yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Herr Lindqvist: Herr talman, mina herrar! Då min erfarenhet som mångårig fattigvårdsman står i fullkomlig överensstämmelse med de synpunkter, herr von Koch här utvecklat, skall jag inskränka mig till att till alla delar be att få instämma i hans yttrande och yrkande.

Om rätt för
barnavärds-
man att på
visst sätt efter-
lysa under-
hållsskyldig.
(Forts.)

Herr Å k e r m a n: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Jag vill visst inte förneka, att utskottets majoritet mycket väl beaktat de skäl, som äro anförda i reservationen, men att vi i alla fall stannat vid det utlåtande, som nu föreligger, har, åtminstone vad mig personligen beträffar, huvudsakligen varit föranlett av den omständigheten, att denna lagstiftning är så pass ny, att jag dock tycker, att man kan vänta något litet, innan man ger sig in på att göra ändringar däri. Det är huvudsakligen av detta skäl, som jag stannat vid majoritetens förslag och nu ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson, Oscar: På grund av utskottets motivering skall jag be att få yrka bifall till herr Petterssons i Södertälje reservation. Utskottet samlar sin motivering i följande punkt: »Verkan av det föreslagna efterlysandet skulle således bliva skäligen ringa och i allt fall ej stå i rimligt förhållande till det obehag, som genom offentliggörandet skulle drabba den underhållsskyldige». Utskottet erkänner, att en verkan, om ock mycket ringa verkan, skulle kunna åstadkommas. Mot detta erkännande av utskottet står, att det med en sådan bestämmelse, som här ifrågasatts skulle bli obehagligt för den, som vill undandraga sig sin skyldighet.

Jag får säga, att detta resonemang från social synpunkt begriper jag inte. Jag tror, att det är endast i mycket få fall som den underhållsskyldige, som vill undandraga sig sin skyldighet, kan åtkommas på detta sätt, men jag tror liksom utskottet, att det i vissa fall *kan* ske, och då *skall* han också efterhållas.

På grund härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Petterssons i Södertälje reservation.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Jag har visserligen deltagit i utskottsbehandlingen av denna fråga, men hade icke ämnat yttra mig nu, då jag endast haft vissa invändningar att göra mot delar av motiveringen, men i anledning av yttranden, som här äro fällda, ber jag att få påpeka ett par synpunkter, som inom utskottet varit framförda och i sin mån också medverkat till att utskottet stannat vid det resultat, som här föreligger.

Jag förutskickar den anmärkningen, att jag för min del icke delar de åsikter, som i motiveringen komma till synes i de mycket starka uttrycken om att åtgärder naturligtvis böra vidtagas och vad där står om att motionens syfte är synnerligen behjärtansvärt o. s. v. När det här ifrågasättes efterlysning i *polisunderrättelser* utav den underhållsskyldige, bör märkas, att det dock icke är fråga om den underhållsskyldighet, som föreligger enligt fattigvårdsförordningen, i vilket fall fog kunde finnas därför, eftersom det då gäller *samhällets* ersättningsanspråk av offentligrättslig natur, utan tvärtom fråga om en underhållsskyldighet av rent civilrättslig natur, och då betyder detta efterlysande av gäldenären, om jag så får säga, precis det samma som om i ett vanligt skuldförhållande borgenären skulle ha

rätt att efterlysa en försumlig gäldenär. Enda skillnaden är, att i dessa fall barnet är borgenär genom barnavårdsman eller enligt reservationen barnavårdsnämnden som ombud. Det är ändock ett rent privaträttsligt anspråk, som föreligger, och förrän man kan med mycket starka skäl visa, att här finnes anledning att förvänta ett verkligt resultat, som är svarande mot avsikterna, bör man allvarligt draga sig för att använda ett *sådant* medel med avseende på en *sådan* fordringsägare.

Om rätt för barnavårdsman att på visst sätt efterlysa underhållsskyldig.
(Forts.)

Helt annorlunda ställer det sig i fråga om understöd enligt fattigvårdslagen, men när det gäller detta rent civilrättsliga anspråk, synes det mig icke riktigt att använda sådana metoder; det har dessutom särskilt från socialdemokratiskt håll inom utskottet vitsordats, att en sådan åtgärd, ett efterlysande i polisunderrättelser, i de flesta fall skulle bli utan verkan och betydelse.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Greve S p e n s: Herr talman! Enligt gällande lag tillkommer det barnavårdsmännen i första hand att vidtaga åtgärder för fastställande av barnets börd, och om nu reservanternas förslag bifölles, skulle det nog kunna leda till, att efterlysning i polisunderrättelser i många fall kunde komma att företagas, innan faderskapet vore fastställt. Redan då misstanke uppstått, att en person vore fader till ett barn, skulle alltså efterlysning kunna äga rum, och detta har utskottet naturligtvis icke ansett vara lämpligt. Av de skäl utskottet anfört skulle helt säkert efterlysning i polisunderrättelser icke heller bli effektiv. I polisunderrättelser hava hittills intagits endast efterlysningar för brott, varförutom, enligt nyligen tillkommet stadgande, efterlysning i undantagsfall kan intagas i polisunderrättelser av personer, som av domstol genom utslag förbjudits att lämna landet på grund av underlåtet fullgörande av underhållsskyldighet; men att nu där intaga en ny avdelning för hithörande fall har utskottet, då åtgärden helt säkert icke skulle bli effektiv, icke kunnat tillstyrka.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr O l s s o n, O s c a r: För att icke den siste ärade talarens anförande skall ge anledning till missförstånd, ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att reservanten icke alls har talat om sådana fall, då vederbörandes faderskap icke är fastställt. Det är endast otvetydiga fall, som den ifrågasatta lagstiftningen skulle gälla, vilket också alldeles tydligt påpekats i reservationen. Och när reservanten vidare endast begär en utredning i frågan, torde väl denna sak vara så försiktigt lagd, att riksdagen verkligen icke löper någon risk genom att giva sitt bifall till reservationen.

För öfrigt vill jag beträffande de här anförda juridiska distinktionerna mellan brott och civilmål säga, att jag anser, att dylika distinktioner icke i någon mån böra påverka ett riksdagens beslut i ett sådant fall som att en person undandrager sig en obestridligen påvisad skyldighet gentemot sitt barn. Jag måste säga, att jag tycker, att

*Om rätt för
barnavårds-
man att på
visst sätt efter-
lysa under-
hållsskyldig.
(Forts.)*

det är ett brott att försöka undandraga sig de skyldigheter det här är fråga om.

Vad en föregående ärad talare sade om att saken skulle legat på annat sätt, om det varit fråga om fattigunderstöd, förstår jag icke alls. Det är väl ändå icke meningen, att en persons förmögenhetsförhållanden skola kunna göra någon skillnad beträffande den honom ålagda skyldigheten i detta fall eller beträffande de åtgärder, som samhället skall vidtaga för att få honom att fullgöra denna skyldighet.

Det har, herr talman, såvitt jag kan förstå, här icke alls kommit fram några andra skäl för ett bifall till utskottets hemställan än de, som utskottet anfört i sin motivering, och dessa äro verkligen av den art, att man på grund av dem tvingas att yrka bifall till reservationen.

Herr Å k e r m a n: Endast ett par ord med anledning av herr Reuterskiölds yttrande! Den uppfattning han uttalade, att han likställde nu ifrågavarande förpliktelse med en vanlig civil förpliktelse, tror jag, att han var tämligen ensam om inom utskottet. Vi anlade naturligtvis en social åskådning på dessa ting, men att vi stannade vid det beslut, utlåtandet innehåller, berodde i främsta rummet på vad som här redan anförts, att vi tyckte denna lagstiftning vara så ny, att det icke vore skäl att redan nu börja att göra ändringar i den samma.

Medan jag har ordet, vill jag upplysa om att enligt mig tillhandakommet meddelande andra kammaren genom nyss fattat beslut godkänt lagutskottets utlåtande.

Herr S a n d e g å r d: Herr talman! Jag ber att med några ord få motivera min anslutning till den av herr Pettersson i Södertälje avgivna reservationen. Det är ju klart, att om det gällde rätt att, som motionären tänkt sig, på föreslaget sätt efterlysa personer, vilkas underhållsplikt icke föreligger klar och konstaterad, måste man ställa sig avvisande till ett sådant förslag. Så långt är jag för min del villig att följa utskottet i omsorgen om trygghet för den enskilde att slippa se sina personliga och intima förhållanden mot sin vilja framlagda för offentligheten.

Reservationens yrkande går, som ju redan påpekats, emellertid endast ut på att ge barnavårdsnämnderna möjlighet att på samma väg, som man söker uppsåra och infånga en del andra medborgare, som undandraga sig att fylla elementära medborgerliga plikter, uppsåra och infånga även sådana, som i detta fall undandraga sig att fullgöra en medborgerlig plikt. Med den erfarenhet jag har om barnavårdsnämnds svårigheter i detta hänseende måste jag beklaga, om kammaren icke skulle tillmötesgå en så billig begäran som att få till stånd en utredning sådan reservanten föreslagit. Att man icke beller genom en lagändring i av reservanten föreslagen riktning skulle vinna allt, förefaller icke vara skäl för att icke söka vinna något, och jag tror, att man skulle vinna *något*. Även om det i vissa fall blir svårt eller omöjligt att få tag i en sådan försumlig försörjare, är det visst icke omöjligt i *alla* fall. Det finns, som bekant, här i

landet icke bara stora kommuner utan också små, där det icke är lika lätt att försvinna; och jag undrar, om icke i många fall redan medvetandet om tillvaron av en sådan här risk skulle i någon mån mjuka upp vederbörandes motspänstighet att fullgöra sin enkla skyldighet.

På dessa skäl och med anslutning i allt väsentligt till vad som anförts av herr von Koch, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Pettersson i Södertälje avgivna reservationen.

*Om rätt för
barnavårds-
man att på
visst sätt efter-
tyga under-
hållsskyldig.
(Forts.)*

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt föreliggande yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den av herr Pettersson i Södertälje vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om införande i 1 kap. 1 § rättegångsbalken av bestämmelse att i kommun, där kommunalfullmäktige finnas, dessa må förrätta nämndemansval bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om skyddskoppypmpning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo och företogos punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtanden:

nr 11 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och in- dragningsstaterna.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 3 och 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—12.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—16.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—23.

Vad utskottet hemställt bifölles.

nr 11 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—5.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 8 och 9.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående tillfälligt anslag till bestridande av expenser vid justitieombudsmansexpeditionen samt kostnader för justitieombudsmannens ämbetsresor; och

nr 17, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående förhöjning av de till befordrande av göromålens gång inom justitieombudsmannaexpeditionen m. m. anvisade anslag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 212, angående beredande av ytterligare medel till restaurering av *Ulriksdals* slott;

nr 213, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter änkan *Kristina Fredrika Andersson*, född *Norman*, från *Hedemora* m. fl.;

nr 215, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 220, angående merkostnad för vissa ombyggnads- och inredningsarbeten inom *Västerås* slott; samt

nr 221, angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående avlöningsvillkoren för en sekreterare vid justitieombudsmansexpeditionen; och

nr 19, i anledning av militieombudsmannens framställning angående förhöjning av de till befordrande av göromålens gång, till expenser och till resekostnader anvisade anslag.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkringsfond; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 i förordningen den 14 juni 1917 angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riks-försäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan järnvägsstyrelsen och Mjölby municipalsamhälle ingånget bytesavtal ifråga om vissa områden vid Mjölby järnvägsstation;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående antagande av ett utav kakelugnsmakaren J. G. Öhlund i Luleå erbjudet ackord; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stenvärkning å kronoholmen Trinnässlan i Kville socken inom Göteborgs och Bohus län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Om utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om utverkande av rättighet till utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten.

Med föranledande av en inom första kammaren av herr *Bäckström* väckt motion, nr 199, hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att första kammaren måtte för sin del besluta, att hinder från riksdagens sida icke skulle möta mot att rättighet utverkades till utskänkning inom riksdagshuset av öl och vin.

Reservationer hade anmälts av herrar *Johansson* i Löffholmen, *Malmberg* och *Almkvist*.

Herr *Malmberg*: Herr vice talman! Det synes mig, som om den föreliggande motionen borde kunna hänföras till den mängd av sådana, som kunna avfärdas utan alltför stora ceremonier, men då olika meningar gjort sig gällande i utskottet och jag står som reservant, ber jag ändå att med några ord få motivera min ståndpunkt.

Motionären vill ha riksdagens tillåtelse till att rättighet må sökas till utskänkning av vin och öl i riksdagsrestauranten. Vad då först vinserveringen beträffar bör det utan vidare stå klart, att, med den sammansättning riksdagen numera har, begagnandet av en sådan tillåtelse skulle bli ytterst minimal. För det första är ju ett betydande antal av riksdagens ledamöter absolutister — jag skulle tro, att det är halva antalet eller så omkring — och bland de övriga är det med all sannolikhet endast ett försvinnande fåtal, som lagt sig till med den vanan att i vardagslag använda vin till måltiderna. Till belysning av detta påstående ber jag att få citera ett anförande, som vid 1913 års riksdag hölls i denna kammare av herr *Aaby Ericsson* i den debatt, som föregick beslutet om avhysningen av rusdrycksserveringen från riksdagshuset. Han yttrade därvid bland annat: »Det har roat mig att taga reda på den konsumtion av spritvaror, som förekommit i riksdagens matsal och kafé sedan den 15 januari innevarande år till den 21 februari. Det visar sig därvidlag, att om kvantiteten av därstädes konsumerade spritvaror fördelas per dag och riksdagsman

samt kansliet, det blir $\frac{1}{10}$ centiliter, d. v. s. omsagt i ett begripligare språk, sammanlagt $\frac{1}{5}$ tesked punsch, visky, konjak, likör o. s. v. per man och dag.» Nu kan det med skäl frågas, om den där femtedels teskoden vin, som det nu endast är fråga om, verkligen kan bidra till att höja riksdagsmännens trevnad.

Om utskottning av öl och vin i riksdagsrestauranten.
(Forts.)

Vad servering av öl beträffar så vill jag endast erinra därom, att denna vara för närvarande ej finnes i handeln, och det är icke så alldeles säkert, att den någonsin mera kommer att bli tillgänglig. Denna fråga är således för tidigt väckt, och det förefaller mig, som om man i detta avseende i varje fall borde vänta, till dess varan åter blir tillgänglig i handeln. Vid denna frågas avgörande ha vi således endast att räkna med maltdryck av andra klassen, och det är synbarligen också denna, som motionären lagt huvudvikten vid. Denna maltdryck skiljer sig ju från klass I därigenom, att den innehåller något mera än en procent högre alkoholhalt. Kan denna kvalitetskillnad ur alkoholförbrukarnas synpunkt verkligen vara av den betydelse, att den rättfärdigar en sådan åtgärd, som motionären föreslagit? Själv är jag icke i tillfälle att avgiva något omdöme därom, men bland personer, som använda båda sorterna, som jag tillfrågat därom, finnas de som förklarat, att de ej kunna känna någon nämnvärd skillnad, och som därför lika gärna använda den ena sorten som den andra. Nå, i smaksaker skall man ju aldrig tvista, men hur det än må förhålla sig härmed, så synes mig en sak tämligen klar, och det är, att om det än kan sägas, att ett bifall till motionen ej har någon *praktisk* betydelse ur nykterhetssynpunkt, så kan det på fullt ut lika goda grunder sägas, att ett avslag på motionen icke heller har någon betydelse ur deras synpunkt, som kräva större frihet med avseende på åtkomsten av alkoholhaltiga drycker. Utskottet har heller ej kunnat ge skäl för en motsatt uppfattning. Endast den omständigheten, att en föreslagen åtgärd är oskadlig, utgör ju dock intet skäl för att den bör bifallas; den bör ju även ha någon positiv egenkap måste vara nyttig till något, men då jag, på grund av vad jag nu anför, ej kan finna annat än att en åtgärd i motionens syfte är ur nu påpekade synpunkter alldeles betydelselös, anser jag redan på den grunden, att motionen icke bör bifallas.

Utskottet anser emellertid, att saken även har en ekonomisk sida. Även om det skulle förhålla sig så, att en besparing här kunde göras, så var det väl ändå inte detta, motionären avsåg med sitt förslag. Tvärtom säger han uttryckligen ifrån att den ekonomiska sidan av saken ej bör skjutas i förgrunden vid frågans avgörande. Märkvärdigt nog instämmer utskottsmajoriteten i detta uttalande, oaktat utskottet icke har något annat skäl att anföra till stöd för sitt bifallsyrkande än just det ekonomiska. Även om det finnes någon utsikt till att göra de stora besparingar, som utskottet synes hoppas på, så kan jag ej finna annat än att utskottet här intagit en synnerligen inkonsekvent ståndpunkt.

Huru förhåller det sig nu i verkligheten med de stora besparingar, som utskottet ställt i utsikt?

Enligt det nu gällande kontraktet med restaurantbolaget skall

Om utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten.

(Forts.)

riksgäldskontoret bland annat dels ersätta den förlust, som uppstår på rörelsen, och dels utbetala 1.000 kronor per månad i arvode, vilket arvode dock bortfaller helt eller delvis, om rörelsen skulle lämna motsvarande vinst. Frågan är således, vilka utsikter, som kunna förefinnas för rörelsens bärighet. Jag ber då att få hänvisa kammarens ledamöter till den restaurantbolagets skrivelse, som i utskottets betänkande finnes intagen som Bilaga A 2. I början av denna skrivelse lämnas några uppgifter om affären under fjolårets urtima riksdag. Däri säges bland annat, att bolaget räknat med en medelomsättning av 600 kronor per dag och att medelomsättningen under första månaden, då ledamöterna ju voro något så när mangrant samlade, uppgick till 723 kronor 22 öre. Att omsättningen sedan sjönk så våldsamt, beror ju på orsaker, som vi alla känna och som ju ej kunna förekomma under en lagtima riksdag. Enligt en uppgift, som jag erhöll från restaurantbolaget för några dagar sedan, hade medelomsättningen under innevarande riksdag utgjort cirka 1.000 kronor per dag. Då som sagt bolaget under urtiman räknade med en medelomsättning av endast 600 kronor per dag för att rörelsen skulle kunna drivas utan förlust, så undrar jag, om det finnes någon enda i denna kammare, som med dessa siffror för ögonen kan hysa några tvivel om att icke affären under denna riksdag icke allenast skall gå ihop utan även lämna vinst, i varje fall så stor, att det stipulerade arvodet av 1.000 kronor per månad kommer att bortfalla, och detta t. o. m. om man räknar med något högre omkostnader på grund av 8-timmarsdagen. Det är också påtagligt, att även bolaget resonerat på detta sätt, ty om man även i år räknat med exempelvis samma förlust som under urtiman eller cirka 15.000 kronor, så förefaller det ganska oförklarligt, om bolaget hoppats få denna förlust utjämnad endast genom tillåtelsen till servering av vin och pilsnerdricka och den därigenom till äventyrs något ökade frekvensen. Jag erinrar i detta sammanhang därom, att även enligt det sista anbudet skulle bolaget ha ersättning för den förlust som kunde uppstå efter den 1 juni.

Det torde sålunda med en sannolikhet, som gränsar till visshet kunna sägas, att den enda besparing, som skulle kunna ernås genom att bifalla den föreliggande motionen, det är de 1.400 kronorna räntegottgörelse å förlagskapitalet minus den ökade hyresersättningen för viss personal. Om denna sistnämnda beräknas till 700 kronor, så skulle den stora besparing utskottet ställer i utsikt utgöra cirka 700 kronor. Det är hela affären.

Jag tänker, att vi sålunda kunna vara överens därom, att en åtgärd i motionens syfte ej ur några synpunkter har någon praktisk betydelse. Utskottsmajoriteten vill emellertid göra gällande, att frågan ej heller har någon principiell betydelse ur nykterhetssynpunkt. Sådana principiella betänkligheter finnas dock, och de ha även framförts under utskottsbehandlingen.

I en i denna kammare väckt motion vid 1913 års riksdag angående spritserveringen i riksdagshuset, yttrar Ernst Beckman rörande denna sak bland annat följande: »Ehuru frågan ur praktiska synpunkter icke i och för sig äger någon större betydelse, har densamma

likväl, på grund av den principiella innebörd, som man i vida kretsar tillinnätt riksdagens ställning härutinnan, tilldragit sig uppmärksamhet. Nykterhetsvänner i olika delar av landet ha med kraft betonat det önskvärda i att riksdagen, som efter hand i allt högre grad tillkännagivit sitt intresse för åtgärder, syftande att verksamt höja nykterhetssträvandena, i detta avseende föreginge med gott exempel och uttalade sig för att i riksdagens lokaler rusdrycksutskänkning icke måtte i fortsättningen förekomma» — och i en i andra kammaren väckt motion framhålles, att en dylik åtgärd skulle hälsas med synnerlig tillfredsställelse inom stora lager av det svenska folket.

Om utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten.

(Forts.)

Dessa uttalanden torde i stort sett avspegla den stämning, som ännu är rådande ute i landet. Sedan detta skrevs, har ju dock rusdryckshanteringen ytterligare i väsentlig grad kringskurits och trängts tillbaka, kraven på dess fullständiga undertryckande allt starkare givit sig tillkänna, och det lär väl ej dröja alltför länge, förrän riksdagen måste taga ställning till frågan om fullständigt rusdrycksförbud. Att under sådana förhållanden åter införa alkoholhaltiga drycker i riksdagshuset, därifrån de nu varit förvisade i 6 å 7 år, det måste med nödvändighet uppfattas som en utmaning i de kretsar, där man nu i stället går och väntar på åtgärder i motsatt riktning i allmänhet. Att ett bifall till det föreliggande förslaget ur principiell nykterhetssynpunkt innebär ett steg tillbaka, lär väl ingen förneka; men, mina herrar, det är dock inte åt det hållet utvecklingen pekar hän.

Till sist ber jag att få anföra ett yttrande av herr Swartz vid förut nämnda debatt vid 1913 års riksdag. Han yttrade följande: »Vi hava i riksdagshuset en restaurant, som besökes av åtskilliga riksdagsmän, vilka icke egentligen äro att söka i första kammaren. Det vill då synas mig, att man bör överlämna åt dem, som i främsta rummet äro underkastade följderna av ett beslut i denna riktning, att också avgöra saken. Det är icke vi, det är andra kammaren. Vi sitta här i förhand. Säg vi nej, hava vi därigenom gjort det omöjligt för andra kammaren att fatta beslut om vad den anser riktigt och rätt. Säg vi ja, överlämna vi därigenom åt dem, som beröras av frågan, att besluta. Det är enligt min uppfattning tillräcklig anledning att icke lägga hinder i vägen för andra kammaren att besluta så, som den finner för gott.»

Jag vill adressera detta uttalande till de av kammarens ledamöter, som endast kunna se denna fråga från enbart praktisk synvinkel. Vill således medkammaren, som saken närmast rör, ha någon förändring, låt då denna kammare själv taga initiativ och fatta beslut först.

Herr talman, jag ber att få yrka avslag på motionen och utskottets förslag.

Herr Nylander: Herr greve och talman, mina herrar! Jag kan visserligen förstå, att den nu föreliggande frågan är synnerligen ömtålig, i synnerhet för dem, som med förutfattade meningar ivra för absolut förbud för användande i detta land av alko-

Om utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten.

(Forts.)

holhaltiga drycker, huru svaga de än äro. För min personliga del har jag alltid sökt att arbeta för antagandet av sådana bestämmelser, som synts mig kunna bidraga till att göra Sveriges folk till ett nyktert folk. Men att gå till ytterligheter i detta avseende har uppenbarligen visat sig icke kunna gagna denna sak.

Om man ser den nu föreliggande frågan fullt opartiskt, måste man väl medgiva, att det ur nykterhetssynpunkt icke kan ha någon som helst betydelse, om riksdagsmännen få rättighet att här i restauranten förtära icke allenast såsom nu svagdricka utan även s. k. pilsnerdicka och vin. All sprit i öfrigt skulle ju fortfarande vara förbjuden. Att någon riksdagsman skulle känna sig frestad att missbruka den nu ifrågasatta rättigheten, synes mig icke gärna kunna ifrågakomma. Ute på landsbygden, där man fått kännedom om de strängt restriktiva bestämmelser, som för närvarande gälla beträffande serveringen av öl i riksdagsrestauranten, där har man mycket förundrat sig över, att dylika bestämmelser skola vara behöfliga. Man håller före, att landets representanter skola hålla sig nyktra, även om servering av pilsnerdicka och vin vore tillåten. Där anser man det t. o. m. nedsättande för riksdagsmännen att verkligen behöva stifta dylika lagar för sig själva.

Härtill kommer ock den omständigheten, att, såsom herrarna av utlåtandet finna, de ledsamma och besvärliga ersättningsvillkoren i uppgörelsen med nuvarande innehavaren av riksdagens restaurant skulle kunna alldeles bortfalla. Jag tror mig även veta, att våra riksgäldsfullmäktige, som ha att ordna rörelsen på restauranten gärna skulle se, att en sådan ändring bleve genomförd, som motionären påyrkar.

Då sålunda ingen som helst skada eller obehag kan ske av ett bifall till motionen utan endast ekonomiska fördelar därav vinnas, har utskottets majoritet ansett sig kunna tillstyrka, att första kammaren måtte för sin del besluta, att hinder från riksdagens sida icke möter mot att rättighet utverkas till utskänkning inom riksdagshuset av öl och vin, till vilken hemställan jag nu, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber först att inledningsvis få påpeka en anmärkningsvärd omständighet. Den ligger däri, att när man tidigare här behandlat frågor av denna art, har det i regel berott därpå, att man från förbuds- och nykterhetsvännernas sida krävt skärpning i gällande bestämmelser och vidtagande av åtgärder, som enligt deras mening skulle innebära ett skydd för strävandena för folknykterhet. Vid de tillfällen hittills då nykterhetsfrågor i år behandlats i denna kammare, har det däremot berott därpå, att man från diametralt motsatta ståndpunkter påyrkat *utvidgning* av försäljningsrättigheter eller rätt till nya sådana på områden, där den hittillsvarande lagstiftningen icke tillåtit dylika. Och jag måste, ehuru jag icke alls har någon anledning att söka sak, finna det egendomligt, att i båda de fall som förekommit motionerna väckts av representanter till-

hörande ett parti, som har totalförbudet på sitt program. Jag måste säga, att i denna omständighet ligger mellan partideklaration och riksdagsgärning en skiljaktighet, som måste betecknas sasom anmärkningsvärd.

Om utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten.

(Forts.)

Huvudskälet för det motstånd, jag för min del vill resa mot det förslag, som andra tillfälliga utskottet nu framlagt, ligger givetvis icke däri, att ett bifall skulle förorsaka ett i ögonen fallande missbruk — ehuru jag ville erinra om att, när rättigheten att i riksdagshuset servera rusdrycker borttogs, åtminstone åtskilliga av ledamöterna i denna kammare påverkades i sitt votum av den omständigheten, att missbruk varit förbundet med de tidigare i riksdagshuset förekommande rättigheterna. Sådana missbruk konstaterades i sammanhang med frågans behandling då. Huvudskälet ligger emellertid på det rent principiella området. Då böjde sig riksdagen för den uppfattning, som uttalades från nykterhetshåll, att en av folkflertalet då ogillad — och jag vågar säga fortfarande ogillad — och till sina verkningar tvetydig rörelse icke bör bedrivas i riksdagens hus. För detta skäl böjde sig till och med den gamla första kammaren och ansåg att, när man påyrkade det från nykterhetsintresserades sida, kammaren icke ville säga nej till kravet att taga bort rättigheterna i fråga.

Ytterligare vill jag framhålla, att ett beslut nu av riksdagen i överensstämmelse med andra tillfälliga utskottets utlåtande visst icke kommer att vara så betydelselöst ur praktiska synpunkter, som man har velat göra gällande. Jag fick för några veckor sedan från en ledamot i stadsfullmäktige i en av våra städer en förfrågan, huruvida ett beslut fattats, som innebure att i riksdagen rättigheter att åter servera rusdrycker blivit beviljade. Vid behandlingen av liknande ansökan i stadsfullmäktiges beredningsutskott hade man uppgivit, att ett sådant beviljande redan skett, och stödde man i detta samhälle sin argumentation för bifall till framställningen just på den omständigheten, att riksdagen själv, den nykterhetsvänliga riksdagen, funnit, att den borde återgå från ett hittills upprätthållet förbud till medgivande av dylika rättigheter. Jag föranledes tro, att, om riksdagen nu skulle komma att följa andra tillfälliga utskottet, skulle i många fall detta riksdagens beslut komma att åberopas såsom ett efterföljansvärt exempel, när det gällde att tillstyrka dylika ansökningar på olika håll i landet. Både sökandena och vederbörande kommunalförsamlingar komma säkerligen att åberopa detta precedensfall som utgångspunkt för beviljandet av dylika ansökningar. Och därför är det fullständigt oriktigt, när man här gör gällande, att ett beslut, som innebure bifall, icke skulle komma att ha några praktiska verkningar ur nykterhetssynpunkt.

Härtill vill jag lägga, att den ekonomiska betydelse, som enligt vad man ifrån utskottets sida gör gällande skulle vara förbunden med ett bifall till utskottets förslag, existerar egentligen blott på papperet. Ty hur förhåller det sig med restaurantbolaget? Jo, restaurantbolagets stamaktier ägas av Stockholmsystemet, som sålunda i det väsentliga uppbär den vinst eller träffas av den förlust, som uppstår för restaurantbolaget; Stockholmsystemets vinst- eller förlustresultat återigen

Om utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten.
(Forts.)

inverkar ju på dess leveranser av vinster till staten. Förhållandet är sålunda i själva verket det, att man icke alls kan resonera på det sättet, att vad riksgäldskontoret nu utbetalar för staten innebär en utgift, och att det alltså är en faktisk sådan man här kalkylerar med. Det synes så, men de facto ställer sig förhållandet helt anorlunda, och därför blir hela detta ekonomiska resonemang alls icke så avgörande, som man här gjort gällande.

Däremot vill jag säga, att om man genom ett beslut från riksdagens sida komme att påverka frågan om andra upplåtelser i landet — och det tror jag skulle bliva fallet i stor omfattning, när det blev fråga om liknande utskänkingsrättigheter — så skulle man därmed komma att påverka jämväl den vinimport, som för närvarande pågår. För min del vill jag säga, att man icke kan tänka sig en mera obehörlig och skadlig import för närvarande än denna, som nu sker i en omfattning som knappast någon gång tidigare. I andra länder ålägger man sig importbegränsningar även beträffande rena nyttighetsvaror för att förbättra sin ekonomiska ställning i förhållande till övriga stater. Här fäster man icke ens det ringaste avseende vid en mer och mer tilltagande lyximport sådan som vinimporten, utan man finner skäligt att låta den ohejdat pågå utan att fästa något som helst avseende därvid.

Om riksgäldsfullmäktige velat bedöma frågan även ur denna vidare synpunkt, så hade kanske icke perspektivet tett sig så, att ett bifall till det förslag, som här föreligger, skulle för landet, för staten, innebära någon verklig ekonomisk fördel, utan då hade, tror jag, synpunkterna tett sig helt motsatta. Då blir ett avslag den ståndpunkt, som här bäst förenar sig med statens ekonomiska intressen.

Det skulle för övrigt, tycker jag, vara rätt egendomligt, om denna kammare, sedan på det sätt som skett ett stort antal medlemmar ryckt in från de partier, som deklarerat sin anslutning till förbuds- och nykterhetsträvandena, nu skulle medverka till införandet av en rättighet, som den gamla första kammaren för sin del var med om att borttaga. Jag vågar i det längsta tro, att det icke skall bliva fallet, och därför, herr greve och talman, yrkar jag avslag såväl på motionen som utskottets hemställan.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Jag tror, att vi kunna väl, åtminstone rätt många av oss, vara ense om, att den siste ärade talaren liksom reservanterna inom utskottet blåst upp denna fråga till dimensioner, som den icke på något sätt har. Det allra bästa beviset därpå är den siste ärade talarens anförande, då han här blandar in spörsmålet om importförbud för vin och vilken verkan ett beslut i enlighet med utskottets hemställan skulle ha på vinimporten. Jag tror, att den siste ärade talaren ger mig rätt i, att den vinkonsumtion på riksdagsrestauranten, som kan bliva en följd av ett bifall till utskottets hemställan, är synnerligen minimal. Jag tror icke, att den kommer att inverka det allra ringaste på vår handelsbalans.

Jag kan icke finna annat än att de herrar, som ställa sig avvisande emot utskottets hemställan, lägga alldeles för mycket känslor syn-

punkter på denna fråga. Den siste ärade talaren antyder, att man nu skulle vilja gå tillbaka till de förhållanden, som voro rådande före år 1913. Det är nu icke riktigt; det må väl den ärade talaren erkänna. Före 1913 var det fullständig spritservering på riksdagsrestauranten. Det är icke fråga om det nu, utan om att medgiva rättighet att servera vin och öl. Jag får verkligen i likhet med utskottets ärade ordförande säga, att man väl icke får vänta, att några riksdagsmän skulle taga skada vare sig till kropp eller själ av att det här på riksdagsrestauranten skulle serveras vin och öl.

Om utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten.

(Forts.)

Jag tror mig vara, och jag tror också, att jag förut i handling bevisat, att jag är lika varm vän av svensk folknykterhet som någonsin den siste ärade talaren. Men, mina herrar, det bör vara litet nykterhet även i bedömandet av nykterhetsspörsmål, och jag kan icke komma ifrån, att den siste ärade talaren bedömer frågan något onyktert. Saken är ju helt enkelt den, att riksgäldsfullmäktige hava framhållit att efter det beslut som fattades 1913 det icke visat sig finnas några möjligheter att få restauranten att bära sig. Det har varit ständiga ombyten av restauratörer, och slutligen har knappast någon velat behålla restauranten. Även i det nu av restaurantbolaget avlämnade förslaget förklarar bolaget sig helst vilja vara av med den och vill, att staten skall övertaga den helt och hållet, men det förklarar sig villigt att behålla företaget på egen risk, om bolaget får det tillstånd som utskottet nu tillstyrker. Detta anser jag vara kärnpunkten i hela frågan. Det bör icke kunna med något fog påstås, att riksdagsmännen ens delvis leva på statens bekostnad. Men det är just vad som nu påstås, därför att riksgäldsfullmäktige få bära risken för denna restaurant. All den förlust, som uppstår, skola nämligen riksgäldsfullmäktige ersätta; men nu erbjuder sig bolaget att driva rörelsen på egen risk. Jag får i likhet med utskottets ordförande säga, att jag icke kan se, att denna fråga involverar det allra minsta nykterhetspolitiska spörsmål, utan det är en ren känslsak hos de herrar, som sätta sig emot förslaget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Det är uppenbart, att den siste ärade talaren håller på att närma sig »den förbudsständpunkt», om vilken jag i mitt förra anförande talade. Det är den nykterhets- och förbudsständpunkt, som från fall till fall, när det gäller upplåtande av nya försäljningsrättigheter, ständigt svarar ja men samtidigt ständigt deklarerar, att man är lika nykterhetsintresserad som den som motsätter sig dem. Det är samma argumentation, herr Jacob Larsson, som varenda en som yrkar bifall till dylika framställningar brukar använda, utan undantag, ifrån den som tolererar för sin egen personliga del det mest iögonenfallande missbruk ned till dem som stå på den personliga absolutismens ståndpunkt, men likväl tillstyrka beviljandet av dylika rättigheter.

Jag ber också att få erinra herr Jacob Larsson därom, att det icke var i och för sig den import, som var förbunden med denna försälj-

Om utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten.

(Forts.)

ning, som jag talade om i samband med ökad vininförsel, utan det var det faktiska förhållandet, att ett steg tillbaka här i en hel mängd fall skulle påverka upplåtelsen av liknande rättigheter landet runt och därmed enligt mitt förmenande jämväl påverka importen av vin. Denna omständighet, som verkligen betyder någonting, underlät herr Jacob Larsson visligen att beröra.

För övrigt ber jag att få säga, att det icke förefaller mig att finnas så synnerligen mycket sammanhang mellan å ena sidan talet om att här kommer egentligen ingenting att förtäras och å andra sidan den förhoppning, som är knuten vid, att förtäringen dock skall ske i så stor omfattning, att det därigenom skulle bliva möjligt undvika en betydande förlust. Det föreligger såvitt jag förstår oförenlighet mellan å ena sidan talet om att det är en mycket betydande statsförlust, som det här gäller att undgå, och å andra sidan den meningen, att det egentligen icke skall förekomma någon användning av vin m. m. att tala om. Det går icke att argumentera på det sättet, att båda dessa utgångspunkter för bifallsyrkandet på en gång samtidigt bliva täckta. Jag vidhåller, herr greve och talman, mitt yrkande.

Herr Bäckström: Jag är visst icke okänslig för det huvudsakliga skälet, som anföres från nykterhetshåll härvidlag, nämligen att man icke skall taga ett steg tillbaka, när man en gång uppnått en viss position. Men det synes mig hava hänt åtskilligt, sedan riksdagen år 1913 beslutade att taga bort serveringen av spritdrycker här i riksdagshuset. Jag erinrar om, att vi fått en ny lagstiftning, som givit pilsnerdricka en särställning. Den gången gick ju gränsen vid $2\frac{1}{4}\%$; allt som låg ovanför $2\frac{1}{4}\%$ var rusdrycker, och endast svagdrickat låg på andra sidan. Nu har pilsnerdrickat en mellanställning, och jag får bekänna, att jag mest tänkte på pilsnerdrickat, när jag väckte denna motion, på grund av att jag anser, att det svagdricka, som man bjuder oss här i landet och icke minst här i huset är så dåligt, att det icke kan anbefallas som måltidsdryck. Jag använder det nästan aldrig själv.

Vidare vill jag erinra om att den nya rusdryckslagstiftningen också givit oss skarpare preciserade utskänkingsbestämmelser för vin och öl å ena sidan och spritdrycker å andra sidan. Detta kan också motivera, att man tager under förnyad prövning, om man skall lämna tillstånd till utskänkning av vin och öl här i riksdagshuset. Däremot har jag, som jag hoppas att herr Ekman med tacksamhet noterat, motsatt mig all utskänkning av spritdrycker här. Då alltså nya faktorer hava tillkommit har det synts mig vara berättigat att bereda riksdagen ett tillfälle att taga frågan om utskänkningen i riksdagshuset under förnyad omprövning.

Jag vill ytterligare påpeka för herr Ekman, att denna motion är väckt av mig privat och utan att jag konfererat med någon människa om saken. Om jag ansträngt mig, hade det lätt nog kunnat bli en massmotion. Men jag har undertecknat den ensam just för att poängtera, att detta icke är en partimotion, utan att det är som privatman och visst icke som socialdemokrat som jag väckt den.

Jag skulle vilja säga ett par ord till i anslutning till vad herr Swartz anförde år 1913. Den som avgjorde saken den gången var herr Swartz. Hans anförande då har nyss citerats av herr Malmberg. Herr Swartz sade då, att om vi nu här avslog detta förslag, så komme andra kammaren icke i tillfälle att taga ståndpunkt till frågan; nu angår saken andra kammaren mer än oss — detta är kanske icke så rätt i dag som då — därför skola vi bereda andra kammaren tillfälle att fritt besluta. Jag vill säga, att det synes, som om man kan tillämpa detta herr Swartz' resonemang på den föreliggande situationen också. Om vi nu bifalla motionen, går saken till andra kammaren, och då få dess medlemmar tillfälle att besluta. Avslås förslaget nu, få de icke något tillfälle därtill.

Om utskänking av öl och vin i riksdagsrestauranten.
(Forts.)

Jag tror, herr talman, att det icke innebär något principiellt avsteg från den nykterhetspolitik, som man från riksdagens sida velat föra här i landet, om detta lilla förslag skulle bifallas. Jag tror, att det skulle göra riksdagsrestauranten mera besökt, mera populär, och bidra till att vi få bättre mat där. Det finns därför goda skäl att bifalla motionen, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman, mina herrar! Riksgäldsfullmäktige hava i sitt utlåtande över den föreliggande motionen uteslutande gått in på den ekonomiska sidan av saken. Jag har nu här i dag begärt ordet huvudsakligen för att lämna några ekonomiska berättiganden rörande den förste talarens i dag optimistiska beräkningar. Han kom till det resultatet att om restaurantbolaget finge hålla på under en mera jämn frekvens, skulle det icke bli någon nämnvärd förlust. Detta är utan tvivel alldeles orätt. Han började sina beräkningar med den uppgiften, att han från restaurantbolaget skulle hava inhämtat, att den dagliga omsättningen varit omkring 1,000 kronor. Hur han kunnat få denna uppgift, är mig alldeles oförklarligt. Jag har haft tillfälle att allt emellanåt följa dagskassan i min egenskap av riksgäldsfullmäktig. Jag vill gärna medgiva, att till en början det verkligen emellanåt förekommit en kassa på cirka 1,000 kronor. Sedermera har den i regel varit avsevärt mindre. Jag har senast i dag efterhört, huru stor dagskassan varit på sista tiden, och fick då den uppgiften, att den i genomsnitt kan sägas uppgå till 600 och 700 kronor. Tillika har jag inhämtat, att enligt restaurantbolagets beräkning, en dagskassa av närmare 1,200 kronor skulle erfordras för att restaurantrörelsen skulle bära sig under närvarande förhållanden. Den nuvarande omsättningen är sålunda icke stort mer än hälften av det erforderliga, och vad detta kommer att medföra för resultat, kan vem som helst inse.

Under förra hösten gick rörelsen med en förlust för riksgäldskontoret, såsom framgår av handlingarna, av 15,000 kronor. Jag medger, att detta i avsevärd grad var att tillskriva den ojämna frekvensen. I år tillkommer emellertid en annan omständighet, som för rörelsen är mycket betungande, nämligen åttatimmarsdagen. Jag

Om utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten.

(Forts.)

har tillfrågat restaurantbolagets direktör, vilka kostnader åttatimmarsdagens genomförande kan anses medföra för restaurantrörelsen. Han beräknade då den ökningen i direkt personalkostnad till något över 1,800 kronor per månad. Därtill kommer självfallet ökade kostnader i övrigt i ena och andra avseendet till följd av åttatimmarsdagens tillämpning. Jag kan således icke komma till något annat resultat än att, därest icke restaurantbolagets erbjudande kan komma att antagas, det bliver en avsevärd förlust att driva rörelsen på hittillsvarande sätt. Den ekonomiska sidan av saken bör dock icke bliva ensam avgörande. Kan det anföras verkliga principiella skäl mot anordningen, få dessa bliva bestämmande. Men jag kan icke finna, att den principiella sidan av saken är så betydelsefull. Jag ber att få framhålla att, när första kammaren förra gången gick med på ett förbud för utskänkning, var det icke av principiella skäl. Det har redan förut tillräckligt berörts av en föregående talare, och jag kan i det avseendet inskränka mig till att instämma med honom. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson, Jacob: Jag anser mig tvungen att gent emot herr Ekman på Gävleborgsbanken erinra — vad jag också antydde i mitt anförande — att jag icke blott med munnen bekant, att jag avslutit mig till strävandet för svenska folkets nykterhet, utan även i handling visat det. Herr Ekman har säkerligen icke förgätit, att jag dock i viss mån kan räkna mig till förtjänst, att för tre år sedan den restriktiva lagstiftning vi nu hava, blev av riksdagen beslutad, emedan jag i väsentlig mån bidrog till den sammanjämkning, som blev riksdagens beslut. Således tror jag mig kunna peka på att jag verkligen visat intresse för folknykterheten.

Då herr Ekman mot mig också ville göra gällande, att jag gjort mig skyldig till motsägelser, då jag sagt å ena sidan att det här icke komme att hava någon vidare effekt till nackdel för nykterheten, och å andra sidan att det naturligtvis måste leda till ganska stor konsumtion, om man skall kunna undgå ekonomisk förlust på restaurantrörelsen, så får jag därpå svara, att jag icke kalkylerat på något sätt om den blivande konsumtionen i restauranten och icke uttalat vare sig några farhågor eller några önskningar i det stycket. Jag har blott konstaterat det enkla klara faktum, att restaurantbolaget erbjuder sig att om det finge denna rättighet, övertaga restauranten på egen risk. Detta har för mig varit tillräckligt.

Herr Olsson, Oscar: Sedan herr Bäckström avgivit förklaring rörande sin ställning såsom motionär här i kammaren, har jag icke vidare någon anledning att själv gå in på de insinuationer gent emot det parti, jag och herr Bäckström tillhöra, som herr Ekman under debatten slungat fran.

Vad själva frågan beträffar, skall jag icke blåsa upp den till stora dimensioner. Jag liksom herr Lagerbjelke är av den åsikten, att de ekonomiska skälen icke äro av betydelse för denna frågas avgörande.

Vad beträffar den av utskottets ärade ordförande framkastade insinuationen, att bakom motståndet mot förslaget om utskänkning i riksdagshuset skulle ligga någon farhåga från motståndarnas sida för omätlig konsumtion av öl och vin på restauranten, så är detta ett av de skäl, som jag tycker äro bland de billigaste man kan anföra för sin ståndpunkt. Ty denna ståndpunkt har, så vitt jag har mig bekant, icke alls kommit fram, och det finnes därför alls ingen anledning att bemöta densamma. När jag här uppträder till förmån för reservationen, är det icke alls på grund av att jag tror, att riksdagsmännen skulle taga någon skada till kropp eller själ av att öl och vin utskänkes i matsalen. Den frågan intresserar mig inte. Men saken står på sådant sätt — vilket även herr Jacob Larsson såsom gammal politiker borde kunna inse utan att precis överanstränga sig — att vårt folk befinner sig, såsom en hel del andra folk, vid utvecklingen av nykterhetsfrågan till den punkten, att det för vårt land gäller rusdrycksförbud eller icke rusdrycksförbud. Vi äro ännu icke mitt inne i kampen, men vi stå vid begynnelsen och i förberedelserna till den avgörande kampen. Herr Larsson sade, att han hört flera personer uttala sin förvåning över att riksdagen ansåg det nödvändigt med en sådan inskränkning beträffande alkoholutskänkningen, som här är gällande. Ja, jag tror, att jag icke alls gör mig skyldig till överord, då jag säger, att det skulle väcka indignation hos breda lager av vårt folk, om riksdagen upphävde den begränsning, som i detta fall finnes. Som sagt, icke på grund av att det skulle vara någon risk för missbruk från riksdagsmännens sida utan på grund av den politiska situationen i nykterhetsfrågan just nu är det som jag intagit min ståndpunkt. Här är helt enkelt fråga om riksdagen skall taga parti mot förbudsfolket eller icke, och jag är högst förbluffad över att herr Larsson förbigår denna synpunkt. Herr Jacob Larsson sade, att han icke ställde sig på den ena eller andra sidan, men herr Larsson torde knappast vara omedveten om, att i Sveriges bygger ett riksdagsbeslut i den riktning, herr Larsson förordar, skulle uppfattas på det sättet, att nu har riksdagen tagit parti mot nykterhetsfolket, mot ett rusdrycksförbud här i landet. Det är det enda skälet för mig, när jag avgiver mitt votum i frågan; och jag får säga, att jag anser det i sin ordning, att det politiska parti, som fortfarande har förbundet såsom en punkt på sitt program, tager hänsyn till den åsikten i landet, en uppfattning, vilken, såsom jag tycker, har skäl för sig.

På grund av vad jag anfört får jag, herr talman, yrka avslag såväl å motionen som utskottets hemställan.

Om utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten.
(Forts.)

Herr Möller: Då herr Ekman hade ordet, liksom när herr Rosén talade i förmiddags, konstaterade jag, att valrörelsen redan börjat, men jag får erkänna, att jag hade väntat en elegantare start av detta års valrörelse än i frågan, huruvida man skall få förtära pilsnerdricka här nere i källaren eller icke. Om man emellertid tror, att det kan göras valpolitik även på denna lilla sak — och jag förstår att den siste ärade talaren var rädd för det — ty endast så kan hans påstående förklaras att, om man beslutar enligt utskottets förslag, det skulle be-

Om utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten.

(Forts.)

tyda, att »riksdagen toge parti mot nykterhetsfolket» här i landet. Eller vill han verkligen säga, att denna bagatell, som det nu är fråga om, tillhör de *oavvissliga* krav, som nykterhetsfolket reser, och att det, därest förslaget bifölles, nämnda rörelse skulle betrakta beslutet såsom ett slag i ansiktet eller som en fruktansvärd utmaning mot sig? Jag kan icke förstå, vad frågan om införande av totalförbud här i Sverige över huvud taget har att göra med detta, ty det som skulle ske, därest motionen och utskottets förslag bifalles, är ingenting annat än att vi undanröja en *undantagslagstiftning* för riksdagsmännen; och herr talman, jag hoppas verkligen, att första kammaren skall visa sig hava mod att göra det och att andra kammaren skall följa dess exempel.

Herr Malmberg: Det är de sifferuppgifter som lämnats av riksgäldsfullmäktiges förste deputerade som föranlett mig att ännu begära ordet. Det yttrades nämligen av greve Lagerbjelke, att omsättningen i restauranten under pågående riksdag icke uppginge till den siffra jag uppgav, eller till 1,000 kronor i genomsnitt. Jag ber att få understryka, att jag erhållit uppgiften från restaurantbolaget. Det förefaller mig egendomligt, om icke bolaget självt skulle hava reda på dessa saker. En annan sifferuppgift, som lämnades av greve Lagerbjelke, var att, för att affären skulle gå ihop, det fordrades ungefär 1.200 kronors medelinkomst per dag. Restaurantbolaget självt har i sin skrivelse till riksgäldsfullmäktige uppgivit att det kan driva rörelsen med endast 600 kronors medelinkomst. Vilken av dessa båda uppgifter är den riktiga? Det är ju påtagligt, att om restaurantbolaget icke har bättre reda på detta förhållande, är det omöjligt att göra några beräkningar med avseende å den ekonomiska sidan av saken. Jag har endast velat fästa uppmärksamheten härpå.

Herr von Hofsten: Såsom ledamot av utskottet ber jag att få vända mig mot två antydningar, som den ärade talaren på Gävleborgsbänken lät undfalla sig. I sammanhang med att han förklarade, att missbruk skulle hava förekommit här förr i världen å riksdagsrestauranten, följde en antydan om att missbruk fortfarande skulle vara möjligt efter en utsträckning av utskänningsrätten. Det är ju fullkomligt meningslöst. Vidare antydde han, att folkets flertal i landet fordrade denna restriktions kvarstående. Jag tillåter mig säga, att jag tror, att folkets flertal inom landet har den uppfattningen eller skulle ytterligare få den uppfattningen, att ett avslag å motionen och utskottets framställning faktiskt, om vill uttala ordet, skulle kasta ett skimmer av löje över riksdagen, och detta vill jag för min del icke bidra till.

Man kan icke heller frångå, att den ekonomiska konsekvensen å ett avslag innebär, att riksdagen och därmed det skattdragande svenska folket utsättes för sannolikheten att i varje fall få betala mellan 4,000 och 5,000 kronor om året för att här icke skulle få serveras öl och vin och därjämte riskera att få ersätta den ekonomiska risk, som kan uppstå därigenom att rörelsen går med förlust. Dessa tvenne praktiska

synpunkter torde vara så avgörande, att man icke kan annat än biträda utskottets hemställan.

Om utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten.

(Forts.)

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: En ärad talare på Örebrobänken påstod, att jag gjort mig skyldig till åtskilliga insinuationer. Jag gjorde, såvitt jag förstår, ingen insinuation alls. Jag konstaterade blott ett från min synpunkt beklagligt faktum, som ingen kan bestrida.

Herr Möller ansåg det icke möjligt att kunna konstatera bristande överensstämmelse mellan ett partis allmänna deklaration och enskilda ledamöters framträdande i riksdagen, utan att man samtidigt skulle sikta på valpolitik. Menar herr Möller att en sådan erinran låter sig icke göras annat än i sådant sammanhang, att man själv »syftar utåt»? Är icke själva det sakförhållandet förkastligt att man i riksdagen uppträder och gör yrkanden i strid mot sin öppet proklamerade ståndpunkt? Vill herr Möller göra gällande, att man av politiska hänsyn bör underlåta att däremot göra anmärkning?

Herr Möller framhöll vidare, att om riksdagen nu bifaller utskottets förslag, sker här icke något annat, än att man upphäver en för riksdagsmännen gällande undantagslagstiftning. Således menar väl herr Möller, som ju står på den allmänna medborgerliga likställighetens ståndpunkt, att samma skäl, samma resonemang med fog skulle kunna användas om vilken som helst matservering i landet, vilken har en viss kundkrets, men icke äger rättighet att tillhandahålla denna vin eller öl? Från herr Möllers synpunkt bör således *ingen* sådan inskränkning komma ifråga; där det skedde berodde på en undantagslagstiftning, som jag förmodar han menar ingen borde underkasta sig. Konsekvensen av det resonemang som här nu föres av herr Möller, är att varje matservering icke skulle behöva tåla någon undantagslagstiftning, utan ägde kräva rätt att servera t. ex. vin och maltdrycker i den utsträckning, som här föreslås. Och samtidigt gör man gällande, att frågan i nykterhetshänsende icke har någon betydelse, ja icke någon som helst praktisk betydelse. Resonemanget pekar dock vida utöver vad man därmed vill erkänna.

Herr von Hofsten sade, att man bör taga hänsyn til de ekonomiska synpunkterna. Ett tidigare riksdagsbeslut gick ju i denna fråga ut på, att riksdagen skulle frigöra sig från de ekonomiska synpunkterna; man genomförde på nykterhetsfolkets tillskyndan en särskild lagstiftning utan hänsyn till de direkta ekonomiska förluster för staten, som därmed voro förbundna. Men sedan riksdagen fattat sådana beslut, börjar man nu inom riksdagen förklara, att de ekonomiska synpunkterna skola vara avgörande för ett motsatt ståndpunkttagande i nykterhetsfrågan. Finnes det någon konsekvens i detta tidigare ställningstagande och det resonemang, som föres i dag? Såvitt jag förstår finnes intet sammanhang i detta.

Herr von Hofsten förklarade vidare, att den omständigheten, att tidigare möjligen missbruk förekommit, icke utgjorde något bevis för, att missbruk skulle förekomma hädanefter. Jag har icke yttrat mig om den saken; men jag förmodar, att herr von Hofsten icke lär kunna garan-

Om utskänkning av öl och vin i riksdagsrestauranten.

(Forts.)

tera, att icke så kommer att ske. Den saken tror jag det är bäst er-känna att ingen har i sin hand. Det är emellertid icke främst med hänsyn till befarat missbruk, som jag yrkar avslag utan det sker ur den synpunkten, att ett sådant beslut tydligt och klart skulle stå i rak strid mot hela den ståndpunkt, som nykterhetssträvarna i Sverige och jämväl svenska riksdagens ledamöter tidigare företrätt. Jag vidhåller alltså mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talman-
nen jämlikt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande vill, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslogs utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 39.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Herr statsrådet *Eriksson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 201, angående pension till förra båtsmännen Carl Anton Julius Pettersson Ekeby och Frans Johan Fröblom Wiberg; samt

nr 202, angående ersättning till 2:a klass sjömännen K. A. R. Bengtzen i anledning av kroppsskada. ådragen under militärtjänstgöring.

Ang. omläggning av sättet för vissa sakkunnigberedningar.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen rörande omläggning av sättet för vissa sakkunnigeutredningar.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 128, hade herr *Antonsson* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida departementen och ämbetsverken med biträde i vissa fall av en, högst två verkligt sakkunniga personer kunde i flertalet fall anlitas till nödvändigt utredningsarbete och därigenom åvägbringa, att särskilda sakkunniga och kommittéer mera sparsamt än för närvarande behöfde tillsättas.

*Ang.
omläggning av
sättet för vissa
sakkunnig-
beredningar.
(Forts.)*

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Antonsson*: Herr greve och talman, mina herrar! Anledningen till den av mig väckta, nu till behandling föreliggande motionen är den, att kommitté och sakkunnigeväsendet i vårt land tagit ett sådant omfång samt kräver så betydande alltjämt ökade kostnader, att från dessa synpunkter skäl torde förefinnas att undersöka, om icke en omläggning och begränsning kunde åstadkommas. Jag kan naturligtvis påvisa en hel del fall, där utredningar pågått under en lång följd av år och dragit betydande kostnader. Jag skall icke trötta med att anföra något större antal, men vill dock nämna några. Jag skall då börja med att erinra om, att Kungl. Maj:t den 17 november 1911 tillsatte en nykterhetskommitté. Denna kommitté har sålunda fortsatt sin verksamhet i öfver nio år. 1917 antyddes i ett meddelande från kommittén, att den snart vore färdig med sitt utlåtande. 1918 gjorde den ett bestämt uttalande, att under 1919 skulle kommitténs arbete vara fullbordat. I det nu sist, av kommittén avgivna yttrandet omnämnes, att den i början av år 1920 skall hava sitt arbete fullbordat. Måtte nu kommittén hålla ord! Kostnaderna för nykterhetskommittén hava uppgått till icke mindre än omkring 250,000 kronor.

Den 19 januari 1912 tillsattes sakkunniga för utredning av bostadsfrågan; dessa sakkunniga hava företagit resor i åtskilliga länder och även inom vårt eget land. De konstatera, att bostadsförhållandena här i landet äro ungefär likartade med dessa i utlandet. Resultatet av deras verksamhet hittills föreligger i ett par mycket stora volymer, som förvaras i riksgäldskontoret. Emellertid tillsattes år 1918 en ny bostadskommitté med uppgift att avgiva förslag till ekonomiska byggnadsföretag. Denna kommitté har redan fullgjort sitt uppdrag. Den 2 mars 1920 tillsattes ytterligare en bostadskommitté med uppdrag att utarbета förslag till socialhygieniska bostäder. I dessa bostadsbristens tider tycker man, att på detta område redan befintliga utredningar borde vara fullkomligt tillräckliga. Ritningar till en mängd olika slag av byggnader och typer hava av förutvarande kommittéer uppgjorts. Nu gäller det icke utredningar utan det är fråga om att uträtta något, nämligen att arbeta och bygga hus i stället för

Ang.
omläggning av
sättet för vissa
sakkunnig-
beredningar.

(Forts.)

att utreda och göra upp förslag. Hustyper och ritningar hava vi tillräckligt för närvarande. Kostnaden för sakkunniga i bostadsfrågan har uppgått till omkring 375,000 kr.

Den 30 januari 1912 tillsattes en kommitté med uppgift att utreda arsenikens skadliga verkningar och möjliga följder. Närmaste anledningen till denna kommittés tillsättande var den »politiska arseniken» i gamla riksdagshuset. Dess arbete har fortgått allt sedan och är ännu icke färdigt. Kostnaden för denna kommitté har vid 1919 års slut uppgått till 124,000 kronor. Slutligen tillsattes den 31 december 1918 en skolkommission, bestående av icke mindre än 15 ledamöter. Kostnaderna för denna kommission hava under år 1919 uppgått till icke mindre än 126,000 kronor. Jag har talat med skolmän som jag ansett sakkunniga på detta område, vilka för mig förklarat, att utredningen skulle mycket väl kunnat företagas av folkskoleöverstyrelsen. Jag vågar naturligtvis icke själv uttala mig därom, men det förefaller icke otänkbart, att så lämpligen kunnat ske. Man blir förvånad över den höga kostnaden, 126,000 kronor för ett år är ett häpnadsväckande belopp.

Till utskottet får jag emellertid framföra min tacksamhet för att det ägnat min motion så stor uppmärksamhet och välvilja. Den utredning, som föreligger i utskottets betänkande, har utan tvivel kostat mycket arbete. Slutresultatet är visserligen hemställan om avslag, men hela motiveringen går ut på att motionen egentligen borde bifallas. Av vissa formella skäl har utskottet ansett sig icke kunna göra en sådan hemställan. Utskottet säger på sid. 1: »Den fråga, vilken motionären velat bringa under riksdagens uppmärksamhet, berör ett förhållande, som länge varit föremål för ett rätt allmänt intresse, vilket vid olika tillfällen kommit till uttryck såväl inom som utom riksdagen.» Och vidare yttrar utskottet på sid. 5: »Av förestående redogörelse torde framgå, att motionären berört en fråga, som onekligen är förtjänt av beaktande, särskilt med hänsyn till dess ekonomiska vikt. Den starka utveckling, som det ifrågavarande utredningsförfarandet företett under senare tid, och den därav följande snabba och betydande kostnadsprogressionen äro helt naturligt ägnade att väcka en viss betänksamhet, och det vore otvivelaktigt önskvärt, om utvägar kunde finnas att härutinnan åstadkomma någon begränsning.» Till sist slutar utskottet sitt utlåtande så här: »Då emellertid, såsom utskottet redan anmärkt, den väckta motionen onekligen berör en fråga av beaktansvärd ekonomisk innebörd, vågar utskottet förutsätta, att denna fråga i allt fall kommer att bliva föremål för vederbörlig uppmärksamhet.» Trots dessa vackra ord går utskottets kläm ut på, att motionen icke bör till någon kammarens åtgärd föranleda. Jag förstår mycket väl, att det föreliggande ämnet är av en ömtålig beskaffenhet, som i hög grad berör personliga förhållanden, icke minst ledamöter i riksdagens båda kamrar. Det är också därför jag i så hovsamma ordalag som möjligt formulerat mitt vördsamma yr-

kande, nämligen, att riksdagen ville i skrivelse anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under övervägande, huruvida departementen och ämbetsverken med biträde i vissa fall av en, högst två verkligt sakkunniga personer kunde i flertalet fall anlitas till nödvändigt utredningsarbete och därigenom avvägbringa, att särskilda sakkunniga och kommittéer mera sparsamt än för närvarande behövde tillställas.

Under hänvisning till detta anser jag för min del, att ett bifall till motionen icke på något som helst sätt skall verka stötande på någon. Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

*Ang.
omläggning av
sättet för vissa
sakkunnig-
beredningar.
(Forts.)*

Herr Larsson, Jacob: Jag hade knappt trott, då jag åhörde motionärens anförande, att han skulle sluta med att yrka bifall till sin motion. Jag hade trott, att han icke skulle göra något yrkande. Jag anser mig dock böra yrka bifall till utskottets hemställan, och jag tror, att utskottet har tydligt visat, att ett bifall till motionärens hemställan både är olämpligt och icke tillrådigt. Motionären har alldeles icke gjort en så blygsam hemställan som han själv låtit förmoda, utan framställt ett direkt positivt förslag, vars godkännande av riksdagen skulle kunna medföra konsekvenser, som nu icke kunna överskådas. Han vill nämligen, att riksdagen skall meddela vissa föreskrifter om, huru dessa utredningar skola verkställas; och det är alldeles uppenbart att, om riksdagen skulle låta locka sig därtill, riksdagen finge vara betänkt på att anvisa de medel, som skulle erfordras för att utrusta departementen och de centrala ämbetsverken med de arbetskrafter, som skulle erfordras för utredningarnas verkställande.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Claesson: Efter det livliga intresse kammaren ägnade åt den föregående frågan är det ganska naturligt, att kammaren icke har lust att synnerligen debattera denna. Emellertid ber jag att få uttala min uppfattning, att denna fråga är ofantligt mycket viktigare än den näst föregående. De förhållanden, motionären påpekat, äro sådana, att det måste ifrågasättas, om från riksdagens sida icke något borde göras i saken. Jag skall dock gärna erkänna, att det synes mig, som om det slutyrkande, till vilket motionären kommit icke i alla avseenden är lyckligt. Det förefaller mig likväl, som om utskottet med utgångspunkt från motionärens yrkande kunnat giva sig något närmare in på frågan och eventuellt föreslagit andra medel att häva de olägenheter, som i varje fall måste sägas råda på detta område. Jag tillät mig för några år sedan i en remissdebatt beröra denna fråga. Jag framkastade mera på skämt det förslaget att, när en kommitté tillsattes, borde man giva kommittéens ledamöter arvode i en fallande skala, d. v. s. tämligen höga arvoden i början, vilka småningom skulle efter hand sjunka. Jag sade, att jag framkastade det förslaget på skämt, men jag tror, att det ligger något i den tanke,

Ang.
omläggning av
sättet för vissa
sakkunnig-
beredningar.
(Forts.)

ur vilket det framgick. Jag tror nämligen, att sådana sakkunniga utredare som de i kommittéerna sittande ofta arbeta mycket intensivt i början men sedan överlämnas det ej sällan en tid åt sekretären och kansliet att fortsätta. Under tiden slappnar intresset, och arbetslusten, och så efter några år, då arbetet skall tagas upp igen, äro kommitténs medlemmar mer eller mindre upptagna av andra intressen och hava kanske också glömt en hel del av vad de från början inhämtat rörande spörsmålet, och då blir det i viss mån att börja om igen. Och ser man på budgeten tror jag också, att man måste erkänna, att här äro ganska betydande kostnader som det gäller att uppmärksamma. Det har också varit så, att i fråga om tillsättande av dessa sakkunniga vid ett och annat tillfälle anmärkningar med skäl gjorts.

Jag har velat yttra detta, därför att frågan synes mig så pass viktig, att den nu icke borde alldeles tigas ihjäl, och det förefaller mig önskvärt att, när den återkommer ett annat år, utskottet ägnar den en något mera ingående behandling. Jag har icke något yrkande.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr vice talmannen.

Herr Larsson, Jacob: Jag ber att gent emot den sista ärade talaren få erinra, att tillfälliga utskott sakna initiativrätt. Tillfälligt utskott kan således icke på basis av en motion komma med annat förslag än att helt eller delvis tillstyrka eller ock avstyrka motionärens hemställan. Utskottet säger tydligt, att den väg motionären föreslagit kan utskottet icke tillstyrka. Motionären har icke i allmänhet yrkat vidtagande av åtgärder i visst syfte. Han har föreslagit en alldeles bestämd åtgärd för att vinna sitt syfte, och då utskottet funnit denna åtgärd icke kunna tillstyrkas, följer väl därav, att utskottet icke kunnat närmare, än vad som redan skett, inlåta sig på motionen. Utskottet har ju erkänt, att det vore högst önskvärt, att något kunde göras; men utskottet saknar all anledning och rätt att med anledning av motionen närmare inlåta sig på vilka andra medel, som till äventyrs skulle kunna föra till målet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om de kungl.
slottens an-
vändande för
statsändamål.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om de kungl. slottens anordnande för statens sjukvårdsväsen eller andra statsändamål.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 131, hade herr *Winberg* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i vilken utsträckning de kungliga slotten kunde och borde omändras och användas för statens sjukvårdsväsen, skolväsen eller andra statsändamål, samt till riksdagen inkomma med förslag till de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Om de kungl. slottens användande för statsändamål.
(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande med hänsyn till anförda omständigheter hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Winberg*: Herr talman! Jag har tillåtit mig hemställa om utredning, huruvida och i vilken utsträckning de kungliga slotten kunna och böra användas för särskilt viktiga andra ändamål än vad nu är fallet; detta med hänsyn till den nuvarande bristen på bostadslägenheter. Utskottet har helt naturligt — höll jag på att säga — yrkat avslag på ifrågavarande motion och det med en synnerligen knapphändig motivering. Jag förmodar, att utskottet ansåg motionen i fråga vara av en särdeles obehaglig karaktär och för övrigt av sådan art, att vidare utredning i frågan icke här kunde anses påkallad. Jag skall emellertid, innan begravningen sker, be att få framhålla ett par skäl för motionen.

Jag avser icke, att med tillmötesgående av de i motionen framförda synpunkterna skulle vinnas så mycket rent praktiskt sett, därför att den invändningen kan göras, att frågan är så obetydlig att, även om en del av de kungliga slotten skulle kunna användas för andra ändamål, dessa byggnader dock äro av en så ringa omfattning, att de icke i någon mån kunna lösa den brännande bostadsfrågan. Jag vill härtill erinra, att en sådan åtgärd dock kunde verka såsom ett föregångsexempel, som kanske icke skulle hava så ringa betydelse. Det är naturligtvis icke bara en del kungliga slott, som stå obegagnade, utan, med den vana för efterapning, som vårt lands överklass besitter, har en del av denna överklass lagt sig till med dubbla bostäder för att inte säga tredubbla. Man har sina hus i staden och sina mer eller mindre stiliga villor på landet, vilka bostäder, endera av dem, naturligtvis stå obegagnade största delen av året. Den saken vågade jag icke röra vid i motionen, ty då hade jag rört vid den heliga äganderätten, som är det farligaste över huvud taget att röra vid här i landet. Men jag tror nog, att ett beaktande av vad jag anført — att detta är sådana byggnader som svenska staten från början icke blott bekostat utan även för deras underhåll årligen fått vidkännas rätt avsevärda kostnader — skulle under så exceptionella förhållanden som nu råda kunna hava rätt så god verkan, och jag skulle vilja till herrar monarkisters övervägande särskilt framföra, huruvida denna institution egentligen har sådant överflöd på popularitet, att man har rätt att misshushålla därmed, och om icke en sådan åtgärd, som den här ifrågasatta skulle kunna vara ägnad att öka populariteten. Det är en synpunkt, som icke

*Om de kungl.
slottens an-
vändande för
statsändamål.*

(Forts.)

varit bestämmande för mig, men som borde beaktas av dem, som i den frågan har en motsatt uppfattning mot mig. Nu är jag övertygad, att riksdagen givetvis icke vill vara med om vad jag yrkat, dels därför att man anser att frågan är obetydlig och å andra sidan rör man sig på ett område där man är ömtålig och känslig. Jag anser emellertid, att riksdagen inför de exceptionella förhållanden som nu råda måste se till, att de bostadsutrymmen av olika art, som finnas, i största möjliga utsträckning användas *till nyttiga ändamål* och att omfattningen av de utrymmen, som stå obegagnade, nedbringas till det minsta möjliga. Det är min uppfattning, att man för närvarande icke kan åstadkomma en lösning av bostadsspörsmålet, med mindre man i första hand ser till, att man på ett klokare sätt använder de utrymmen, som nu finnas. Då jag icke har någon utsikt, att »den nya demokratin» beaktar en fråga sådan som denna, får jag naturligtvis inför den situationen resignera, men hemställer i alla fall, herr talman, om bifall till den av mig väckta motionen och avslag på utskottets hemställan.

Herr Nylander: Herr talman! Då andra kammaren för ett par dagar sedan avslagit en med denna lika lydande motion, kan ett bifall från denna kammares sida icke föranleda någon som helst riksdagens åtgärd. I övrigt har ju riksdagen så nyligen som förra året — 1919—, på statsutskottets hemställan, avslagit en så väckt motion i samma ämne, och statsutskottet framhöll, att de kungliga slotten genom en rikets ständers skrivelse upplåtits till Kungl. Maj:t under vissa villkor att disponeras under Hans Maj:t Konungens livstid. Under sådana förhållanden finner jag icke någon som helst utsikt till framgång för motionen, och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om åtgärder
för utrotning
av bostads-
ohyra.*

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion angående åtgärder för åstadkommande av ett verksamt utrotningskrig mot bostadsohyra.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 197, hade herr *Lindqvist* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning, i vad mån åtgärder från statens, kommunens eller bådadera sida kunde vidtagas för åstadkommande av ett verksamt utrotningskrig mot bostadsohyra.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på grund av vad däri an-

förts hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

*(Om åtgärder
för utrotning
av bostads-
ohyra.
(Forts.)*

Herr Lindqvist: Herr vice talman, mina herrar! Såsom herrarna behagade finna, har jag grundat min motion såväl på ytt-
randen från provinsialläkare som på en undersökning av social-
styrelsen och slutligen på ett uttalande från bostadsinspektionen i
Stockholm.

Utskottet börjar sin motivering med att säga att i likhet med
motionären anser utskottet det vara en angelägenhet av stor vikt,
att åtgärder vidtagas för avhjälpan av de olägenheter av skilda
slag, som orsakas av bostadsohyran. Jag hade väntat efter denna
inledning, att utskottet skulle kommit till något annat resultat,
än vad det gjort. Det har sagts mig att, när ett utskott icke ned-
gjort en motionär allt för våldsamt, han plägar till utskottet fram-
föra sitt tack för välvillig behandling. Herr vice talman, mina
herrar, även jag skall iakttaga denna vackra sed och till utskottet
framföra mitt tack för välvillig behandling, ehuru jag måste säga,
att denna välvilliga behandling mera går ut över bostadsohyran än
över mig som motionär.

I fortsättningen säger utskottet, att det torde vara möjligt att
med användande av 1919 års hälsovårdsstadga råda bot för de miss-
förhållanden som här finnas, om hälsovårdsmyndigheterna iakttaga
detta. Den nya hälsovårdsstadgan föreskriver bland annat, att
hälsovårdsnämnderna i stad och på landet, där sådana finnas, hava
att vaka över att sunda bostäder beredas invånarna. Den erfä-
renhet jag har såsom rätt mångårig ledamot av hälsovårdsnämnd,
och som säkerligen delas av dem, som haft att syssla med liknande
angelägenheter, i en tid då bostadsmarknaden är så knapp som den
för närvarande är, icke allenast i vår stad utan över hela landet,
tyder på att det näppeligen torde vara någon möjlighet för hälso-
vårdsmyndigheterna att vidtaga de åtgärder, som i det syftet skulle
behövas. Hälsovårdsmyndigheterna få redan nu godkänna och
kunna i vilket fall som helst icke förbjuda användandet av bo-
stadslägenheter, vilka kunna vara rätt så underhaltiga och dåliga,
av det skälet, att en dålig bostad måste sägas vara bättre än ingen
bostad, och inför faran att låta personer stå utan bostad har mera
än en gång Stockholms hälsovårdsnämnd fått lov att kompromissa
med hälsovårdsstadgans tydliga föreskrift.

Hälsovårdsstadgan föreskriver vidare, att bostaden skall vara
så anordnad, att sanitära olägenheter icke uppstå och att fara för
hälsan icke förefinnes. Jag har hos hälsovårdsmyndigheter gjort
en förfrågan, huruvida hälsovårdsnämnd skulle kunna med stöd av
hälsovårdsstadgan ingripa, och det svarades mig, att det torde näp-
peligen finnas rum för en sådan tolkning av hälsovårdsstadgan,
som berättigar hälsovårdsnämnd att vidtaga åtgärder i detta av-
seende. Det är ju för övrigt en synnerligen vanskelig fråga för
nämnden att giva sig in på att avgöra detta, ty samtidigt måste

*Om åtgärder
för utrotning
av bostads-
ohyra.
(Forts.)*

den giva svar på den frågan: Vilken skall avhjälpa olägenheten, är det värden eller hyresgästen? Vilken är det som har åstadkommit denna otrevnad? Är det husägaren eller är det den som bor i lägenheten? Det kommer alltid att uppstå tvist därom; värden säger, att det är hyresgästen, och denne svär sig fri och säger, att i mina möbler och mitt bohag fanns det icke, det fanns förut i bostaden.

Jag skall icke tillåta mig att länge uppehålla mig vid denna fråga, i synnerhet som man säger, att gröna politiker aldrig böra hålla långa tal. Men jag skall vädja till herrarna, om ni icke medgiva, att det är en skam och en förnedring för vårt folk, att cirka 50 % av dess innebyggare äro besvärade av bostadsohyra? Kan det då icke vara rimligt, att även staten vidtager någon åtgärd för att avhjälpa det eller i varje fall låter verkställa någon undersökning, huruvida från statens, kommunens eller bådaderas sida kunde vidtagas någon åtgärd för dess utrotande? I detta sammanhang ber jag få säga, att staten redan nu lägger ut medel för vissa ändamål, som äro rätt närbesläktade. Så har jag sett, att såväl staten som kommuner anslå medel för rättors utrotande. Och här har dock icke begärts några medel utan endast helt blygsamt, att man skall företaga en undersökning.

Man kan nu göra den invändningen, att redan nu finnas i marknaden preparat, som kunna i mer eller mindre grad utrota denna ohyra. Ja, det finnes sådana, som jag tillåter mig kalla patentmedicin, under namn av insektpulver o. d. Och jag har också hört berättas, att dylikt insektpulver kan vara rätt verksamt, om det användes kort tid efter sedan det framställts, men om det får ligga i handelsboden några månader, kan det snarare vara ett gödningsmedel än ett utrotningsmedel. Det låter mycket sannolikt, ty den kraft som här skulle verka kommer naturligtvis att avdunsta. Det är dessutom en stor kostnadsfråga för den enskilde att få vikkännas utgiften därför. Det finnes på senaste tiden ett medel, som såvitt jag förspott är rätt så kraftigt, och det är cyanväte. Men detta cyanväte är så fruktansvärt giftigt och farligt, att myndigheterna måst i rätt så avsevärd grad kringskära rätten att använda det. Så fordras för att kunna utöva denna verksamhet med cyanväte, att man har av överståthållarämbetet eller Konungens befallningshavande utfärdad resolution, samt att hälsovärldsmyndighet giver sitt medgivande åt personen i fråga att syssla med det. Har icke detta skett får det icke användas. Detta har haft till följd att i Stockholm åtminstone uppstått ett slags industri som tagit hand om detta. Och därav har åter följden blivit ett monopol, som drivit upp priset i höjden. Det har meddelats från hälsovärldsmyndigheterna, att man tager 20 kronor per rum. Det är alldeles naturligt, att det är en synnerligt kostsam fråga för enskilda, låt vara att man endast har ett eller två rum.

Jag skall, herr vice talman, stanna vid detta. Jag skulle helst vilja framställa yrkande på återremiss av ärendet, för såvitt jag

kan få något understöd för ett sådant yrkande, och det är så mycket större anledning att fundera på det, som jag tror mig veta, att utskottets ledamöter icke äro alldeles ense i denna fråga, även om de som varit med om slutjusteringen varit ense. För den händelse jag icke skulle få något understöd för denna min framställning om återremiss eller det av någon annan anledning skulle anses opraktiskt eller olämpligt, skall jag, herr vice talman, tillsvidare hemställa om bifall till min motion.

*Om åtgärder
för utrotning
av bostads-
ohyra.
(Forts.)*

Herr N y l a n d e r: Herr talman, mina herrar! Som herrarna finna, har utskottet på det hela taget ställt sig synnerligen välvilligt mot motionärens förslag, och utskottet har ansett, att kraftiga åtgärder böra vidtagas för avhjälpande av de olägenheter, som orsakas av bostadsohyran. Men när vi så nyligen som förra året fått en alldeles ny hälsovårdsstadga, som ännu ej torde hava kommit till full tillämpning, och då denna stadga obestriddligen innehåller en hel del bestämmelser rörande boningsrummen och deras beskaffenhet i avseende å renlighet och dylikt, så att sanitära olägenheter ej uppstå för dem, som därstädes bo, varjämte det blivit bestämt, att särskilt bostadsinspektörerna häröver skola hava uppsikt, så har det syntts utskottet, att man bör i någon mån avvakta den erfarenhet, som genom dessa bestämmelsers tillämpning kan vinnas, innan någon särskild skrivelse i ärendet av riksdagen avläses.

Nu anförde visserligen den föregående ärade talaren, motionären, att den nya hälsovårdsstadgan ej skulle i ifrågasvarande hänseende vara fullt tillämplig. Men utskottet har en annan uppfattning och anser, att åtskilligt skall kunna vinnas, om stadgan noggrant efterleves. Förnämsta villkoret för att ohyra ej skall trivas i ett bostadsrum är uppenbarligen den, att största ordning och renlighet samt även luftväxling iakttages av de i rummet inneboende såväl beträffande rummets möbler och husgeråd som ock rörande deras egna personligheter. Inspektörerna hava också till uppgift att noga tillse detta och giva erforderliga föreskrifter.

Att, såsom motionären nu föreslagit, till utskottet återremittera ärendet torde nog ej kunna tjäna någonting till. Jag tror näppeligen utskottet kan komma till annat resultat än det redan gjort.

Innan sålunda, herr talman, mera erfarenhet vunnits rörande tillämpningen av den nya hälsovårdsstadgans bestämmelser, har utskottet ej funnit sig böra tillstyrka skrivelse i ämnet och jag anhåller därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr v o n K o c h: Jag ber bara att få säga, att enligt den erfarenhet, som jag vunnit, förekomma olägenheter av bostadsohyran i väsentligt mycket större utsträckning än de flesta ana, och detta gäller icke bara de enskilda hemmen utan även anstalter av olika slag. Jag hör därför till dem, som tro, att något bör

*Om åtgärder
för utrotning
av bostads-
ohyra.*
(Forts.)

åtgöras i detta hänseende, och jag tror icke det ärade utskottet haft rätt, när det anser, att man bör avvakta någon tids erfarenhet av hälsovårdsstadgans tillämpning, ty jag betvivlar, att denna stadga kommer att hava någon vidare betydelse i detta avseende. Det förefaller mig verkligen, att man icke bör försumma att göra vad man kan i denna sak.

Då emellertid den ärade motionären icke själv yrkat bifall till motionen, så vill jag ej heller göra det, och det kanske ej leder till något resultat att återremittera frågan. Jag har därför icke något yrkande att framställa, utan vill bara uttala en förhoppning, att genom någon åtgärd från myndigheternas sida eller kanske genom motionären denna fråga till följande riksdag måtte komma tillbaka. Att något måste göras och göras på ett effektivt sätt, är ganska säkert.

Herr Westman: Jag har begärt ordet för säga, att jag icke varit i tillfälle att deltaga i utskottets beslut i ärendet, men om jag deltagit däri, skulle jag utan minsta tvekan hava tillstyrkt bifall till motionen. De skäl, som utskottet anfört för sitt avstyrkande, äro efter mitt förmenande på intet vis övertygande. Å andra sidan är det, som motionären och den närmast föregående talaren framhållit, ur flera synpunkter av den allra största vikt, att staten ingriper. I många fall står den enskilde alldeles maktlös mot det vitt spridda dåliga tillstånd, som motionären vill bekämpa.

För min del finner jag ingen anledning att tänka på återremiss. Enligt min uppfattning är nämligen denna sak så klar, att det icke bör möta några betänkligheter från kammarens sida att nu besluta och att därvid bifalla motionärens yrkande. Jag ber därför att få yrka bifall till motionen.

Herr Larsson, Jacob: Herr vice talman! Motionären har ju lagt hela motionen så, att det är de sanitära olägenheter som vållas av bostadsohyran, vilka framkallat hans förslag. Då är det ju helt naturligt, att utskottet i första hand tagit under överbägande, om de sanitära olägenheter, de rent sanitära faror, som kunna uppstå på grund av bostadsohyran, möjligen kunde förebyggas med de medel, som redan förefinnas? Och då kom utskottet till det resultatet, att den nya hälsovårdsstadgan otvivelaktigt lämnade möjlighet för hälsovårdsnämnden att inskrida. Man kan icke åberopa sig på den erfarenhet, som man hittills vunnit på grund av förhållanden, som ligga bakom den nya hälsovårdsstadgans trädande i kraft. Det återstår ännu att se, om hälsovårdsmyndigheterna i städerna och på landet finna sig kunna begagna den nya hälsovårdsstadgan för att i någon mån råda bot på denna bostadsohyra. Visar det sig, att den nya hälsovårdsstadgan icke därtill lämnar tillräckliga medel, är det alldeles tydligt, att andra åtgärder måste vidtagas, men jag tror icke, att man i allt fall står så hjälplös gent emot denna plåga, som man antagit. Jag tror, att den närmaste åtgärden vore, att kommunerna,

varje kommun för sig, tager upp detta spörsmål, och att kommunerna anvisa tillräckliga medel för att bekämpa bostadsohyran. Därvid behöver man icke inläta sig på några spekulationer om vem som bär skulden, vem som har infört ohyran. Det är ett allmänt intresse det gäller, och då bör olägenheten av ohyran på kommunens bekostnad såvitt möjligt undanröjas. Klart är, att det här gäller en fråga, som är synnerligen behjärtansvärd, men av hela det sätt, varpå motionären lagt sin hemställan, var det klart, att den pekade alldeles direkt på hälsovårdsförhållandena och hälsovårdsmyndigheterna. Därför tror jag, att utskottet haft ganska gott fog att intaga den ståndpunkt, det intagit.

*Om åtgärder
för utrotning
av bostads-
ohyra.*

(Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Clason: Det är möjligt, att utskottet haft gott fog för den ställning det intagit, men det förefaller mig ändå, som om kammaren i denna fråga, skulle kunna ha goda skäl gå ett steg längre och bifalla motionen. Bostadsfrågan är ju en synnerligen viktig och allvarlig fråga för närvarande, och vad som kan göras för att i ifrågavarande avseende befrämja, att bostäderna också bli sunda, det bör göras. Jag önskar för min del hjälpa till att understryka detta och jag ber därför att få yrka bifall till motionen.

Herr Björnsson: Herr vice talman! Under behandlingen av denna fråga har det av ingen förnekats, att den är utomordentligt viktig i och för sig och den är naturligtvis dubbelt viktig med hänsyn till de farsoter, som kunna väntas, efter det kommunikationerna mellan olika delar av världen tagits upp igen. Men det är icke endast denna sak man bör betänka, utan också den rent tekniska sidan av problemet. Det har i själva verket förut varit en mycket svår sak att utrota bostadsohyran i trähus. Blott ett effektivt medel tycks hava funnits, att låta huset brinna. Men det har på sista tiden utarbetats andra metoder, som äro fullkomligt effektiva. På grund av de sanitära faror som kunna vara förenade med vårdslöshet vid deras begagnande, kunna de emellertid icke utan vidare rekommenderas till allmänt begagnande. Det har för mig således närmast varit fråga om att acklatisera dessa under krigstiden eller tidigare utarbetade tekniska metoder i vårt land, och därför tror jag icke, att hälsovårdsstadgan såsom sådan kan göra någonting. Med stadgar utrotar man icke ohyran. Kraftigare medel än så erfordras.

Jag ber att få yrka bifall till motionärens hemställan.

Herr Lindqvist: Herr vice talman! Jag har besvärat med att ånyo begära ordet, därför att jag tror mig hava funnit, att man menar, att jag icke skulle hava yrkat bifall till min motion, men det vill jag säga, att jag gjort. Jag har i förbigående sagt, att om det finnes några sympatier för att ordna saken genom återremiss, har jag inte något emot det, men jag har icke funnit några sympatier för återremiss av ärendet och jag har yrkat bifall till den av mig gjorda hemställan i motionen.

*Om åtgärder
för utrotning
av bostads-
ohyra.
(Forts.)*

Jag vill ytterligare säga endast ett par ord till följd av herr Jacob Larssons resonemang. Han säger, att man skall vänta, tills man sett verkningarna av den nya hälsovårdsstadgan. Det låter så naturligt och riktigt, men när hälsovårdsmyndigheterna, som syssla därmed, ha den uppfattningen, att hälsovårdsstadgan icke ger rum åt dylika åtgärder, lär det bliva en mycket lång väntan, innan man kan vidtaga någon åtgärd i detta avseende. Jag ber särskilt att få fästa uppmärksamheten på, att när man utdömer en lägenhet eller över huvud taget inkallar personer till hälsovårdsnämnden i dylika ärenden, kräves det av hälsovårdsnämnden, att den skall anvisa något medel för olägenhetens avhjälpan, och i allmänhet plägar man säga, vilka åtgärder som lämpligen böra vidtagas. Nu har man ju icke annat att hänvisa till än till tidningsspalterna, till alla de hundratals prenumeranterna, då något effektivt, av statsmakten erkänt medel icke finnes.

Jag ber, herr vice talman, att få hemställa om bifall till min motion.

Herr von Koch: Herr vice talman! Då numera från flera håll på goda skäl yrkats bifall till motionen, skall jag be att få ansluta mig till dem, som yrkat bifall till densamma.

Denna kammare har ju ofta visat intresse för sådant, som praktiskt kan gagna stora folklager, och jag tror, att detta är ett fall, då man verkligen kan göra något till åstadkommande av trevnad för dem.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr vice talmannen jämligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 33;

Nej — 52.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

*Om åtgärder
för utrotning
av bostads-
ohyra.
(Forts.)*

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 15, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om åstadkommande genom statens ingripande av bättre anordningar för transport å landsbygden av sjuka till och från sjukhus, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr *Antonsson* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till epidemisjukvården.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Vid föredragning av följande från andra kammaren ankomna protokollsutdrag

nr 322, med delgivning av nämnda kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag rörande inrättande av ett statsobligationslotteri eller annat under svenska statens kontroll ställt penninglotteri, samt

nr 323, med delgivning av andra kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ökad användning av fisk inom landet,

beslöt första kammaren hänvisa dessa ärenden till sitt andra tillfälliga utskott.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad organisation av statsdepartementen i vad densamma rör jordbruksdepartementet;

nr 66, i anledning av utav Kungl. Maj:t gjorda framställningar angående kolonisation å vissa kronoparker;

nr 67, i anledning av utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjord framställning angående åtgärder för höjande av det mindre jordbruket;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till anordnande av utbildningskurser för kontrollassistenter;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa med anledning av färdigställandet av dubbelspåret Rönninge—Ström för statens järnvägar obehövliga markområden; samt

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa Växjö hospital tillhöriga markområden.

Efter föredragning av de denna dag avlämnade kungl. propositionerna hänvisades av dessa, nr 158, 168, 178, 180, 195, 212, 213 och 220 till statsutskottet, nr 179 till behandling av lagutskott, nr 200 och 204 till jordbruksutskottet, nr 201 och 202 till bankoutskottet samt nr 215 till bevillningsutskottet. Propositionen nr 221 blev på begäran bordlagd.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att konsul *Uno Steinholtz* sedan den 11. 3. 1920 är sängliggande på grund av lungkatarr med feber, intygas härmed.

Stockholm den 13. 3. 1920.

Olof H:son Forssell

med. doktor.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion om ändring i vissa delar av förordningen om landsting; och

nr 9, i anledning av väckt motion om viss utsträckning av den proportionella valmetoden vid val inom landsting samt stads- och kommunalfullmäktige;

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 13, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1920 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer;

bevillningsutskottets betänkande nr 11, angående vissa delar av tullbevillningen;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 12, angående dels verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning dels ock användande av riksbankens vinst för år 1919; och

nr 20, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om fri rättegång den 19 juni 1919;

nr 17, i anledning av väckt motion med förslag till lag angående rättshjälp åt häktad; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om åstadkommande av praktisk och erfaren ledning och kontroll över statens järnvägars husbyggnadsarbeten; och

nr 17, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för beredande av bättre bostäder åt befolkningen i övre Norrlands fjällbygder.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr vice talmannen beslöts att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen, skulle nedtagas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4,39 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Söndagen den 14 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Kungl. proposition ang. riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition, nr 221, angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Herr Örne: Herr vice talman, mina herrar! Man har med all makt sökt få den proposition, som nu skall remitteras till bankoutskottet, behandlad med en sådan blixthastighet, att riksdagen och dess enskilda ledamöter icke skulle få någon tid att tänka på innebörden av den begäran, bankofullmäktige genom regeringen framställt. För den skull hade man planerat, att båda kamrarna skulle remittera den kungl. propositionen utan bordläggning, att bankoutskottet utan att höra de i denna sak kunnige skulle tillstyrka den och riksdagen sedermera i första läsningen godkänna utskottets förslag. Lyckligtvis gick denna plan om intet därigenom, att några ledamöter av denna kammare med begagnande av sin grundlagsenliga rätt begärde propositionen på bordet och sålunda beredde tillfälle till en smula överbäggande.

Då jag nu går att yttra några ord i det föreliggande ämnet, måste jag först på det skarpaste betona, att ingenting inträffat, som motiverar en *brådstörtad* behandling av ett ärende, vilket i allra högsta grad angår varje medborgare i detta land. Den omständigheten, att ett antal personer de sista dagarna med begagnande av sin lagliga rätt utbytt sina sedlar mot guld till ett belopp av sammanlagt några hundratusen eller någon miljon kronor, är verkligen icke mera oroväckande, än att den i grundlagen förutsatta ordningen för riksdagens behandling av förekommande frågor kan iakttagas.

Vad man äsyftat med den ovanliga aktionen är följaktligen alls icke att undgå en överhängande risk, som hotar riksbankens eller statens bestånd eller som ens är ägnad att omedelbart åstadkomma några mer avsevärda olägenheter. Nej, vad man velat är tydligen att genomtrumfa en åtgärd, som, därest riksdagen får tillfälle till det grundlagsenliga överbäggande, enligt min åsikt icke kan komma att godkännas, emedan den till sina konsekvenser måste bli fördärvbringande. För min del beklagar jag djupt, att den första socialdemokratiska regeringen i Sverige ansett sig skyldig att expediera till riksdagen denna bankofullmäktiges plan. Att regeringen behandlat frågan som uteslu-

tande en expeditiönsåtgärd, kan jag förstå därav, att flera av regeringens ledamöter i sin tidigare verksamhet ådagalagt full förtrogenhet med det föreliggande problemet och följaktligen aldrig skulle kunnat biträda ett positivt initiativ från regeringens sida till upphävande av riksbankens skyldighet att inlösa sina sedlar, d. v. s. hålla penningvärdet uppe åtminstone i dess guldparitet. Det är emellertid icke min mening att här behandla sakens politiska sida. Hela frågan är av den art, som ställer den alldeles utanför det politiska området. Den är uteslutande rent saklig, och det är från den synpunkten jag tänker se den.

Upphävandet av riksbankens skyldighet att inlösa sina sedlar har en rättslig och en ekonomisk sida.

Man må ha vilken åsikt man vill om nödvändigheten för riksbanken att över huvudtaget hålla en guldreserv — ett står fast: *Genom texten på varje sedel har riksbanken högtidligen förbundit sig till att vid anfordran inlösa den med guldmynt.* Någon rättslig grund att undandraga sig detta åtagande finnes icke. Kan det icke fullgöras, så är det en sak alldeles för sig. Då inträder det tillstånd, som i det enskilda ekonomiska livet kallas betalningsinställelse och som, om det icke kan hävas genom fullgörande av betalningsskyldigheten eller genom överenskommelse med fordringsägarna, övergår i konkurs. En sedel är reellt sett detsamma som en av riksbanken utställd växel att vid uppvisandet lösas av utställaren. För varje enskild föreligger en ofrånkomlig plikt att infria en dylik förbindelse. En av den nu avgångna regeringens allra sista åtgärder bestod i att för riksdagen framlägga förslag till ny konkurslag. Tredje stycket i 3 § av denna lag lyder: »Är godkännare av växel eller, vad angår växel, som är ställd att inlösas av växelgivaren själv, den, som utgivit växeln, köpman och har växeln blivit i hans närvaro protesterad för bristande betalning, vare det så ansett, som om han blivit på sätt i andra stycket är stadgat, uppmanad att betala växelskulden».

Och i det andra stycket heter det: »Har borgenär genom notarius publicus eller genom två ojäviga personer uppmanat köpman att betala klar och förfallen guld, men har gäldenären det oaktat *under en vecka* uraktlåtit att fullgöra sin betalningsskyldighet, *skall gäldenären försättas i konkurs*, så framt borgenären inom tre veckor från denna tids utgång det yrkar och gälden fortfarande är ogulden.»

En vecka sedan växeln blivit protesterad är sålunda den, som har att infria växeln, skyldig att träda i konkurs. Detta kan ju vid första påseendet synas hårt, men det innebär närmare besett endast skyldighet för gäldenären att sköta sina affärer så, att han kan fullgöra sina betalningar i rätt tid. Den som vansköter sig, så att han icke kan det, anses av konkurslagförslaget upphovsmän icke värdig att fortsätta sitt företag. Tänk nu efter, mina herrar, vad detta har för konsekvenser för den föreliggande frågan! Riksdagen är riksbankens ende principal och bär inför landet hela ansvaret för dess förvaltning. Ett godkännande av bankofullmäktiges begäran måste inför allt folket komma att framstå såsom ett erkännande, att riksdagen skött sin bank så, att den, om den vore enskild köpman, vore skyldig att träda i kon-

Kungl. proposition ang. riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld
(Forts.)

Kungl. proposition ang. riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld.
(Forts.)

kurs efter 7 dagar, sålunda ett erkännande att riksdagen icke duger till riksbankens principal. Eller skall man kanske ställa mindre anspråk på Sveriges riksdag än på en liten lanthandlare, vilken som helst? *Riksdagen har garanterat, att de av riksbanken utställda sedlarna skola ha sitt fulla guldvärde.* Ha de genom den av riksdagen hittills gillade diskontopolitiken under sista tiden nedgått under detta värde, kan jag icke se annat, än att riksdagen, långt ifrån att själv lösa sig ifrån garantien, måste ställa nödiga medel till förfogande för att fullgöra sin borgen.

Nu invändes det kanske, att grundlagen förutser, att riksbanken under vissa utomordentliga förhållanden kan lösas från skyldigheten att utväxla sina sedlar mot guldmünt. Jag har icke förbisett detta. Men för att detta stadgande skall få tillämpas förutsättes, att så stora olyckor, en sådan rubbning av det ekonomiska livet inträffat, att förpliktelserna ej på något sätt kunna uppfyllas, exempelvis därigenom att vårt land överfallas av en främmande makt och måste koncentrera alla sina krafter på att avvärja anfallet, oberoende av om därvid den enskildes rätt till liv och egendom måste åsidosättas. Ingen torde vilja påstå, att ett sådant fall föreligger nu. *Det är nämligen, mina herrar, icke sant, att riksbanken är insolvent.* Den har i sin hand alla de medel, som krävas för att åter bringa upp sedlarnas värde i paritet med guld. Den behöver endast höja priset på sina tjänster, d. v. s. diskontot, på ett lämpligt sätt. Att denna väg har sina olägenheter vill jag icke söka bestrida. För många enskilda intressen blir en ränteförhöjning i vissa fall kännbar. Men detsamma kunde med lika rätt sägas till exempelvis av en mängd industriföretag, då staten såg sig nödsakad att höja tarifferna på järnvägarna. För den stora massan av befolkningen innebar den sistnämnda höjningen en betydlig fördyring av levnadskostnaderna. Raka motsatsen blir följden av en ränteförhöjning. Dess största inverkan kommer att bli en minskning i möjligheterna att göra stora vinster på de mindre bemedlades bekostnad. Men har Sveriges riksdag något intresse av att hålla denna möjlighet öppen?

Jag kommer härmed, herr vice talman, över på frågans andra sida, den ekonomiska. Riksbankens uppgift är att sköta landets betalningsmedelsförsörjning. Den har att tillse, att de förefintliga betalningsmedlens mängd noga svarar mot det verkliga behovet, vilket är detsamma som att prisnivån skall hållas i det stora hela konstant. Huru viktigt detta är, visste vi, mina herrar, icke före augusti 1914 — åtminstone icke av egen erfarenhet. Men nu veta vi det. Vi kunna varje dag läsa i tidningarna om de fruktansvärda följderna av valutans ruin i Österrike och Tyskland. Och ha vi ögon att se med, kunna vi icke undgå att märka, huru samma företeelse, ehuru i mindre skala, gör sig gällande här hemma och tar sig uttryck i den mest upprörande osäkerhet i alla förhållanden. Särskilt har den svenska kronans minskade köpkraft under de senaste åren gått ut över de minst bärkraftiga. Regeln att den mycket har, åt honom skall mer givas, och den intet har, från honom skall tagas även det han har, var visserligen före kriget i

flitig tillämpning, men under kriget har den blivit grundvalen för nästan allt ekonomiskt umgänge mellan de besittande och de obesuttna, mellan gäldenärer och fordringsägare. När kriget slutade, drogo vi alla, som med stigande förtvivlan sågo denna utveckling, en lättnadens suck. Vi väntade, att prisnivån skulle, om också icke precis falla, så dock stabiliseras, så att avtal och förutseende beräkningar kunde i det stora hela bliva bestående. Vi hava misstagit oss häri. Efter några månaders stillestånd i prisnivån och en del svaga tendenser till nedgång, har prisuppskrivningen åter kommit igång med en häpnadsväckande hastighet. När den om några veckor når allmänheten, komma alla de fenomen, vi tidigare bevittnat, att göra sig gällande. Arbetslösa och tjänstemän komma att med rätta fordra kompensation, och denna kompensation måste uppvägas genom högre frakter, högre porto, högre tillverknings- och distributionskostnader o. s. v. Vad spelar då ett bifall till den föreliggande propositionen för roll härvidlag? Ja, det förefaller mig ganska lätt att se. Visserligen är det otvivelaktigt så, att guldinlösligheten icke är nödvändig för att hålla riksbankens sedlar uppe i värde. Men denna guldinlöslighet är en säker garanti mot att bankofullmäktige föra en sådan diskontopolitik, som sänker sedlarna under guldvärdet. Inlösligheten är sålunda från ekonomisk synpunkt endast ett regulativ, men visserligen ett oerhört viktigt sådant. Bankofullmäktige ha enstämigt vägrat att anlita diskontoförhöjningens medel för att hålla valutan uppe. Detta hämnar sig nu. I stället för att erkänna sitt misstag och höja diskontot, till dess guldets utströmningstendens upphör, begär man nu, att riksdagen skall avskaffa den besvärande regulatoren och låta skutan driva med strömmen. Visserligen begäres här begränsning av tiden för guldinlösningens suspension till den 30 september 1920. Men hur i all världen skola förhållandena kunna förbättras före den 1 oktober i år i så hög grad, att vi då kunna återgå till inlösliga sedlar. Skall icke riksbanken i oktober vara ännu mera oförmögen än nu att fullgöra sitt åtagande att inlösa sedlarna, särskilt om det ligger någon mening i den försiktiga antydningen, att en del av guldkassan skall användas för utländska likvider under mellantiden? Det troliga är väl, att vi måste räkna med en urtima riksdag i början av oktober för att förnya den nu begärda insolvensförklaringen, och att då verkligt tvingande skäl att bifalla den föreligga.

Herr vice talman! Jag skall icke längre uppehålla kammarens tid, ehuru väl ärendets oerhörda vikt kan ursäktas även den längsta debatt. Jag ber blott att få återkomma ett ögonblick till frågan om ärendets handläggning. Till min förvåning hör jag nu, att bankoutskottet redan skulle ha fattat ståndpunkt till den kungl. propositionen utan att avvakta remissen från denna kammare. Om detta är sant, vad är detta för ett sätt? Med stöd av vilka grundlagsbestämmelser eller eljest antagna grundsatser har utskottet förfarit på detta sätt? Har fienden landstigit i Stockholms grannskap, eller vad har hänt? Såvitt jag kan se, finnes intet skäl till detta beteende utom det jag redan anfört: att frågan för att gå igenom måste genomtrufas, utan att riksdagen hinner sätta sig in i konsekvenserna. Om verkligt hållbara skäl

Kungl. proposition ang. riksbanken: skyldighet att inlösa sedlar med guld.
(Forts.)

Kungl. proposition om riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld.
(Forts.)

förefinnas för den ifrågasatta åtgärden, hade det naturliga varit, att regeringen i förväg kallat riksdagens ledamöter till ett sådant hemligt sammanträde, som flera gånger förekommit i utrikespolitiska angelägenheter, och där berett såväl representanter för bankofullmäktige som våra mest framstående nationalekonomer tillfälle att framlägga de olika synpunkterna på frågan, såvida en sådan hemlighetsfullhet skulle ansetts behöfelig vilket jag betvivlar. Nu har detta ej skett. Riksdagsmännen ha icke haft tillfälle att läsa ens den torftiga och alls icke övertygande motivering, som bestått bankofullmäktiges förslag.

Därest remiss nu skulle beslutas, så kommer jag omedelbart att väcka en motion i anledning av den kungl. propositionen. För denna yrkar jag naturligtvis grundlagsenlig behandling. Är det sant, att bankoutskottet förfarit med så ringa grad av jugement, att det redan är färdigt med sitt betänkande, kommer jag för min del att yrka återremiss till utskottet av betänkandet. Utskottet får då möjlighet att tillkalla någon nationalekonom, exempelvis professor Davidson, om vars obundenhet av alla partihänsyn och framstående skicklighet det ej kan råda mer än en mening, samt att eventuellt även bereda riksdagens ledamöter tillfälle att höra olika synpunkter i frågan. Vid en fullt fördomsfri behandling av ärendet kan enligt min mening resultatet icke bli mer än ett. Men därmed må bli hur som helst. Vad som har avgörande vikt är, att riksdagen hävdar sin rätt att pröva alla förekommande ärenden i grundlagsenlig ordning..

Herr Östberg: Herr vice talman! Mina herrar! Den senaste talaren började med en kritik över detta ärendes formella behandling. Jag vill erinra därom, att alla frågor, där åtgärden anses böra träda omedelbart i kraft, behandlas på ett liknande sätt. Jag vill endast erinra därom, att, när fråga om tullförhöjning förekommer, bevillningsutskottet utvecklar och riksdagen accepterar det alla snabbaste förfarande, utan att det därför enligt sakens natur blir föremål för kritik. Det är klart, att om denna åtgärd, som bankofullmäktige nu begärt, är av vikt, så är det likaså av vikt, att åtgärden kan vidtagas så fort som möjligt. Det är därför som ärendet nu omedelbart har kommit på riksdagens bord. Ur den synpunkten har man ock anledning att begära en så skyndsam behandling som möjligt.

Från deras sida, vilka äro på det klara med, att denna framställning bör avslås, är det naturligtvis klart, att de ha ingenting emot att förhålla saken så mycket som möjligt och att under tiden väcka så stor opposition och så stort uppseende mot åtgärden som möjligt.

Saken förhåller sig dock i själva verket så, att här icke är fråga om något ovillkorligt påbud. Här är fråga om ett vapen, som bankofullmäktige ansett sig böra under den nuvarande situationen begära, och det är fråga om, att riksdagen såsom riksbankens principal skall sätta detta vapen i fullmäktiges händer. Huruvida det sedan kommer att begagnas eller icke, måste bero på den prövning, som bankofullmäktige sin plikt likmätigt hava att göra. I varje

fall är enligt föreliggande förslag åtgärden tills vidare begränsad till tiden den 30 september i år. Om åtgärden sedan skall fortgå behöver icke, såsom den förste ärade talaren anförde, riksdagen sammanträda för att besluta därom, utan det vilar då i Kungl. Maj:ts händer att därom bestämma.

Kungl. proposition ang. riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld.

(Forts.)

Han menade i allt fall, att om man nu toge det här förslaget, skulle man icke kunna stanna vid, att åtgärden skulle vara så övergående, att den skulle upphävas, om den nu trädde i kraft, till den 30 september. Ja, det är naturligtvis alldeles omöjligt att spå om framtiden. Vi veta icke, vilka händelser, som kunna förestå på det ekonomiska och politiska området i denna upprörda tid, vari vi leva; men om förhållandena på det ekonomiska livet få, som vi tro, utveckla sig något så när normalt, så är det väl alldeles givet, att Sveriges ekonomiska ställning bör vara betydligt bättre vid höstens inträde än nu. Då hava våra stora exportartiklar, särskilt trävaror och trämassa kunnat utföras, och valutan, betalningen för dessa artiklar hunnit inflyta. Vår järnexport har naturligtvis också kunnat tillföra landet åtskilliga medel. Det är klart, att vid den tidpunkten bör landets ställning vara betydligt starkare än nu, då enligt sakens natur den mest kritiska tiden med den största påkänningen inom bankvärlden är inne.

Den föregående talaren anmärkte bland annat, att nu, då freden inträtt, kunde man icke anse, att sådana extra ordinära åtgärder, som vi vidtagit under krigets skede — ty vi hade ju dem då — skulle vara behövliga. Ja, mina herrar, freden har visserligen inträtt nominellt, men kriget pågår ju i stora delar av Europa, och dyningarna av världskrigets storm äro kanske värre än själva stormen, ekonomiskt sett. Ännu har icke det ekonomiska livet på något sätt kunnat återgå i de banor, som det hade före kriget. Tvärtom råder det i nästan alla länder ett stort kaos och stora svårigheter på det ekonomiska området, och priserna ha naturligtvis till följd därav stigit överallt.

Praktiskt taget råder dessutom i alla Europas länder det förhållandet, att sedlarna icke inlösas med guld. I våra grannländer Norge och Danmark är detta såsom också i den kungl. propositionen framhållits genom lag befäst.

Så kom den ärade talaren in på riksbankens diskontopolitik och vad riksdagen i detta sammanhang borde göra eller icke. Jag tror icke, att det är lämpligt att i detta sammanhang upptaga den frågan. Den diskontopolitik, som han förfäktar, är i övrigt, som han själv framhållit tveeggad.

Han anförde vidare, att prisen ännu voro i stigande och att verkningarna av de stegrade prisen skulle nog, om det också till en början endast rörde den stora grosshandeln, i sinom tid komma ned till detaljhandeln. Ja, det är svårt, att granska den index i alla detaljer, varpå beräkningarna och förutsägelserna om prisförhöjningarna basera sig; men jag vill fästa uppmärksamheten på att, om man ser på siffrorna, såsom de från England anföras, är det egentligen tre stora artiklar, som just nu bidragit till en prisstegring, nämligen

*Kungl. proposition ang.
riksbankens
skyldighet att
inlösa sedlar
med guld.*

(Forts.)

stenkol, bomull, trävaror och trämassa. På stenkols- och bomullspriserna lära vi här i landet kunna utöva ytterst litet inflytande, och fråga är om våra nuvarande penningförhållanden i förhållande till pundkursen icke intaga en ställning, som kan betraktas såsom skäligen normal. Vad däremot prisen på trävaror och trämassa angår, så är det ju så, att ungefär 95 % av de varorna gå till utlandet. Prisförhöjningarna på dessa varor måste sålunda anses i stort sett vara till vår fördel, och således ha vi där att inhösta under nuvarande förhållanden en högst betydlig vinst.

Vad som har skett, sade den siste talaren, har icke varit sådant, att det borde från bankofullmäktiges sida föranleda den framställning, som nu har gjorts. Jag vill icke döma härom, då jag icke sitter inne med den kunskap, som därför vore erforderlig; men jag tager för givet, att fullmäktige icke så mycket fäst sig vid vad som för närvarande faktiskt skett, utan lagt vikt vid den tendens till stegrad uttagning av guld, som enskildas åtgärder anses innebära, och därför ansett det vara av vikt att hellre stämna i bäcken än i ån. Huruvida denna åtgärd från deras sida varit fullt påkallad, därom skall jag icke tillåta mig att uttala något omdöme. De ha emellertid ansett det vara med sin plikt oavvisligt att göra denna framställning, och då denna tillstyrkts av riksgäldsfullmäktige och framlagts av regeringen, så har jag trott, att den enskilde riksdagsmannen icke skulle kunna ta på sig det ansvar, som ligger däri, att man vägrar Sveriges riksbank det vapen, som den ansett sig behöva.

Huruvida det vapnet kommer att användas, beror på fullmäktiges särskilda prövning. Jag tror, att man har så mycket mindre skäl att icke bifalla propositionen, som jag är alldeles övertygad därom, att den föreslagna åtgärden i och för sig icke kommer att försämraställningen inom vårt land. Jag tror därför, att de hårda ord, som den föregående talaren från sin ståndpunkt fällde om den här åtgärden, äro betydligt överdrivna, och att, om man ser saken lugnt, man icke har att i anledning av den här ifrågasatta skyddsåtgärden väcka en storm.

Herr Wigforss: Det är naturligtvis tilltalande för en medlem av det socialdemokratiska partiet att höra, med vilket förtroende herr Östberg omfattar den nuvarande regeringen och att han anser det vara riksdagens plikt att omedelbart och med denna blixsnabbhet antaga en proposition helt enkelt därför att finansministern lagt fram den. Men det får erkännas att vi, som stå denna regering betydligt närmare och utan tvivel omfatta den med mycket stort förtroende, trots allt icke ha så fullständigt och blint förtroende för den, så att vi anse, att det icke kan vara skäl, att riksdagen får någon betänketid på sig i denna fråga.

Det har väl icke undgått kammaren att bland dem, som begärde bordläggning av detta ärende i går, var också jag. Och jag anser mig skyldig att här förklara, varför jag på det viset bidragit till, att vi här i kammaren fått ett extra plenum, som kanske många ansett vara onödigt. Det är klart, att denna fråga måste åtminstone från en viss

sida sett vara en viktig fråga, eftersom regeringen begärt, att den skall pressas igenom med denna oerhörda fart, men om man då frågar sig, under vilka förutsättningar denna fart kunde vara förklarlig, tycks det, så vitt jag förstår, endast finnas två dylika förutsättningar. Den ena är, att det verkligen föreligger stor fara i dröjsmål. Den andra förutsättningen skulle vara, att meningarna äro så eniga i denna punkt, att det icke kan vara tal om, att riksdagen bryr sig om att debattera saken. Jag tror, att båda dessa förutsättningar saknas, ty vi få komma ihåg: Vad är det som hänt? Jo, det har hänt, att bankofullmäktige sedan någon tid fäst sig vid att en del gulduttagningar ägt rum, som äro något större, än man hade anledning förvänta. Att detta skulle motivera en sådan proposition som den föreliggande, påstår väl ingen. Då måste väl nu under den sista tiden, under de sista dagarna ha hänt någonting. Det har hänt två ting. Dels har det förekommit i en daglig tidning en artikel av eu nationalekonom, som uppmanar folk att taga ut guld, men det är naturligtvis icke uppmaningen såsom sådan, som föranlett propositionen, ty en sådan uppmaning kan ju icke i och för sig anses vara den farliga situation, som skulle motivera propositionen, utan att denna uppmaning haft effekt. Jag vet icke, om jag yppar något, som icke bör yppas, men jag vet inte något, som kan hindra mig att omtala, att vi inom bankoutskottet fått den upplysningen, att i fredags uttogs ur riksbanken 163,000 kronor i guld och i lördags 170,000 kronor i guld. Det är väl ingen, som kan påstå, att detta är några belopp, som verkligen kunde motivera den oerhörda snabbhet, varmed denna fråga skall behandlas. Om takten icke blir hastigare i det följande, behöva vi en god del av detta år för att ta ut så mycket guld, så att det verkligen kan bli tal om någon risk. I alla händelser finnes det icke någon som helst anledning att av vad som redan skett vägra riksdagen den rätt till litet noggrannare prövning, som man ändå måste anse tillhöra densamma. Jag kan ej heller underlåta, att liksom den förste talaren påpeka, att grundlagarna, i regeringsformens 72 §, bestämmas, när en dylik inställelse av inlösning av sedlarna kan ske. Där står: »Dessa sedlar skola vid anfordran inlösas av banken med guld efter deras lydelse, dock att undantag därifrån, där sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må för viss tid medgivas av Konungen och riksdagen samfällt». Det är väl ändå ingen, som kan påstå, att vi leva under någon svår penningkris. Det har ej heller, så vitt jag förstår, fallit regeringen in att motivera propositionen på detta sätt. Där står ingenting om en svår penningkris. Och det finnes då tydligen anledning att ifrågasätta en remissvägran. Av vissa skäl, som denna kammare torde kunna uppskatta, vill jag icke själv föreslå en dylik vägran. Men det förefaller mig, som om de medlemmar av kammaren, som särskilt nitälska om grundlagens hälgd, kunde ifrågasätta, om det är grundlagsenligt att remittera denna proposition. Man kan tycka, att det är bra mycket att fästa sig vid formella ting, men fastän vårt svenska folk liksom andra folk under kriget glömt så mycket, så var det något före kriget faststående, att ett stadgat penningväsende

Kungl. proposition ang. riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld.
(Forts.)

Kungl. proposition ang. riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld.
(Forts.)

var för landets ekonomiska liv av den allra högsta vikt, och man hade lärt sig, att detta stadgade penningväsende kunde man icke utan vidare och utan kontroll lämna i händerna ens på staten. Man lämnade det, kan man säga, i händerna på centralbankerna, och det vågade man göra, därför att man visste att det icke berodde på centralbankernas skön, huru mycket sedlar de skulle släppa ut och hur de skulle sköta penningväsendet. Man visste ju, att det fanns någon-ting, som hette sedelinlösnings, och denna tvingade centralbankerna att hålla en viss måtta. Om centralbankerna försökte sig på en politik, som skulle verka försämrande på sedlarnas värde, strömmade guld ut och tvingade bankerna att vidtaga åtgärder för att draga in det igen.

Att denna inlösnings fattats såsom någon-ting i högsta grad betydelsefullt för samhällena och deras ekonomiska liv, framgår av de bestämmelser om sedlars inlösnings, vilka återfinnas i lagen den 12 maj 1897. Det heter där: »Vägrar riksbanken, under vad sken det vara må, att fullgöra vad i fråga om sedels inlösen banken enligt § 72 regeringsformen åligger, må den, som innehar sedeln, därom göra skriftlig anmälan hos Svea hovrätt, vilken, efter att däröver hava hört fullmäktige i riksbanken, äger att med frågan enligt lag och författningar förfara. Över hovrättens beslut må klagan genom besvär hos Konungen fullföljas inom den tid och i den ordning, som i 30 kap. rättegångsbalken sägs. Finner hovrätten, att sedelns vägrade inlösen härrört av bankens oförmåga att genast uppfylla sina förbindelser, göra hovrätten hos Konungen därom anmälan. Konungen prövar, vilka utvägar, i överensstämmelse med grundlagarna, lämpligast må vidtagas för att upprätthålla allmänna förtroendet och åter sätta riksbanken i stånd att sina sedlar vid anfordran inlösa.» — Det är klart, att sådana ord hava till bakgrund en erfarenhet om vad sedlarnas inlöslighet faktiskt betyder för vårt ekonomiska liv. När den anledningen i detta ögonblick icke föreligger, att riskerna genom gulduttag skulle vara synnerligen stora, kan man verkligen fråga sig: Kan regeringen ha förutsatt, att meningarna äro så eniga, att riksdagen bör utan grundligt övervägande kunna antaga förslaget? Med den kännedom, jag har om förhållandena, förefaller det mig, som om herr finansministern icke behövde ha gått så långt för att finna personer, som kunde med styrka påpeka för honom, att i denna fråga äro meningarna mycket delade. Vi veta ju, att i vårt land liksom i världen i öfrigt det för närvarande utkämpas en häftig fejd mellan mälsmän för olika meningsriktningar, om vilken som är den riktiga sedelpolitiken, och att då utan vidare kasta fram denna proposition för riksdagen och begära, att vi skola fatta position på ett ögonblick och liksom prejudicera avgörandet av hela denna strid, tycker jag är bra mycket begärt. Ty ingen skall dölja för sig att i detta ögonblick, då frågan gäller om vi skola slå in på en mera restriktiv kreditpolitik, att då tillgripa detta medel att klippa av de sista banden, som binda våra sedlar vid guld, det ser närmast ut som en offentlig förklaring, att vi icke tro på möjligheten att vända tillbaka till guldmyntfoten.

Ja, det är ju ur dessa synpunkter, jag har velat göra vad jag

kunnat för att få saken behandlad och någorlunda grundligt debaterad. Jag skulle vilja sluta med att säga, såsom även den första talaren yttrade, att det icke är glädjande, att såsom socialdemokrat behöva se, att en av de första regeringshandlingarna av denna nya socialdemokratiska regering är att räcka handen, såsom det tycks, åt en politik, som absolut måste anses gå emot de intressen, som det socialdemokratiska partiet i första hand företräder, nämligen de breda löntagargruppernas intressen. Ty man må visserligen tala om, att det här gäller hela rikets ekonomiska liv och icke bara en enskild samhällsklass, och att det därför gäller att hålla näringslivet i gång. Men när man synes förutsätta, att näringslivet endast kan hållas i gång genom en ständigt fortgående prisstegring, så är detta i hög grad betänkligt. Kapital skall bildas, men skall det bildas av dem, som bliva mest lidande under denna ständiga prisstegring, d. v. s. av löntagarna? Det är alltid varorna som först stiga i pris, och lönerna komma först så småningom efter. Detta gäller både statens löntagare och enskilda löntagare. Men det är deras sparade medel, som är det nya kapitalet, med vilket dessa uppsvingsperioder hållas vid makt. Jag tycker för min del, att arbetarrörelsens representanter icke borde räcka ens ett finger åt en politik, som vill, att landets ekonomiska utveckling, nya kapitalanläggningar o. s. v. skola finansieras på detta sätt med arbetarnas surt förvärvade slantar.

*Kungl. proposition ang.
riksbankens
skyldighet att
inlösa sedlar
med guld.
(Forts.)*

Herr statsrådet Thorsson: Herr vice talman! Mina partivänner, som uppträtt och talat i denna fråga, ha varit synnerligen förgrymmade över, att regeringen, såsom den förste talaren uttryckte sig, velat trumfa igenom frågan, utan att ge riksdagen tillfälle att pröva densamma. Det har naturligtvis icke varit någon som helst begärlighet från regeringens sida att sätta riksdagen i trångmål vid bedömandet av en fråga som denna. Men vid föregående tillfällen då ärenden av samma beskaffenhet som detta behandlats har en liknande anordning av förutvarande regeringar synts vara lämplig.

Då bankofullmäktige begärde, att regeringen skulle föra fram denna framställning till bankofullmäktiges principal, riksdagen, beaktade jag och mina kolleger i regeringen det som en plikt att tillmötesgå deras önskan. Skulle det vara så, att riksdagens ledamöter hava en annan uppfattning om ärendets behandling, då är det väl ingen, som kan hindra riksdagens ledamöter att gå den vägen. Speciellt ha ju de två ärade talarna lagt sig i selen på ett sådant sätt, att ingen har rätt att göra någon anmärkning, att de på något sätt försummat de intressen, som de företräda. Det bevisar mer än väl, att denna fråga icke är en partipolitisk fråga, ty om man gjort det till en sådan, hade jag väl tänkt mig, att vi icke skulle stå emot varandra. Men om det i någon fråga är skiljaktiga meningar om, hur man lämpligen bör gå fram, så är det just i denna. För min del vill jag ärligt erkänna, att även om jag gör anspråk på att företräda de breda arbetarmassornas intressen fullt ut lika mycket som någon av mina värderade partivänner, som nu haft ordet, har jag det oaktat

Kungl. proposition ang. riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld.

(Forts.)

icke kunnat dela deras uppfattning om, huru detta spörsmål bör lösas.

Den förste ärade talaren anförde, att om riksdagen skulle bifalla det föreliggande förslaget, skulle detta ställa riksbanken i samma predikament som en person, vilken har blivit insolvent och därför behöver inställa sina betalningar. Emellertid anförde han ju litet längre fram i sitt anförande, att riksbanken i och för sig icke är insolvent, utan att den mycket väl har möjlighet att inlösa de förpliktelser, som den iklätt sig gent emot sedelinnehavarna.

Den mening, som de båda ärade talarna företrädde, syntes mig framhäva, att om man endast kunde återhålla utsläppandet av sedlar, så skulle därigenom många av de ekonomiska svårigheter, som vi redan genomkämpat ha uteblivit och de ekonomiska svårigheterna skulle även i fortsättningen utebliva, om vi blott hölle sedelstocken nere. Otvivelaktigt får man icke förbise detta mycket viktiga moment uti vår folkhushållning, att man håller sedelmassan inom vissa gränser. Men jag ifrågasätter, om detta kan gå så enkelt, som man från vissa håll så starkt betonat. Jag erinrar mig livligt, att något år efter krigsutbrottet förfäktade en av våra nationalekonomer med mycken styrka att riksbanken redan då förde en felaktig politik, därigenom att den släppte ut så många sedlar. Jag vill då erinra om, att omedelbart efter krigsutbrottet skedde det vissa företeelser här i landet, som riksbanksledningen icke hade något egentligt inflytande över. Den första åtgärden riksdagen vidtog, när kriget utbröt, var att ställa 50 miljoner kronor till Kungl. Maj:ts disposition för att vidtaga vissa anordningar. För dessa 50 miljoner, och jämväl för ytterligare miljoner, som redan voro disponibla hos vissa verk och myndigheter, igångsattes omfattande varuinköp. Innan vi hunno att riktigt fatta situationen, hade dels genom våra egna medelsdispositioner, dels genom andra länders åtgöranden, våra varuhus tömts på varor, och man åstadkom genom denna anordning en konstlad prisstegring på varorna.

En annan nationalekonom framhöll någon tid därefter, att det riktiga vore, om vi kunde sätta en spärr vid gränsen och där taga hand om alla varor, som skulle gå ut ur riket och värdesätta dem samt låta statsmakterna få den obehöriga stegring i varuvärdena, som uppkom på grund av världsläget. Med de medel, som staten då skulle få till sitt förfogande, skulle staten taga emot de varor, som importerades, utbetala de merkostnader, som varorna betingade och sålunda utjämna den fördyring, som blev en följd utav det abnorma förhållandet. Genom denna anordning skulle vi komma att mera oberoende leva vårt eget liv. Naturligtvis skulle en sådan åtgärd i väsentlig grad hava förhindrat vissa företeelser, som uppträtt under kriget, och skapat en inre styrka, nationellt sett, som vi nu icke äga. Men vi saknade organ härför, och de organ, som vi försökte begagna oss av för att avvända olyckorna, hava blivit mycket klandrade och man har påstått att deras förnämsta uppgift varit att försämra valutan. En sak som enligt min uppfattning ägt ett avgörande inflytande på prisbildningen inom landet är, att vi under särskilt de första

krigsåren skickat ut mängder av varor och därför fått mer eller mindre säkra fordringar i utlandet. Därigenom har uppstått ett tomrum, vilket måste fyllas under ogynnsamma förhållanden varigenom i och för sig frammanats nya prisstegringar. Samtidigt hava vi inlöst förut i utlandet belånade värdepapper till omfattande belopp.

Kungl. proposition ang. riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld.

(Forts.)

Det är ju uppenbart, att en sådan sakernas ordning icke kan annat än ha en ogynnsam inverkan på vår ekonomiska hushållning. Om man har gjort missgrepp, vilket jag icke har möjlighet att bedöma i den utsträckning, jag skulle önska att göra det, vill det förefalla mig, att en sådan åtgärd, som att minska de utelöpande sedlarnas antal, icke ensamt kan bringa jämvikt i förhållandena. Vi böra dock erinra oss, att sedlarna utgöra ju icke mer än högst 33 % av de betalningsmedel, vilka användas i det allmänna varuutbytet; om man indrager sedlarna, är det klart, att det i viss mån har en inverkan. Men man måste då med samma intensitet vända sig mot checker och andra betalningsmedel för att få den jämvikt, som man strävar efter. Ett faktum är, att vi ha råkat i en ekonomisk situation, som kräver, att vi äro aktsamma om de tillhörigheter, vi äga.

Herr Örne anförde ju, att det är riksbankens uppgift att svara för landets betalningsvalutor, så att de hava behörigt värde. Såvitt jag förstår, är det riksbankens uppgift att svara för detta även i fråga om våra utländska valutaaffärer, och det vill ur den synpunkten förefalla mig, som om det har en viss betydelse, att vi under just de närmaste månaderna, som speciellt i fråga om den utländska valutan kunna komma att sätta oss på synnerligen starka prov, hava att tillgå medel, varigenom vi kunna tillbyta oss utländsk valuta. De förhållanden, som existera i Mellaneuropa och Östeuropa, äro ju sådana, att vi icke kunna avsätta de produkter, som vi ha lagrade. Omständigheterna göra också, att vi till jämförelsevis höga priser måste inköpa avsevärt kvantum varor västerifrån. Detta är ett förhållande, som bringar vår handelsbalans och vår likviditet till utlandet i ett sådant läge, att det, enligt min uppfattning, är riktigt, att man bibehåller det största möjliga belopp av guld under riksbankens vård för att med detta kunna tillbyta sig utländsk valuta. Det kan hända, att jag tager fel i detta stycke, men jag har följt min övertygelse, och jag har trott, att en diskontoförhöjning innebär icke endast fördelar. Den innebär även vissa nackdelar, och enligt min uppfattning kan den trycka mycket mäktiga grenar av företagareverksamhet, där många tusen av landets befolkning, icke endast företagare utan även arbetare, som ha anställning i dessa företag, äro djupt intresserade av att de hållas i gång. Man kan riskera stagnation i produktionen, som kan verka på sådant sätt, att landets ekonomiska resurser icke kunna bära densamma. Det är min personliga uppfattning: och jag har därför vid omprövning av detta ärende biträtt den uppfattning, som kommit till uttryck i propositionen. Jag vill icke förneka, att det inom regeringen finnes delade meningar om denna sak, men regeringen har ansett att detta är ett ärende, som regeringen ändock har att förmedla till riksdagen, såsom riksbankens arbetsgivare.

Kungl. proposition ang.
riksbankens
skyldighet att
inlösa sedlar
med guld.
(Forts.)

Herr Winberg: Herr talman! Av princip delar jag helt naturligt den uppfattning, som här uttalats av ett par föregående talare, att ett ärende av så pass stor betydelse som detta icke bör komma under allt för brådstörtad behandling från riksdagens sida. och i den mån man kan säga, att så är tillämnat här, gillar jag den kritik, som i detta avseende riktats mot ett dylikt förfarings-sätt. I övrigt är jag av något annorlunda mening i vissa saker än herrar Örne och Wigforss, och detta beror kanske på att jag icke i lika hög grad som dessa herrar behärskar det ämne, varom här är fråga.

Jag har den personliga uppfattningen, att man särskilt när det är fråga om det ganska betydelsefulla faktum att söka hålla prisnivån nere ur löntagarnas och arbetarnas synpunkt, överdrivit betydelsen av de åtgärder, som i detta avseende kunna göras i fråga om vår sedelpolitik. Efter som man emellertid kritiserat, att icke nationalekonomerna av facket fått tillräcklig möjlighet att också säga sitt ord, kan jag icke neka mig att framhålla den personliga uppfattningen, att det knappast finnes någon vetenskap, som under senare tider uppträtt så förvirrat som just nationalekonomin och dess förespråkare. Jag erkänner villigt, att detta är ett område, som det är ofantligt svårt att i dessa tider fullt nöjaktigt behärska. Men när man ser, huru oeniga våra nationalekonomer av facket äro och huru den ene kommer fram med ett förslag och den andre med ett annat, som nästan alla, efter vad det åtminstone förefaller lekmannen, mer eller mindre fullständigt hänga i luften, då tror jag icke, att det är klokt att lägga avgörandet av en fråga sådan som denna enbart i deras händer; och jag vill säga, att det utslag, som från det hållet under de senaste dagarna kommit fram, då man rent av uppmanat allmänheten att rusa till riksbanken och tillbyta sig guld i stället för sedlar, sannerligen icke är ägnat att motarbeta den paniklust, som ändå ganska lätt gör sig gällande hos vårt folk. Efter sådana yttringar får man sannerligen ursäktas, om åtminstone lekmännen icke kunna utan vidare anamma allt vad nationalekonomerna komma med.

En annan sak, som föranledde mig att begära ordet, är just det moment, som framförts och som jag förut berört, nämligen betydelsen av att hålla prisnivån nere särskilt ur löntagarnas och arbetarnas synpunkt. För min del skulle jag eftersom denna fråga något vidrörts av herr Wigforss och då jag naturligtvis helt och hållet instämmer i att detta är ett betydelsefullt problem, vilja säga till regeringen: Vi ha under senare tid tillsatt en massa kommissioner och kommittéer och använt mycket sakkunskap, åtminstone rent kvantitativt sett. Det synes mig därför, att det spörsmålet, att man bör göra allt vad som göras kan för att, om icke nedbringa prisnivån, så dock söka stabilisera den och hålla den inom samma gränser som för närvarande, under den allra närmaste tiden, bör göras till föremål för en verkligt ingående utredning. Det förefaller mig, att man icke kan lösa denna sak med att blott

peka på vår sedelpolitik, ty det hjälper icke enligt min uppfattning. Det synes nödvändigt, att man vidtager även andra och kraftigare åtgärder; och jag skulle vilja säga till regeringen, att det i detta avseende verkligen är hög tid att låta såväl sakkunskapen som lekmanنافörståndet undersöka, vad som är att göra.

Kungl. proposition ang. riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld.
(Forts.)

Herr Clason: Jag skall icke här ingå i något bedömande av, huruvida de åtgärder, som föreslås i den nu framlagda propositionen, lända till reellt gagn eller skada, då, såvitt jag förstår, realdebatten återstår, och då propositionen så kort tid legat på kammarens bord. Men med anledning av ett par yttranden, som fällts under den föregående diskussionen, anser jag mig skyldig att något beröra frågan om det i den kungl. propositionen ingående förslags ställning till grundlagen.

Jag ber då att få erinra kammaren därom, att intill år 1914 förelåg en ovillkorlig skyldighet, för riksbanken att inlösa sina sedlar. Vid krigets början 1914 befanns detta vara omöjligt, och man vidtog då åtgärder för att häva denna inlösningsskyldighet. Regeringen framlade då för riksdagen det förslag till grundlagsändring, som nu är inskrivet i vår regeringsform. Denna grundlagsändring antogs såsom vilande år 1914 och blev definitivt antagen år 1915. Den innebär en *undantagsbestämmelse* från den allmänna regeln om riksbankens ovillkorliga skyldighet att inlösa sina sedlar, och det förefaller mig därför, som om det skulle finnas goda skäl för, att denna undantagsbestämmelse såsom andra sådana bör tolkas restriktivt. Denna bestämmelse lyder att sedlar skola inlösas »dock att undantag härifrån, där sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris kräves oundgängligen nödigt, må för viss tid medgivnas av Konungen och riksdagen samfällt» o. s. v.

Det är således tre bestämt utpekade fall, i vilka ett sådant förslag som det föreliggande kan antagas. Det ena fallet är med hänsyn till krig, det andra med hänsyn till krigsfara och det tredje med hänsyn till svår penningkris. Jag måste säga, att jag måste ställa mig mycket tveksam, huruvida något av dessa fall för närvarande rätteligen kan sägas föreligga. Fallet »krig» kunna vi genast avfärda. Skulle det vara fallet »med hänsyn till krigsfara», förmodar jag, att vi, såsom skedde år 1914, skulle från regeringen fått mottaga andra propositioner och förslag än enbart detta. Skulle det åter vara det tredje fallet »med hänsyn till svår penningkris», måste jag givetvis ställa mig ytterst spörjande. Så vitt jag förstår, kan man knappast säga, att det för närvarande här i landet råder någon svår penningkris. Är det icke så, att bankräntan vid utlåning är 6 %? Kanske jag misstager mig, men om så är förhållandet, måste man verkligen ifrågasätta, huruvida det tredje fallet föreligger. Jag har i den kungl. propositionen eftersökt, om där finnes något klarläggande av, vilket av dessa fall regeringen åsyftat, men jag har där icke fått något svar — ett förhållande som för övrigt en föregående talare något närmare be-

Kungl. proposition ang. riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld.
(Forts.)

rört. Jag förutsätter emellertid, att regeringen, då den nu i alla fall framlagt propositionen, är för sin del på det klara med, att något av dessa fall föreligger. Jag skulle då vilja uttrycka den önskan, att vi, när vi komma till realdebatten, få ett klart besked på denna punkt, vilket vi icke synas ha fått i den föreliggande propositionen. Detta därför, att, när man har en allmän, i grundlagen inskriven regel och tillika vissa undantagsfall äro stipulerade, meningen naturligtvis är, att man, om man vill gå på undantagslinjen, icke får göra det därför, att man den ena dagen anser ett undantag vara nyttigt eller gagneligt och den andra ett annat, utan man måste hålla sig inom den av grundlagen föreskrivna ramen. Det förefaller mig också, att man icke gärna kan tolka dessa bestämmelser så pass vidsträckt, att man i tid och otid skulle kunna företaga sig att använda de av grundlagen för vissa förhållanden föreskrivna undantagsfallen. Ty under sådana förhållanden utsätter man sig ju för den faran, att en riksbanksledning, som kanske skött sig mer eller mindre klokt, eller någon annan, som blivit uppskakad av ett eller annat förhållande, som han anser inverka på vår penningmarknad, vill att detta undantagsstadgande i grundlagen skall komma till användning, och detta skulle, såvitt jag kan förstå, förslöa vapnets användbarhet för de verkligt föreliggande fallen och göra åtskillig skada.

Jag tillåter mig därför uttrycka den förhoppningen, att vi, när vi komma till realdebatten, få bestämt besked om, vilketdera av de tre föreliggande fallen föranlett regeringen att framlägga denna proposition.

Herr Wigforss: Bara ett par korta anmärkningar. Det var ej min mening att i kväll taga upp någon realdebatt, jag gick bara in på frågan i största allmänhet. Efter herr finansministerns yttrande vill jag dock understryka, att jag är lika övertygad som någon annan, att herr finansministern icke bara vill arbetarklassens bästa utan hela landets bästa. Men det skulle vara önskvärt, om den debatt, som kan följa, möjligen kunde förmå herr finansministern att fästa något mer uppmärksamhet vid andra sidor av problemet än dem han hittills mest haft att syssla med.

Det är tydligt, att ingen förnekar, att en diskontohöjning och därmed följande prisfall är något i och för sig icke önskvärt för vissa grupper av samhällets medborgare. Vad man med diskontohöjningen vill ha fram är ju en depression, men om den kommer för hastigt och medför krasch, kan detta leda till mycket farliga följder.

Herr finansministern nämnde, att industriella företag kunna få stoppa och att arbetarna bli arbetslösa, men å andra sidan se vi vad som sker, om det är ständig uppgångsperiod. Under en ständig prisstegring finansieras dessa kapitalanläggningar med att arbetarna släppa till en del av sin lön. När man står inför dessa båda eventualiteter, är det klart, att man måste söka finna en me-

delväg, och då ha vi — det var detta mitt anförande gick ut på att visa — en sekelgammal erfarenhet, om jag så får säga, som vi vunnit under långa tider, och det är den, att ett stabilt penningvärde är önskvärt, och att det icke är önskvärt, att ha ett penningvärde, som, frigjort från guldet, kan stiga eller falla hur långt som helst. Det är klart, att de åtgärder, som vidtagas, böra vara så avpassade, att de icke leda till dessa svårartade kriser. Ett av de skäl, som göra, att den som står på den ståndpunkt, där jag står, icke är så fruktansvärt rädd, är att på samma håll, där man talar om krisartade verkningar, säger man samtidigt, att en diskontohöjning ej har något att betyda. Den måste regleras så, att den icke kan ha några verkligt vådliga konsekvenser. Herr finansministern nämnde, att vi få tänka på att icke bara minska sedelutgivningen, ty det finns checker också. Det kan ju också finnas många andra faktorer, som göra, att en indragning av sedlar icke har en så våldsam effekt. Så mycket mer nödvändigt är det då, att riksbanken använder de medel den har, för att icke kreditgivningen lämnas för lösa tyglar.

Kungl. proposition ang. riksbankens skyldighet att införa sedlar med guld.

(Forts.)

Herr finansministern yttrade två saker, som jag ej kan låta bli att understryka för kammaren, därför att de ha betydelse för ärendets vidare behandling. Den första var, att regeringen ej hade någon önskan att pressa igenom detta ärende med en så svindlande fart, om kammaren skulle vara betänksam. Den andra var, att regeringen som helhet i grund och botten icke hade sakligt fattat position till frågan, utan betraktade sig såsom den där hade att expediera bankofullmäktiges förslag. Det är klart, att under sådana förhållanden bortfaller en god del av den auktoritet, med vilken denna proposition betraktats i kammaren. Det förefaller mig då, att kammaren ej behöver vara allt för rädd att bifalla det av herr Örne väckta förslaget att, när hans motion remitteras, remittera hela ärendet tillbaka till bankoutskottet.

Till sist vill jag säga ett par ord till herr Winberg. Det är verkligen så, att nationalekonomerna bruka vara synnerligen oeniga i många punkter, men långt ifrån att jag skulle vilja anförda detta som ett skäl att nu icke lyssna till dem, tror jag, att det stärker deras position i detta ögonblick; ty när människor, som så ofta ligga i håret på varandra i vetenskapligt avseende till vardags, verkligen någon gång fullständigt ena sig, ha vi utanför stående anledning att två gånger betänka oss, innan vi gå rakt emot dem. Att icke herr Winberg för övrigt tror så mycket på denna sida av saken, att man kan med diskontopolitikens resurser inverka på priserna, är kanske naturligt. Men jag vill framhålla, att vi kanske ha skäl att inte ta herr Winberg så alldeles efter orden i den punkten, ty herr Winberg är kanske listigare än en orm i detta fall. Visserligen talade han, som om han ej trodde, att penningvärdet på detta sätt försämrades; men det berättas ju, att en man, som icke står honom så fjärran, den store lärofadern för alla bolsjeviker, Lenin, skulle ha skickat ut parollen till sina anhängare i olika länder:

Kungl. proposition ang. riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld.

(Forts.)

»Låt dem bara försämra penningvärdet; då kommer revolutionen!»
Det är kanske därpå herr Winberg tänker.

Herr Winberg: Bara en replik till den siste talaren. Han behagade i denna fråga draga in något, som jag icke trodde skulle behöva förekomma här, men det är tydligen ofrånkomligt. Jag vill då säga, att det ju måste glädja mig ifall vi bolsjeviker ha så vederhäftigt stöd för framarbetande av våra idéer som hela den sittande regeringen, riksbanksledningen, herr Östberg m. fl. Då måste vi ha alla utsikter att segra.

Herr Örne: Herr vice talman! Jag skall fatta mig så kort som möjligt, jag skall endast beröra en enda punkt.

Herr finansministern framhöll här de anledningar till priststegringen, som vid krigets början lågo dels i att våra magasin länsades på varor, dels i att regeringen fick anslag av riksdagen till att göra stora inköp. Jag är fullt på det klara med den inverkan båda dessa orsaker haft. Men det hör dock icke riktigt till det problem, vi för närvarande diskutera. Beträffande verkan av ett höjt diskonto, är den ju tvåfaldig, d. v. s. det har tvåfaldig inverkan på en faktor. som här är ganska avgörande, nämligen sparsamheten. Dels kommer användandet av sedlar att inskränkas till det nödvändigaste, och dels kommer man i ökad omfattning att insätta sina penningar i våra banker och sparbanker för att få ökad ränta på dem; man inskränker sin konsumtion så mycket som möjligt för att få åtnjuta denna ränteförmån. Dessa två saker tillsammans är det, som i så hög grad ingripa i mekanismen av denna apparat. Att man verkligen kan våga tro på diskontoförhöjningens verkan, förutsätter naturligtvis, att staten icke helt enkelt kommenderar riksbanken att för statsändamål utgiva sedlar utan någon som helst genprestation, och använder dem till statens uppköp.

Jag vill till slut säga till alla dem, som för ögonblicket finna det med sina intressen förenligt, att priserna ideligen stiga och stiga, eller i varje fall till bankerna, som icke ha något att invända däremot, all den stund de alltid få ut sin förtjänst även vid sjunkande penningvärde — jag vill säga, att dessa böra erinras om, att man till slut kommer till en punkt, då allt brister, och då inträda sådana förhållanden, som för närvarande råda i Österrike och Ryssland. Jag har här, herr vice talman, en prislista, som jag har anledning tro vara rätt tillförlitlig. Den visar priserna i Moskwa den 4 november 1919. Enligt den listan kostade denna dag 10 st. ägg 300 rubel, ett pud, d. v. s. 16 $\frac{1}{3}$ kg. rågmjöl 700 rubel, 10 st. cigaretter 60 rubel och en toalett-tvål 200 rubel. Ett skålpund (d. v. s. 409 gram) hirs kostade 180 rubel, två glas mjölk 60 rubel, en ask tändstickor 30 rubel och 409 gram salt 350 rubel. Ett skålpund potatis betingade 50 å 60 rubel. socker 350 rubel. En herrkostym kostade 20,000 rubel, d. v. s. efter guldkurs 38,000 kronor. Ett par herrskor 7,000 rubel och ett par stövlar 12,000 rubel. Ett medelstort äpple kostade 40 rubel. En arschin eller 71 cm. av det enklaste kattun kostade 120 rubel.

Man kan naturligtvis fortsätta att driva ett samhälle med alltjämt ökad försämring av penningvärdet. Men när man kommit upp till en sådan nivå, att penningvärdet börjar närma sig den vanliga makulaturens och man gör bättre i att använda det otränkta papperet som bytesmedel, då störtar det hela samman; och då komma alla samhällsklasser även de, som tro sig hava fördel av de ständigt stigande priserna, att finna att det lärer dem till den största skada.

Kungl. proposition ang. riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågakarande kungl. proposition till bankoutskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogos, men bordlades änyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 8 och 9, statsutskottets utlåtanden nr 5, 13 och 33, bevillningsutskottets betänkande nr 11, bankoutskottets utlåtanden nr 12 och 20, första lagutskottets utlåtanden nr 16 och 17 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 16 och 17.

Herr *Lind* väckte en motion, nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till ny konkurslag.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Herr *Örne* avgav en motion, nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken sedlar med guld.

Denna motion hänvisades till bankoutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr vice talmannen beslöt kammaren kl. 9,30 e. m. att för handläggning av ett viktigt ärende ajournera sina förhandlingar till kl. 10 e. m.

Då förhandlingarna kl. 10 e. m. återupptogs, anmälades och bordlades bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 10,02 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 15 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtande nr 23.

Herr *Widell* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 239, angående dyrtidstillägg å förhöjning i dagavlöning för visst manskap vid armén och marinen.

Motionen blev på begäran bordlagd.

På hemställan av herr vice talmannen beslöts att bankoutskottets utlåtande nr 23 skulle på föredragningslistan till morgondagens plenum uppföras först bland två gånger bordlagda ärenden.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 10,13 f. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna*.